

DRINKKETEN

maken meer kapot dan ons lief is?

*Een onderzoek naar de effecten van drinkketen
op de openbare orde en veiligheid in de regio Twente*

Bas Herink
Enschede, december 2007

Masterscriptie Public Safety Governance
Universiteit Twente

DRINKKETEN

maken meer kapot dan ons lief is?

*Een onderzoek naar de effecten van drinkketen
op de openbare orde en veiligheid in de regio Twente*

Naam student: Bas (B.A.) Herink
Studentnummer: s0103551

Enschede, december 2007

Public Safety Governance; een specialisatie van de
masteropleiding Public Administration aan de
Universiteit Twente, faculteit Management en Bestuur.

Regiopolitie Twente
Regionaal Bureau Jeugdpolitie & Huiselijk Geweld

Begeleiding Universiteit Twente: Dhr. dr. A.J.J. Meershoek
Dhr. dr. W.A. Trommel

Begeleiding regiopolitie Twente: Dhr. M. Kroezen

Samenvatting

De Nederlandse jeugd begint op steeds jongere leeftijd met het drinken van alcohol. Vooral in het weekend neemt het alcoholgebruik onder jongeren zorgwekkende vormen aan. Bij excessen drinken jongeren zichzelf in een coma. Ouders weten niet goed wat ze er mee aan moeten. De media maakt keer op keer duidelijk dat er mogelijk een verloren generatie aan zit te komen. Niet alleen de gezondheid is in het geding, maar ook de maatschappelijke veiligheid. De politie ervaart vrijwel dagelijks de negatieve gevolgen van personen die onder invloed van alcohol verkeren. Zowel in het verkeer als in het uitgaanscircuit. Drinkketen maken deel uit van het uitgaanscircuit. Vooral op het platteland maken veel jongeren gebruik van deze particuliere barretjes. Voor de politie Twente is het echter onduidelijk welke positie de drinkketen innemen als het gaat om overlast. Die situatie past niet binnen het jeugdbeleid van de politie Twente, waarin preventie, vroegsignalering/doorverwijzing en repressie een onderdeel vormt van de aanpak van jeugdcriminaliteit. De politie Twente wil grip op de jeugd en wenst een onderzoek naar het fenomeen drinkketen binnen de regio Twente. Dat onderzoek heeft inmiddels plaats gevonden en geeft antwoord op de volgende probleemstelling:

Veroorzaken Twentse jongeren die drinkketen bezoeken maatschappelijke overlast en zo ja, in welke mate doen zij dit en hoe valt dat gedrag te verklaren?

Voor de beantwoording van deze probleemstelling zijn vijf verschillende onderzoeksvragen gehanteerd. De eerste onderzoeksvraag had een inventariserend karakter. Hoe omvangrijk is het verschijnsel drinkketen in de regio Twente en hoe kunnen de drinkketen en de gebruikers van deze drinkketen het best getypeerd worden?

Door middel van een inventarisatie op het internet is duidelijk geworden dat veel drinkketen over een website beschikken. Alleen al binnen de regio Twente zijn er 142 websites van drinkketen geïntroduceerd. Naar schatting is het aantal drinkketen voor de regio Twente minimaal een keer zoveel. Uit het onderzoek is namelijk gebleken dat niet alle drinkketen de beschikking hebben over een website.

Hoewel de drinkketen verspreid binnen de regio liggen, zijn er in bepaalde gemeenten sterkere concentraties te vinden. Drinkketen zijn vooral populair binnen de gemeenten met veel buitengebied. De regiopolitie Twente is onderverdeeld in de districten Zuid Twente, Midden- en Noordoost Twente en Noordwest Twente. Het Midden- en Noordoost Twente heeft volgens de internetinventarisatie de meeste drinkketen. Uit het district Zuid Twente zijn relatief weinig websites van drinkketen opgespoord. Opmerkelijk is het lage aantal gevonden websites voor Noordwest Twente. Dat gebied wordt namelijk wel gekenmerkt door veel buitengebied. Uit gesprekken met de drinkkeetjongeren en de wijkagent van dat gebied, zijn er in de praktijk veel meer drinkketen dan het internet zou doen vermoeden.

Veel drinkketen zijn gelegen binnen een schuur op het erf. Daarnaast wordt er ook gebruik gemaakt van caravans en schaftketen. Jongeren zijn trots op hun keet en besteden veel aandacht aan de inrichting daarvan. Op enkele uitzonderingen na, zijn het vooral jongens die gebruik maken van drinkketen. Zij bezoeken deze keten in grote getalen, variërend van 5 tot 25 personen. Hoewel de meeste drinkketen bezoekers hebben tussen de 15 en 20 jaar oud, loopt de leeftijdsklasse uiteen van 12 tot uitschieters van 30 jaar. De samenstelling van de drinkkeet bestaat vaak uit een vaste vriendengroep die geregeld introducés uitnodigen.

De tweede onderzoeksvraag heeft tot doel gehad om overlastgevend gedrag van groepen jongeren aan de hand van wetenschappelijke literatuur te kunnen verklaren. Vanwege de tijdsbeperking van dit onderzoek is een selectie gemaakt uit de vele beschikbare literatuur.

Uit het sociologisch onderzoek is duidelijk geworden dat jongeren graag op een eigen plek met leeftijdsgenoten optrekken en dat de aanwezigheid van ouders daarbij niet op prijs gesteld wordt. Jongeren willen hun eigen identiteit vormen. Als jongeren gezamenlijk veel tijd doorbrengen leren zij gedrag van elkaar aan. De gehanteerde sociale leertheorie probeert crimineel gedrag te verklaren doordat jongeren het criminele of antisociale gedrag van elkaar aanleren. Het achterwege blijven van crimineel gedrag kan echter ook verklaard worden door middel van deze theorie.

Een andere gehanteerde theorie gaat in op technieken die jongeren gebruiken om het criminele gedrag te neutraliseren. De zogeheten neutralisatietheorie. Er zijn vijf technieken van neutralisatie mogelijk waarbij mensen hun eigen criminele gedrag weten te neutraliseren.

De derde onderzoeksvraag gaat in op het feitelijke gedrag van drinkkeetjongeren. Hoe gedragen Twentse jongeren zich in en nabij drinkketen?

Voor de beantwoording van deze vraag zijn 9 drinkketen bezocht. Allen geografisch verspreid binnen de regio Twente. Tijdens deze bezoeken heb ik mij bezig gehouden met interviews en participerende observaties. Uit dit veldonderzoek is naar voren gekomen dat jongeren drinkketen bezoeken met uiteenlopende redenen. Vooral het hebben van een eigen plek, het onderhouden van contacten, de gezelligheid en het gebrek aan alternatieven zijn belangrijke motieven voor de jongeren om een drinkkeet op te richten en te bezoeken. Het drinken van alcoholische drank is een onderdeel van de cultuur, maar in veel gevallen niet de drijfveer voor het keetbezoek. Het drinkgedrag van de jongeren is te variabel en te lastig te meten om daar een generaliserend oordeel over te geven. Er zijn drinkketen waarbij elk bezoek gepaard gaat met het consumeren van alcoholische drank, maar er zijn ook drinkketen waarbij de jongeren op bepaalde dagen helemaal geen alcohol nuttigen. De populairste drank is streekgebonden bier. Bij een aantal drinkketen lijkt er onder de jongeren een cultuur te bestaan waarbij het noemen van hoge aantallen glazen bier of andere alcoholische drank, respect afdwingt bij de rest van de groep. Ook het dronkenschap van een groepslid kan tot hilariteit en respect binnen de groep leiden.

Binnen de drinkketen houden jongeren zich bezig met allerlei sociale activiteiten. Dat varieert van het bespreken van de vakantie tot aan het spelen van poker. Vaak staat het bezoek van de drinkkeet in het teken van een uitgaansavond, waarbij ook horecagelegenheden bezocht worden. Op de weg van en naar de horecagelegenheid maken de drinkkeetjongeren zich wel eens schuldig aan overlastgevend experimenteelgedrag. Deze overlast vindt vooral buiten het eigen dorp plaats. Overlast binnen hun eigen dorp kan namelijk negatieve gevolgen hebben voor hun reputatie of het voortbestaan van de drinkkeet. De overlast beperkt zich tot baldadigheid en vandalisme of diefstal van openbare voorzieningen. Opmerkelijk zijn de verkeers- en plaatsnaamborden die ter versiering aangebracht zijn binnen de drinkketen. Alle drinkketen beschikken er over. De jongeren voelen zich niet schuldig voor het ontvreemden van deze goederen. Zij zijn trots op hun 'trofeeën'.

Het toezicht binnen de drinkketen door ouders en grondeigenaren is minimaal. Ouders zijn er niet of nauwelijks van op de hoogte hoeveel alcohol er door de drinkkeetjongeren gedronken wordt of welke activiteiten zij ondernemen. Daarentegen stellen grondeigenaren wel eisen aan het in het gebruik nemen van de drinkkeet. Jongeren beseffen de afhankelijkheid van de ter beschikbaar gestelde ruimte en proberen daarom zoveel mogelijk rekening te houden met deze eisen. Als de drinkkeetjongeren zich structureel misdragen, volgt er een mogelijke sluiting van de drinkkeet. Drugsgebruik wordt binnen alle onderzochte drinkketen niet getolereerd.

De vierde onderzoeksvraag had tot doel de feitelijke en ervaren overlast van drinkkeetjongeren in kaart te brengen. Welk gedrag van Twentse drinkkeetjongeren wordt als overlastgevend beschouwd? Voor de beantwoording van deze vraag zijn buurtbewoners en wijk- of jeugdagenten benaderd. Daarnaast is gebruik gemaakt van het BedrijfsProcessen Systeem (BPS) binnen de politie. Hiermee kon achterhaald worden welke geregistreerde overlast bij de drinkketen heeft plaats gevonden. Uit dit onderzoek is de geregistreerde criminaliteit minimaal gebleken. Ook buurtbewoners en wijk- of jeugdagenten ervaren slechts een beperkte hoeveelheid overlast van de drinkkeetjongeren. Volgens de wijk- en jeugdagenten ontstaat de meeste overlast van de drinkkeetjongeren in groepsverband. Jongeren willen experimenteren en indruk maken op de rest van de groep. Het alcoholgebruik heeft volgens hen een katalyserende werking op de overlast. Een volledig zicht op de overlast is er echter niet. De aangiftebereidheid onder de mensen kan laag zijn en binnen hechte gemeenschappen, zoals de dorpen op het platteland, wordt veel onderling geregeld. De politie wordt alleen bij de excessen ingeschakeld. Daarnaast is de sociale controle binnen deze gebieden groot. Zowel de buurtbewoners als de wijk- en jeugdagenten geven aan dat drinkketen een sociale functie vervullen. Zij zien geen noodzaak deze drinkketen te verbieden. De jeugd is beter af in de drinkketen dan op straat.

Hoe kan het overlastgedrag van Twentse drinkkeetjongeren verklaard worden? Deze vijfde en laatste onderzoeksvraag combineert de twee theorieën met de praktijksituatie.

Bepaalde gedragingen van drinkkeetjongeren kunnen verklaard worden aan de hand van de sociale leertheorie. Jongeren in de drinkketen trekken veelvuldig met elkaar op. Zij associëren zich met elkaar en worden gestimuleerd en geïmiteerd in bepaalde gedragingen. Het alcoholgebruik binnen de drinkketen is daar een duidelijk voorbeeld van. Jongeren willen indruk maken op de rest van de groep en laten zien wie ze zijn en waar ze toe in staat zijn. Dat resulteert volgens de wijk- en jeugdagenten

vaak in 'overlastgevend' experimenteergedrag. Gedrag kan beloond of bestraft worden. Jongeren zijn gevoelig voor de reacties van de overige groepsleden. De reacties zijn van invloed op de waarden en normen binnen de groep. In de nabijheid van drinkketen is de overlast beperkt. Jongeren hebben *commitment* met de buurt en vrezen de gevolgen voor hun reputatie en de drinkketen. Ook enkele technieken van de neutralisatietheorie kunnen gerelateerd worden aan bepaalde gedrag van de jongeren. De drinkkeetjongeren voelen zich niet schuldig over de ontvreemding van verkeersborden. Ze zijn trots op de 'trofeeën' die ze buit hebben gemaakt en hebben het gedrag geneutraliseerd. Drinkkeetjongeren kunnen de geleden schade bij buurtbewoners anders interpreteren dan de geleden schade voor de gemeenschap. Bij ernstige vormen van overlast of criminaliteit erkennen de jongeren echter hun verantwoordelijkheid.

Aan de hand van deze vijf onderzoeksvragen kan geconcludeerd worden dat de drinkketen voor veel jongeren binnen de regio Twente een belangrijke functie vervullen. Drinkketen kunnen als sociale aangelegenheid aangemerkt worden. Het drankgebruik vormt daarbij een onderdeel van de sociale activiteiten, maar is binnen de onderzochte drinkketen te gevarieerd om te veronderstellen dat drinkketen synoniem staan voor drankmisbruik. Wel kunnen jongeren gevoelig zijn voor het drinkgedrag van de overige groepsleden. De drinkketen dragen bij aan een omgeving waarin het voor jongeren gemakkelijk gemaakt wordt om alcohol te consumeren. Ook voor jongeren onder de 16 jaar. De geregistreerde en ervaren overlast in de nabijheid van drinkketen is minimaal. Volgens de wijk- en jeugdagenten ontstaat de meeste overlast van en naar een horecagelegenheid. Vooral buiten de dorpen waarin de jongeren woonachtend zijn. Het is echter niet duidelijk welk aandeel de drinkkeetjongeren hierin hebben. Gezien de hoeveelheid verkeersborden binnen de drinkketen is de daadwerkelijke overlast waarschijnlijk groter dan mijn onderzoek heeft kunnen aantonen.

Uit deze conclusies kunnen een aantal aanbevelingen opgemaakt worden. Allereerst is het van belang dat de wijkagenten meer zicht krijgen op de drinkketen binnen hun werkgebied. Jongerengroepen binnen drinkketen maken ook deel uit van het jeugdbeleid. Het is belangrijk om in het kader van de toekomstvisie zicht te houden op de soorten groepen binnen de regio. Weten welke groepen meer aandacht behoeven dan een andere. De politie heeft een signalerende taak op zich. Het is aan te bevelen om de drinkketen in samenwerking met ketenpartners als de brandweer, politie en Tactus verslavingszorg een bezoek te brengen en de jongeren te adviseren op allerlei gebieden van veiligheid.

Om een negatief imago van drinkketen te voorkomen, moet er niet teveel nadruk gelegd worden op een enkel negatief aspect van drinkketen, namelijk het drankgebruik. Volgens de wijkagenten zorgen de drinkketen ervoor dat de groepen jongeren niet op straat ronddwalen. Ze bevinden zich op particulier terrein waarmee al veel overlast bespaard blijft. De activiteiten van de jongeren en de sociale functies van drinkketen gaan verder dan alleen het alcoholgebruik. Desondanks is het aan te bevelen het reeds ingezette beleid van de overheid, om alcohol onder de 16 jaar te verbieden, voort te zetten. Ouders moeten meer besef krijgen van het alcoholgebruik van hun kinderen. Alcoholvoorlichting is een landelijke noodzaak. De beschikbaarheid van alcohol is nog steeds een cruciale factor.

Om een vollediger beeld te krijgen van de daadwerkelijke overlast door drinkkeetjongeren kan voorgesteld worden om het 'project nachtwacht' ook te hanteren in de buitengebieden. Hierbij werken buurtbewoners en de politie samen om tijdens de nachtelijke uren de eventuele overlastgevende jongeren op heterdaad te betrappen. Vooral op de populaire aanrijroutes die groepen jongeren gebruiken om de horecagelegenheden te bereiken.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Voorwoord	8
1. Inleiding	9
1.1 Introductie	9
1.1.1 Alcoholgebruik onder jongeren	9
1.1.2 Alcohol en agressie.	10
1.1.3 Alcoholbeleid in Nederland	11
1.1.4 Drinkketen landelijk	12
1.2 Aanleiding voor het onderzoek.....	14
1.3 Doelstelling en afbakening	14
1.4 Leeswijzer	15
2. Onderzoekopzet	16
2.1 Probleemstelling	16
2.2 Onderzoeksvragen	16
2.3 Meting en strategie	18
3. Inventarisatie en kenmerken drinkketen regio Twente.....	23
3.1 Inventarisatie drinkketen regio Twente	23
3.2 Kenmerken onderzochte drinkketen	26
3.3 Kenmerken bezoekers onderzochte drinkketen	28
3.4 Conclusie	29
4. Theorie over het ontstaan van overlast door groepen jongeren.....	30
4.1 Introductie	30
4.2 Sociale leertheorie	33
4.2.1 Relevantie met het onderzoek	34
4.3 Neutralisatietheorie.....	35
4.3.1 Relevantie met het onderzoek	35
4.4 Conclusie	36
5. Twentse drinkkeetjongeren in de praktijk.....	37
5.1 Introductie	37
5.2 Motieven en sociale functies	38
5.3 Alcoholgebruik en overig middelengebruik.....	40
5.4 Overlastgevend gedrag	43
5.5 Regels, toezicht en handhaving	44
5.6 Conclusie	47
6. Geregistreerde en ervaren overlast van drinkketen	48
6.1 Resultaten BPS-onderzoek.....	48
6.2 Resultaten interviews buurtbewoners.....	49
6.3 Resultaten interviews wijkagenten	50
6.4 Conclusie	53

7. Verklaringen voor het (overlast)gedrag van drinkkeetjongeren	54
7.1 Sociale leertheorie bij Twentse drinkkeetjongeren.....	54
7.2 Neutralisatietheorie bij Twentse drinkkeetjongeren	57
7.3 Conclusie	59
8. Conclusies en aanbevelingen	60
8.1 Conclusies.....	60
8.2 Aanbevelingen.....	63
Literatuur.....	65
Noten	68
Bijlage 1: signalen van ketenpartners uit de media.....	70
Bijlage 2: verschillende indelingen van keten.....	72
Bijlage 3: schatting drinkketen	73
Bijlage 4: Shortlist.....	74
Bijlage 5: alcoholgebruik jongeren regio Twente	75
Bijlage 6: beleid regio Twente.....	76
Bijlage 7: vragenlijsten	78
A: Vragenlijst voor interview wijk- en/of jeugdagenten	78
B: Vragenlijst voor interview buurtbewoners	79
C: Vragenlijst/aandachtspunten voor interview drinkkeetjongeren	80

Voorwoord

Het voor u liggende onderzoeksrapport naar drinkketen behoort tot de laatste fase van mijn masteropleiding Public Safety Governance aan de Universiteit Twente. Het initiatief voor een onderzoek naar dit onderwerp, kwam van mijn tijdelijke opdrachtgever, het "Regionaal Bureau Jeugdpolitie en Huiselijk Geweld".

Bij aanvang van mijn afstuderen heb ik een oriënterend gesprek gehad met de heer Kroezen van de regiopolitie Twente. Tijdens dat gesprek werd ik voor de keuze gesteld om uit enkele actuele onderwerpen een geschikt afstudeeronderzoek te kiezen. De keuze voor het onderwerp drinkketen was geen moeilijke. Over drinkketen is de afgelopen jaren veel gesproken en geschreven, maar er bestond nog altijd veel onduidelijkheid en misverstand over. Het was mijn taak om in kaart te brengen of de drinkketen voor overlast zorgen en zoals de titel het verwoord, 'meer kapot maken dan ons lief is'. Dit onderwerp leent zich er uitstekend voor om de doelgroep te beschrijven aan de hand van praktijkonderzoek. Dat praktijkonderzoek maakt het afstudeertraject afwisselend en uitdagend. De participerende observaties binnen de drinkketen en de gesprekken met buurtbewoners en wijk- en jeugdagenten heb ik met veel plezier uitgevoerd. Daarnaast heb ik het als een voordeel ervaren dat mijn belevingswereld, vanwege mijn leeftijd en interesses, niet te afwijkend is geweest ten opzichte van de doelgroep, de drinkkeetjongeren.

Het voltooien van de scriptie is een langdurig, maar leerzaam proces geweest. Mijn ambitie om maar zoveel mogelijk informatie in kaart te brengen heb ik al snel moeten laten varen. Het afbakenen van een scriptie is al een kunst op zich. Het kunnen plaatsen van kritiek ook. Aan de tussentijdse gesprekken met de begeleiders van de Universiteit hield ik vaak een dubbel gevoel over. Aan de ene kant krijg je het vertrouwen op een goede afloop, maar aan de andere kant is er de opbouwende kritiek. Pas in een later stadium besef je dat deze kritiek ook daadwerkelijk opbouwend is geweest. Voor de goede afloop wil ik graag al mijn begeleiders bedanken. Vanuit de Universiteit Twente hebben de heren Meershoek en Trommel mij voorzien van de noodzakelijke begeleiding op wetenschappelijk niveau. De ruime praktijkervaring van de heer Kroezen van de regiopolitie Twente heeft mij vooral in praktische zin voortgeholpen. Zijn begeleiding was even onmisbaar. Daarnaast kon ik ook altijd een beroep doen op de heer Mijwaart en mevrouw Spiegelenberg-Altink van de regiopolitie Twente. Het is erg prettig als je met prangende vragen direct ergens terecht kan. Mijn afstudeerperiode bij het Regionaal Bureau Jeugdpolitie en Huiselijk Geweld heb ik als een zeer prettige werkomgeving ervaren. Voor het mede mogelijk maken van het praktijkonderzoek, wil ik graag alle geïnterviewde wijk- en jeugdagenten en buurtbewoners bedanken. Mijn speciale dank gaat uit naar alle jongeren van de drinkketen die hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Ik ben blij dat zij mij in goed vertrouwen hebben uitgenodigd in hun drinkkeet.

Tot slot wil ik mijn ouders en mijn vriendin bedanken. Zij zagen er op toe dat ik tijdens een dip de vaart er weer in kreeg.

Bas Herink
Enschede, december 2007

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een introductie gegeven om het onderzoek in een breder perspectief te kunnen zien. Vervolgens wordt beschreven wat de aanleiding tot dit onderzoek is en welke doelstellingen daaruit voortvloeien. Het hoofdstuk eindigt met een paragraaf waarin beschreven wordt wat er in de rest van deze scriptie aan informatie verwacht kan worden.

1.1 Introductie

Gezellig met een stel vrienden drinken in een eigen onderkomen. Dat is misschien wel het eerste waar aan gedacht wordt bij het woord (in)drinkkeet, drankhok of zuipcaravan. Termen die recentelijk veelvuldig het nieuws hebben gehaald. In de media zijn ze er kennelijk nog niet over uit hoe ze dit 'modeverschijnsel' onder jongeren het beste kunnen typeren. Wat uit de benaming in ieder geval wel duidelijk naar voren komt is de relatie met drank. Alcoholische drank welteverstaan, want daaraan wijt dit fenomeen haar negatieve ondertoon. Als we de berichtgeving mogen geloven, kan de alcoholconsumptie oplopen tot gemiddeld een half kratje bier per persoon per avond (Mulder, 2005). Dat aantal kan nog verder oplopen als het drinkgedrag wordt voortgezet in een nabijgelegen horecagelegenheid.

1.1.1 Alcoholgebruik onder jongeren

Niet alleen bij de bezoekers van drinkketen is er behoefte aan alcoholische dranken, maar ook elders gaan jongeren in de trend van het hoge alcoholgebruik mee. Uit onderzoek is gebleken dat Nederlandse jongeren in vergelijking tot jongeren uit andere Europese landen een hogere alcoholconsumptie hebben (Institute of Alcohol Studies, 2006). Geslacht speelt hierbij een belangrijke rol. Jongens drinken namelijk frequenter en grotere hoeveelheden dan meisjes. Al is er de laatste jaren een duidelijke stijging waar te nemen bij meisjes. Daarnaast zouden jongeren ook op steeds lagere leeftijd beginnen met het drinken van alcoholische dranken. De wettelijke grens van 16 jaar voor het aanschaffen van alcohol (18 jaar voor sterke drank) heeft daar geen rem op gehad. Jongeren onder de 16 jaar blijken namelijk heel gemakkelijk aan alcohol te kunnen komen.

*"Er is een duidelijk verband tussen de waargenomen beschikbaarheid van alcohol en het alcoholgebruik zelf. Jongeren die het gemakkelijk vinden om aan alcohol te komen, drinken vaker vijf glazen of meer bij één gelegenheid."*¹

Veel van deze jongeren beginnen thuis of bij vrienden al te drinken, alvorens ze zich naar een uitgaansgelegenheid begeven. Een verschijnsel dat zich volgens de Nationale Drug Monitor (NDM, 2005) steeds vaker voordoet. Uit onderzoek van de Stichting IntraVal (Bieleman et al., 2006) is gebleken dat van alle jongeren die wel eens alcoholhoudende dranken drinken, ongeveer 26% van de 13-jarigen, 41% van de 14/15-jarigen en 56% van de 16/17-jarigen wel eens indrinkt.

Ouders stellen, in vergelijking met een kwart eeuw geleden, veel minder strenge eisen aan het alcoholgebruik van hun kinderen. In 1980 vond 22% van de ouders het geen probleem dat hun kinderen alcohol consumeren, tegenwoordig is dat percentage opgelopen naar 75%.² Het past binnen het beeld waarbij alcohol een algemeen geaccepteerd maatschappelijk verschijnsel is geworden. Zeer recentelijk onderzoek (Gosselt et al., 2007) onder ouders in Zuidoost Brabant maakt echter duidelijk dat er wellicht een kentering zit in de acceptatie van alcohol onder jongeren. Van de ondervraagde ouders is namelijk 80% het er mee eens of zeer mee eens dat jongeren onder de 16 jaar geen alcohol zouden moeten drinken. In het specifieke geval van drinkketen is ruim 88% van de ouders het niet eens of zeer oneens met de stelling: "Het is prima als jongeren onder de 16 jaar alcohol consumeren in keten en hokken, mits ze elkaar in de gaten houden".

¹ Knibbe et al., 2005, in Nationale Drug Monitor (NDM), 2005: p.133.

² Actualiteitenprogramma Kruispunt van 21 januari 2007: Alcoholmisbruik door jongeren. Onderzoekgegevens van GGD voor regio IJsseland. Cijfer van de GGD voor de gemeente Westland tonen hetzelfde beeld. Westland Gezond en Wel 2007-2011 Nota Lokaal Gezondheidsbeleid Gemeente Westland.

Wat in Nederland veel minder vaak zou gebeuren is dronkenschap en het verschijnsel van *binge drinking*, waarbij in korte tijd een grote hoeveelheid alcohol wordt geconsumeerd.³ Desondanks zijn er in de afgelopen jaren toch enkele schrijnende gevallen van alcoholvergiftiging onder zeer jonge jongeren bekend. Binge drinking brengt de grootste gezondheidsrisico's met zich mee. In dit onderzoek wordt echter niet verder ingegaan op deze risico's, maar wel naar de effecten van het alcoholgebruik naar de omgeving toe. In de volgende paragraaf zal namelijk blijken wat een hogere alcoholinname met overlast van doen heeft.

Binge drinking wordt gemakkelijk verward met de termen zware- of excessieve drinkers. Er is echter wel een verschil aan te wijzen, want bij binge drinking wordt gesuggereerd dat de factor tijd een belangrijke rol speelt. Helaas wordt in de beschikbare onderzoeksliteratuur vaak verzuimd om aan te geven binnen welke tijd een bepaalde hoeveelheid drank schadelijk is. Daarnaast bestaat er internationaal veel inconsistentie met betrekking tot de definitie binge drinking.⁴

Binnen de Nederlandse literatuur bestaan er ook verschillende opvattingen en definities over wanneer iemand teveel zou drinken. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) kwalificeert iemand tot zware drinker als hij of zij op één of meerdere dagen per week minstens zes glazen alcohol drinkt. Een aangepaste definitie van Gaziano & Hennekens (1995) heeft het over excessieve drinkers, zodra zij (mannelijke drinkers) meer dan 21 standaardglazen alcohol per week en minimaal 1 keer per week 6 of meer glazen per gelegenheid consumeren. Hierbij wordt niet duidelijk aangegeven binnen welke tijd op een willekeurige dag de totale consumptie moet plaatsvinden. Iemand die 6 glazen binnen 2 uur consumeert zou eerder binnen de definitie van binge drinking (veel in korte tijd) moeten vallen, dan een persoon die dit verspreidt over een 4-tal uren.

Uit Nederlands onderzoek van het CBS is gebleken dat in 2005 ongeveer 8% van de jongens en 4% van de meisjes, in de leeftijdscategorie 12 tot 17 jaar, zware drinkers waren. In de leeftijdscategorie 18 tot 24 jaar, zijn die percentages 33% en 8%, voor respectievelijk de mannen en de vrouwen (CBS Gezondheid en leefstijl 2005. statline.cbs.nl). Onder jongeren die drinkketen bezoeken kan de alcoholconsumptie oplopen tot gemiddeld een half kratje per persoon per avond (Mulder, 2005).

Bovenstaande beschrijft een ontwikkeling die door diverse maatschappelijke instellingen als zorgelijk wordt ervaren. Het drankmisbruik onder jongeren is toegenomen. Vooral jongeren die op vroege leeftijd beginnen met het drinken van alcoholische dranken, lopen het risico om op latere leeftijd geconfronteerd te worden met de nadelige gevolgen van alcoholgebruik op de gezondheid.

Verschillende wetenschappelijke onderzoeken hebben dit reeds weten aan te tonen (Verdurmen, 2006). Naast de zorgelijke gevolgen voor de gezondheid heeft alcohol nog een andere eigenschap, met verschillende uitwerkingen. Het is namelijk algemeen bekend dat alcohol het gedrag op zowel een positieve en negatieve manier kan beïnvloeden.

1.1.2 Alcohol en agressie.

Uit experimenteel onderzoek is naar voren gekomen, dat jongeren die onder invloed van alcohol verkeren zich agressiever gedragen dan jongeren die nuchter zijn.⁵ Alcohol beïnvloedt namelijk belangrijke cognitieve processen in de hersenen die agressief gedrag reguleren. De mate van agressiviteit is gerelateerd aan de hoeveelheid alcohol dat wordt gedronken. Daarnaast spelen ook andere factoren, zoals persoonlijkheidskenmerken (temperament) en de omgeving (vrienden en gezin van herkomst) een rol. Over het algemeen reageren personen impulsiever onder invloed van alcohol (Steele en Josephs, 1990). De stelling dat alcoholgebruik niet alleen remmingen wegneemt in positieve zin, bijvoorbeeld het sneller leggen van contacten, maar ook in negatieve zin, zoals agressie en overlast, wordt hiermee bevestigd.

Steele en Josephs stellen dat er directe effecten van alcohol zijn, die er voor zorgen dat een persoon risico's neemt die hij of zij in een nuchtere toestand niet genomen zou hebben. Zij noemen dit de 'Alcohol Myopia theorie'. De term Myopia is afgeleid van de aandoening waarbij je van dichtbij wel scherp kunt zien, maar van veraf niet. Hetzelfde zou gelden voor alcoholgebruik, waarbij je eerder aan

³ Geparafraseerd uit de Volkskrant van 14 juni 2006: een interview met J. Snel die verbonden is aan de Universiteit van Amsterdam en directeur is van de stichting Share (Science of Happiness and Research into Enjoyment). De Nationale Drug Monitor (NDM) van 2005 komt met dezelfde conclusies.

⁴ "There is no consistency among formal and quantitative definitions of binge drinking. Five or more drinks per occasion on at least one in last 30 days (United States), 1/2 bottle of spirits or 2 bottles of wine on the same occasion (Sweden) and 8 drinks within the same day (Canada)." (International Center for Alcohol Policies (ICAP), Binge Drinking: Key Facts and Issues)

⁵ Taylor & Chermack, 1993; Chermack & Giancola, 1997; Hoaken & Stewart, 2003 in Verdurmen et al., 2006.

de korte termijn gevolgen denkt als aan de lange termijn gevolgen. Steele en Josephs beschrijven dat in termen van remmende en versterkende cues. In bepaalde situaties waarbij alcohol in het spel is nemen de remmende cues af, zoals nadenken over de mogelijke schade (vandalisme) die kan ontstaan ten gevolge van bepaalde handelingen van jongeren. Tegelijkertijd kunnen de versterkende cues toenemen, zoals de spanning en sensatie tijdens bepaalde risicovolle handelingen en gedragingen. Het versturende effect van alcohol zal het grootst zijn bij personen waarbij in een normale situatie (zonder alcohol) beide cues in gelijke mate aanwezig zijn. Bij alcoholgebruik wordt de verwerking van de remmende cues minder waardoor bij deze persoon meer risicovol gedrag optreedt. Hierbij rekening houdend met de hoeveelheid alcohol dat geconsumeerd wordt, want alcohol myopia is afhankelijk van de dosis (Jones & Vega, 1972). Iemand die 12 glazen alcohol drinkt, zal sneller een aanvallende houding aannemen, minder bezorgd voelen, zich opener stellen, meer gaan gokken, sneller seksueel aangetrokken voelen tot iemand en zal sociaal assertiever zijn⁶ dan iemand die slechts 3 glazen alcohol consumeert. Het kan dus zowel positieve als negatieve uitwerkingen bewerkstelligen. Tot slot spelen ook andere externe factoren mee en is de samenstelling van de groep van belang. De effecten van alcohol op emoties en sociaal menselijk gedrag zijn zeer verschillend en onregelmatig.

*"The same man, in the same bar, drinking approximately the same amount of alcohol, may, on three nights running, be, say, surly and belligerent on the first evening, the spirit on amiability on the second, and morose and withdrawn on the third."*⁷

Uit onderzoek (Knibbe et al., 2004) is ook gebleken dat personen die veel alcohol drinken zowel vaker dader als slachtoffer van geweld zijn.

- Personen die één keer per maand tot elke dag aangeschoten of dronken zijn hebben bijna drie keer zoveel kans om slachtoffer te worden in vergelijking met personen die nooit aangeschoten zijn.
- Voor daderschap geldt, dat naast het aantal keren aangeschoten zijn, ook de hoeveelheid die in het weekend gedronken wordt van belang is. Personen die twaalf of meer glazen alcoholhoudende drank in een weekend drinken, hebben ruim twee keer zoveel kans om dader te zijn van agressie bij het uitgaan.

Volgens het onderzoeks- en adviesbureau SGBO (2002) zijn plattelandjongeren vaker getuige van agressie tijdens het uitgaan dan stedelingen. Dat is niet alleen te verklaren door het hogere alcoholgebruik, maar ook omdat plattelandjongeren veelal in een grotere (homogene) groep uitgaan, waarbij buitenstaanders sneller opvallen.

1.1.3 Alcoholbeleid in Nederland

Vanuit de overheid worden al jaren campagnes gevoerd tegen vermeend alcoholmisbruik. Van "Drank maakt meer kapot dan je lief is", tot "Alcohol onder de 16, nog even niet" en de spraakmakende BOB-campagnes. De strekking van deze alcoholcampagnes richt zich voornamelijk op de jeugd. Uit onderzoek blijkt namelijk dat deze doelgroep de meest nadelige gevolgen van alcohol op de gezondheid kan ondervinden.

Om jongeren te weerhouden van het kopen van alcoholische dranken, is er de laatste jaren veel aandacht besteed aan de beschikbaarheid van alcohol. Een strengere naleving van de Drank- en Horecawet heeft er voor moeten zorgen dat jongeren onder de 16 jaar geen alcohol kunnen kopen bij supermarkten, slijterijen en in horecagelegenheden. Medewerkers worden verplicht om naar een geldig identiteitsbewijs te vragen, als zij twijfelen over de leeftijd van de jonge consument. Uit onderzoek (Bieleman et al., 2004, 2006) is gebleken dat het merendeel van de verkooppunten zich houdt aan de leeftijdsgrenzen. Uit datzelfde onderzoek komt echter ook naar voren dat jongeren onder de 16 jaar deze grens heel gemakkelijk weten te omzeilen. Kennelijk zit er discrepantie tussen hetgeen managers van verkooppunten beweren en wat jongeren beweren.

⁶ Het is een feit dat alcohol deze effecten kan veroorzaken. (Hull & Bond, 1986; Pernanen, 1976; Steele & Southwick, 1985 in Steele, C.M. & Joseph, R.A., 1990, p. 922.

⁷ Drunken Comportment, MacAndrew and Edgerton, 1969, p.15 in Steele, C.M. & Joseph, R.A., 1990, p. 922.

Vervolgonderzoek van de Universiteit Twente (Gosselt et al., 2007) heeft met het inzetten van *mysteryshoppers*⁸ duidelijk gemaakt dat veel verkooppunten zich niet houden aan de Drink- en Horecawet. Jongeren onder de 16 jaar bleken namelijk heel gemakkelijk aan alcohol te kunnen komen. Als er al om legitimatie gevraagd werd, dan nog werd in enkele gevallen de alcohol meegegeven.

Recentelijk is onderzocht (Verdurmen et al., 2006) of campagnes gericht op het ontmoedigen van alcoholconsumptie onder jongeren beneden de 16 jaar een positieve uitwerking kan hebben. Hieruit is gebleken dat er momenteel nog te weinig kennis is over de werking van dergelijke interventies. Ook de invloed van ouders op het alcoholgebruik van jongeren is nog te weinig onderzocht om daar betrouwbare uitspraken over te doen. Wel lijkt de invloed van ouders veelbelovend. Een geïntegreerde aanpak op verschillende niveaus (school, ouders, gemeenschap) wordt aanbevolen. Het terugdringen van de beschikbaarheid van alcohol onder jongeren blijkt effectief te zijn.

Een ander speerpunt van de overheid is de aanpak van het rijden onder invloed. Met name veel beginnend bestuurders worden betrapt met alcohol achter het stuur. Dit terwijl rijden onder invloed de kans op een ongeval aanzienlijk verhoogd. Beginnend bestuurders raken relatief gezien het vaakst betrokken bij een ongeval (Ministerie van V&W, 2006). Sinds 2002 krijgen geslaagden van het rijexamen een beginnersrijbewijs. Als zij binnen een tijdsbestek van 5 jaar 3 zware overtredingen begaan (betaalde transactie of onherroepelijk vonnis), wordt het rijbewijs geschorst door het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR) en moeten ze een rijvaardigheidsonderzoek ondergaan. Hierbij lopen ze het risico dat het rijbewijs wordt afgenomen, met als gevolg dat opnieuw een theorie- en praktijkexamen moet worden afgelegd.

Beginnend bestuurders die nog geen 5 jaar in het bezit zijn van een rijbewijs, mogen wettelijke gezien slechts een promillage van 0,20‰ hebben. Overige bestuurders kennen een grens van 0,5‰.

De verlaging van de alcoholimiet voor beginnend bestuurders lijkt een positief effect te hebben op de verkeersveiligheid. De verwachting is dat het aantal alcoholongevallen met 5% kan afnemen.

De BOB-campagnes die moeten voorkomen dat bestuurders met drank op gaan rijden lijkt z'n vruchten af te werpen. Uit onderzoek blijkt dat 95% op de hoogte is van de BOB-campagne en weet waar het voor staat. Drie op de vier mensen maken vooraf afspraken wie er onbeschonken gaat rijden. Het blijkt echter lastig vast te stellen wat het directe effect van de BOB-campagne op het rijden onder invloed is (SWOV, 2006). In bijlage 6 staat vermeld wat het beleid van de politie Twente op dit gebied is.

1.1.4 Drinkketen landelijk

Volgens een publicatie (Mulder, 2005) van de Stichting Alcoholpreventie (STAP) zijn er in Nederland naar schatting minimaal 1500 drinkketen actief, verspreid over minimaal 50 gemeenten. Zij baseren deze kwantitatieve gegevens aan de hand van een internetinventarisatie. Een gemiddelde van 30 keten zal lang niet in elke gemeente gehaald worden, want vooral bij de grotere steden waar veel voorzieningen zijn, is het aantal drinkketen laag. Desondanks moet niet verondersteld worden dat drinkketen slechts een plattelandsfenomeen zijn.

Provincies als Friesland, Drenthe, Gelderland, Overijssel en Brabant halen dan wel geregeld de media met een item over drinkketen, toch zijn ook in de drukkere Westelijke gebieden drinkketen te vinden.

Volgens STAP zijn deze drinkketen vooral gelegen in de tuinbouwgebieden.⁹

Bestuurders in de Oostelijke helft van het land ervaren dan ook dezelfde bezwaren omtrent drinkketen als hun Westelijke collega's. Veel gemeenten hanteren momenteel een gedoogbeleid voor drinkketen, maar diverse instellingen¹⁰ dringen er bij de gemeente op aan dat zij passende maatregelen nemen tegen de mogelijke illegaliteit van drinkketen en het 'zorgwekkende' drinkgedrag van de bezoekers. Volgens de visienota gemeentelijk keetbeleid van de Stichting Alcoholpreventie wordt in de meeste keten veel alcohol gedronken, ook door de jongste bezoekers. Daarnaast wordt er bij sommige

⁸ Het nalevingniveau is gemeten met behulp van mysteryshopping, waarbij vier 15-jarige jongeren in totaal 59 sportkantines, 83 horecagelegenheden en 81 supermarkten bezochten en een aankoop poging deden. Alcohol en jongeren in Zuidoost-Brabant. Nulmeting nalevingsonderzoek en draagvlakonderzoek: 2007.

⁹ "In een brief aan alle eigenaren van tuinbouwbedrijven in het Westland roept burgemeester Sjaak van der Tak op tot het nemen van verantwoordelijkheid als het gaat om de veiligheid in de hokken." JZ Actueel, 3 oktober 2006. Intern medium Politie Haaglanden.

¹⁰ Deze instellingen zijn o.a.: Bureau Eerlijke Mededingen (BEM), horecaondernemers, STAP, Tactus etc.

drinkketen veel winst gemaakt door de verkoop van alcohol. Tot slot wordt verondersteld dat veel keten niet voldoen aan de veiligheidseisen en strijdig zijn met het gemeentelijk bestemmingsplan.

Hieronder staat een fragment beschreven van een rechterlijke uitspraak op een bezwaarschrift van het Bureau Eerlijke Mededinging (BEM), waaruit blijkt dat de gemeente Putten moet optreden tegen de drinkketen.¹¹

"...dat sprake is van bouwwerken (veelal stacaravans) waarin structureel en meerdere malen per week samenkomsten plaatsvinden met aantallen bezoekers van 15 tot 30 personen en waarbij rijkelijk alcoholische dranken worden verstrekt. De bouwwerken zijn min of meer ingericht als bar of café, veelal zelfs voorzien van een brandblusapparaat. [...] Voor zover niet per drankje zou behoeven te worden afgerekend, acht de rechtbank het geenszins aannemelijk dat de dranken geheel om niet worden verstrekt. [...] in artikel 1 van de Drank- en Horecawet wordt verstaan onder horecabedrijf: de activiteit in ieder geval bestaande uit het bedrijfsmatig of anders dan om niet verstrekken van alcoholhoudende drank voor gebruik ter plaatse, waarvoor ingevolge artikel 3 van deze wet vergunning is vereist. De omstandigheid dat de bierketen niet voor iedereen toegankelijk (zouden) zijn, staat er naar het oordeel van de rechtbank niet aan in de weg om de activiteiten te kwalificeren als horeca-activiteiten."

De Raad van State heeft in hoger beroep de gemeente Putten wederom in het ongelijk gesteld.¹² Volgens de Raad van State dragen de drinkketen bij aan een oneerlijke concurrentie. Drinkketen kunnen als officiële horecagelegenheden aangemerkt worden, als er grote groepen jongeren meerdere avonden per week alcoholische drank nuttigen. Het BEM verwacht dat deze uitspraak verregaande consequenties heeft voor andere gemeenten die de keten gedogen.¹³

Het is duidelijk dat het alcoholgebruik onder jongeren wordt gekenmerkt door meerdere problemen. In de volgende paragraaf wordt beschreven wat deze introductie met de aanleiding van dit onderzoek van doen heeft.

¹¹ LJN: AZ2693, Rechtbank Zutphen, 05/883 HOREC, 21 november 2006.

¹² Uitspraak Raad van State, 25 juli 2007, zaaknummer: 200608869/1, www.raadvanstate.nl.

¹³ Persbericht van 25 juli 2007, www.bem.nu.

1.2 Aanleiding voor het onderzoek

In het jaar 2007 krijgt het thema jeugd een belangrijke plek binnen de politie. Deze prioriteitstelling heeft natuurlijk te maken met signalen die uit de samenleving naar voren zijn gekomen. Signalen die aangeven dat de jeugd speciale aandacht behoeft. Binnen deze categorie hebben zich namelijk ontwikkelingen voorgedaan die de politie als zorgelijk typeert. Nieuwe vormen van criminaliteit dienen zich aan en de grip op de jeugd lijkt te zijn afgenomen. De repressieve houding ging ten koste van het preventieve beleid binnen de politie. Cijfers hebben aangetoond dat de aanpak van jeugdcriminaliteit in de regio Twente, in tegenstelling tot andere vormen van criminaliteit, beneden de maat heeft gescoord.

De politie is weer op zoek naar de balans. In het jeugdbeleid dat is opgesteld voor de periode 2006 – 2012 heeft de politie Twente een visie voor ogen dat antwoord moet geven op de beschreven problematiek.

“De politie Twente zorgt voor balans in preventie, vroegsignalering/doorverwijzing en repressie in de aanpak van jeugdcriminaliteit en zal hierbij intensief samenwerken met de betrokken ketenpartners, onder regievoering van de gemeente, waarbij de nadruk in de aanpak zal worden gelegd op jongeren die risico lopen om crimineel gedrag te gaan vertonen of al vertonen.”

Wat hebben drinkketen en deze visie met elkaar te maken?

De politie is het fenomeen drinkketen niet ontgaan. Ook zij worden via ketenpartners en de media (zie bijlage 1) op de hoogte gehouden van de mogelijke problemen die drinkketen kenmerken.

Daarnaast wordt de politie dagelijks geconfronteerd met de nadelige gevolgen van alcohol. Veel uitgaansgeweld en overlast wordt namelijk veroorzaakt door personen die onder invloed van alcohol en/of drugs verkeren. Overlast dat ook tot uiting komt in het verkeer. Veel verkeersslachtoffers zijn het gevolg van mensen die onder invloed van alcohol aan het verkeer deelnemen.

Drinkketen hebben veelal een particuliere en dus vrij anonieme ligging. Jongeren kunnen doen en laten wat ze willen, zolang ouders het goedkeuren en de burens niet klagen. Het is echter niet duidelijk of ouders er daadwerkelijk grip op hebben. De politie heeft die grip en het zicht op die jongeren in ieder geval (nog) niet.

Als jongeren inderdaad grote hoeveelheden drank consumeren in drinkketen en weinig tot geen toezicht ervaren, welke mogelijke uitwerking heeft dat dan tot gevolg?

De politie heeft tot op heden geen goed beeld van de hoeveelheid drinkketen binnen de regio en hoe ze geassocieerd kunnen worden. Er bestaat immers een verschil tussen hinderlijk, overlastgevend en crimineel gedrag van groepen jongeren. De politie Twente wil graag weten welk aandeel drinkkeetjongeren hebben bij de hoeveelheid overlast in de regio Twente. Daarnaast is het van belang om te achterhalen welke oorzaken aan te wijzen zijn dat jongeren zich verzamelen in drinkketen en zich tegoed doen aan drank. De politie wil immers ook preventief te werk gaan, zodat mogelijke problemen bij de bron aangepakt kunnen worden. Daarbij komen de ketenpartners natuurlijk ook in beeld.

Handhavend optreden tegen iets wat maatschappelijk gevoelig ligt, verlangt een betrouwbare inventarisatie om feiten naar boven te halen. Momenteel wordt er namelijk veel gespeculeerd en gegeneraliseerd over bepaalde negatieve toestanden rondom drinkketen, dat terwijl er een groot onderscheid is te maken tussen de verschillende vormen die keten kunnen aannemen en de mate waarin overlast zich kan voordoen.

Dat drinkketen ook binnen de politie Twente speciale aandacht krijgen, blijkt uit een rapportage van de Commissie Toekomstvisie politie Twente en Regionaal College Twente. In dit rapport wordt verondersteld dat het gebruik van alcohol in de drinkketen, de nodige overlast binnen de regio als gevolg heeft (Jansen et al., 2005).

1.3 Doelstelling en afbakening

Voor dit onderzoek zijn verschillende doelstellingen opgesteld. Naast een duidelijke beschrijving van de functies en achtergronden van drinkketen, is er de wens van de politie Twente om inzichtelijk te krijgen of en in hoeverre drinkketen voor overlast zorgen. Om dit te kunnen bepalen is er ten eerste een inventarisatie nodig van het aantal drinkketen om de aard en de omvang te kunnen vaststellen. Zodra duidelijk is of drinkkeetjongeren een substantiële bijdrage leveren aan de hoeveelheid overlast binnen de regio, kan de politie in samenwerking met ketenpartners bepalen of en in welke mate

handhavend moet worden opgetreden. Het is dus aan de politie om te bepalen of de door mij in kaart gebrachte gegevens een aanleiding zijn om vervolgstappen te ondernemen. Deze afweging zal daarom niet worden meegenomen in het onderzoeksrapport.

Vanuit wetenschappelijk perspectief is er de doelstelling om de groepsprocessen en gedragingen van de drinkkeetjongeren in kaart te brengen en eventueel geconstateerde overlast en/of crimineel gedrag te kunnen verklaren aan de hand van de geselecteerde theorieën. Deze inzichten kan de politie en andere ketenpartners gebruiken bij preventiegerichte projecten.

Zoals eerder vermeld, zijn er een aantal organisaties die zich verzetten tegen het commerciële en illegale karakter die veel drinkketen zouden hebben. In het kader van dit onderzoek worden geen uitspraken gedaan of en in welke mate de onderzochte drinkketen niet aan de eisen voldoen. Daar bestaat immers nog steeds veel juridische onduidelijkheid over. Tevens zal in deze scriptie niet worden ingegaan op de nadelige gevolgen van alcoholgebruik op de gezondheid.

1.4 Leeswijzer

Na de zojuist beschreven inleiding volgt in hoofdstuk 2 een uiteenzetting van de onderzoeksopzet. In dit hoofdstuk komen de onderzoeksvragen en de methodologische strategie aan bod.

Hoofdstuk 3 gaat in op de eerste onderzoeksvraag, waarvan de inventarisatie van drinkketen binnen de regio Twente een groot deel uitmaakt. Ook worden hier de kenmerken van drinkketen en de bezoekers beschreven.

Hoofdstuk 4 behandelt wetenschappelijke inzichten die een verklaring kunnen bieden voor overlastgevend gedrag onder jongeren.

Hoofdstuk 5 gaat in op het feitelijke gedrag van drinkkeetjongeren. Aan de hand van verschillende aspecten wordt het gedrag van de jongeren in kaart gebracht.

Hoofdstuk 6 beschrijft de ervaren overlast van drinkketen. Buurtbewoners en wijk- of jeugdagenten hebben tijdens interviews een oordeel kunnen geven over de drinkketen. Daarnaast is het BedrijfsProcessen Systeem (BPS) geraadpleegd voor de geregistreerde overlast rondom drinkketen.

Hoofdstuk 7 probeert aan de hand van de theorie uit hoofdstuk 4 het gedrag van de drinkkeetjongeren te verklaren.

Hoofdstuk 8 gaat in op de conclusies en aanbevelingen die dit onderzoek hebben opgeleverd.

Tot slot maakt de literatuurlijst en de diverse bijlagen ook onderdeel uit van deze scriptie.

2. Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke methoden en technieken gebruikt zijn bij het onderzoek naar drinkketen in de regio Twente. Allereerst zal via de probleemstelling duidelijk worden waar de focus van dit onderzoek ligt. Vervolgens moeten de antwoorden op de verschillende onderzoeksvragen een bijdrage leveren voor de beantwoording van deze probleemstelling.

In de derde paragraaf wordt expliciet beschreven op welke wijze de verschillende methoden worden uitgevoerd voor het vergaren van de kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. Gegevens die helpen bij de beantwoording van de onderzoeksvragen.

2.1 Probleemstelling

Om te kunnen achterhalen of de jongeren die drinkketen bezoeken een negatieve bijdrage leveren aan de openbare orde en veiligheid, ben ik tot de volgende probleemstelling gekomen:

Veroorzaken Twentse jongeren die drinkketen bezoeken maatschappelijke overlast en zo ja, in welke mate doen zij dit en hoe valt dat gedrag te verklaren?

2.2 Onderzoeksvragen

Via onderstaande onderzoeksvragen probeer ik antwoord te geven op de probleemstelling. Bij elk van deze onderzoeksvragen wordt een korte toelichting gegeven over het doel van deze vraag.

I. Hoe omvangrijk is het verschijnsel drinkketen in de regio Twente en hoe kunnen drinkketen en de gebruikers van deze drinkketen het best getypeerd worden?

Deze vraag is noodzakelijk om te kunnen bepalen of het fenomeen drinkketen een belangrijk deel uitmaakt van de jeugdcultuur in Twente. De omvang van een bepaald verschijnsel draagt er immers mede aan bij, of een aanpak bij een gesignaleerd 'probleem' gewenst is, in welke mate en met welke urgentie.

Daarnaast probeer ik via deze vraag te achterhalen wat de samenstelling is van de bezoekers van drinkketen en wat de fysieke kenmerken van drinkketen zijn. Deze gegevens zijn nodig om een algemeen beeld te schetsen van drinkketen en om aan te kunnen tonen welke achtergronden en kenmerken de bezoekers hebben.

II. Hoe kan overlast bij een groep jongeren ontstaan?

Met deze verklaringsvraag probeer ik te achterhalen welke factoren er toe kunnen bijdragen, dat een groep jongeren overlast kan veroorzaken. Er bestaan verschillende soorten groepen, die elk hun eigen kenmerken en imago bezitten. Door groepen jongeren die geen overlast veroorzaken te vergelijken met groepen jongeren die wel overlast veroorzaken, kan inzichtelijk worden welke mogelijke protectieve- en risicofactoren een rol spelen. Protectieve factoren zijn factoren die er toe kunnen bijdragen dat jongeren minder snel in de gelegenheid worden gebracht om zich als een delinquent te ontwikkelen. Risicofactoren zijn de factoren die er toe kunnen bijdragen dat jongeren zich sneller overlastgevend zullen gedragen of zich delinquent ontwikkelen. Hierbij geldt: hoe meer risicofactoren, des te groter de kans op overlastgevend en/of delinquent gedrag.

III. Hoe gedragen Twentse jongeren zich in en nabij drinkketen?

Deze onderzoeksvraag behandelt het eerste praktijkgedeelte van het onderzoek. Hierbij wordt namelijk veldonderzoek verricht naar het gedrag van de bezoekers van drinkketen binnen de regio Twente. De theorie uit de vorige vraag zal hierbij een belangrijke leidraad vormen.

Door het gedrag van drinkkeetjongeren in kaart te brengen, kan vastgesteld worden in hoeverre deze categorie jongeren aan de protectieve- en/of risicofactoren blootgesteld worden. Daarnaast kan achterhaald wat de sociale functies en groepsprocessen binnen de drinkketen zijn.

IV. Welk gedrag van Twentse drinkkeetjongeren wordt als overlastgevend beschouwd?

Het doel van deze vraag is om te achterhalen of het gedrag van de drinkkeetjongeren door de omgeving als ongewenst en onprettig wordt ervaren. Buurtbewoners, maar ook wijk- en jeugdagenten kunnen aangeven of en in hoeverre de jongeren van drinkketen overlast veroorzaken. De overlast moet wél gerelateerd zijn aan het keetbezoek en de eventuele nasleep. Dat wil zeggen, de gebeurtenissen die na afloop van het keetbezoek plaats vinden. Dat kan de weg van en naar een horecagelegenheid zijn, maar ook overlast die ter plekke veroorzaakt wordt. De mate en het soort overlast vormen de indicatie hoe deze drinkkeetjongeren geïnclassificeerd kunnen worden. Daarbij kan, conform de ontwikkelde shortlistmethode¹⁴, onderscheid gemaakt worden tussen onschuldige, hinderlijke, overlastgevende en criminele groepen.

De drinkkeetjongeren kunnen zélf ook aangeven in hoeverre zij geconfronteerd werden met klachten uit de buurt en in hoeverre de jongeren deze en andere gedragingen als overlastgevend beschouwen. Wellicht dat er een verschil in perceptie aan te tonen is, tussen buurtbewoners en de drinkkeetjongeren, of dat er begrip is voor de geuite klachten.

V. Hoe kan het overlastgedrag van Twentse drinkkeetjongeren verklaard worden?

Deze vraag combineert de antwoorden op de voorgaande vragen, om te kunnen bepalen welke factoren een rol spelen bij overlastsituaties die gepleegd zijn door Twentse drinkkeetjongeren. Hierbij wordt dus niet naar groepen jongeren in het algemeen gekeken, maar naar het specifieke geval van drinkkeetjongeren. Dit onderzoek probeert namelijk juist het gedrag van deze doelgroep te verklaren. Niet alle groepen jongeren zijn immers met elkaar te vergelijken. Het kan zo zijn dat bij drinkkeetjongeren bepaalde factoren een belangrijke rol spelen bij de verklaring van het mogelijke overlastgedrag, terwijl dat bij andere groepen jongeren niet aan de orde is.

¹⁴ Zie bijlage 4 van dit onderzoeksrapport.

2.3 Meting en strategie

Om een compleet beeld te kunnen geven van het fenomeen drinkketen binnen de regio Twente, is gekozen voor een gevarieerde onderzoeksopzet met zowel kwantitatieve als kwalitatieve aspecten. Het is namelijk wenselijk informatie te verkrijgen over de omvang, de kenmerken, de cultuur en de effecten van de drinkketen en haar bezoekers. De onderzoeksresultaten bestaan dus uit statistische gegevens, zoals aantallen en percentages, maar ook kwalitatieve gegevens, waarbij meningen en beschrijvingen van een bepaald verschijnsel naar voren komen.

Direct of indirect zijn er verschillende mensen betrokken bij drinkketen. In de eerste plaats zijn dat natuurlijk de bezoekers van drinkketen, maar ook ouders, wijk- en/of jeugdagenten en mogelijk buurtbewoners zijn met het verschijnsel bekend of komen er mee in aanraking. Al deze betrokkenen vormen naast het literatuuronderzoek een belangrijke informatiebron uit de praktijk. Door al deze betrokkenen mee te nemen in het onderzoek, wordt het fenomeen drinkketen vanuit verschillende invalshoeken bekeken en geïnterpreteerd.¹⁵ Dit voorkomt een te eenzijdig en subjectief beeld.

Voor het meten van deze informatiebronnen worden in dit onderzoek verschillende instrumenten gehanteerd.¹⁶ Bij elke informatiebron wordt afzonderlijk bekeken welk instrument het best binnen de beschikbare tijd uitgevoerd kan worden, zonder daarbij afbreuk te doen aan de kwaliteit van het onderzoek. De gehanteerde instrumenten tijdens het veldonderzoek zijn: **observaties** en **interviews**. Verderop staat beschreven hoe deze en andere instrumenten worden toegepast gedurende dit onderzoek. De observaties en interviews zijn voornamelijk kwalitatief en subjectief van aard. Deze methoden worden veel gebruikt tijdens het sociologische veldonderzoek. Gedrag en in mindere mate meningen zijn namelijk lastig te meten in een kwantitatieve vorm.

Het **BPS-onderzoek**¹⁷ is juist kwantitatief en objectief van aard. Na verwerking valt namelijk precies vast te stellen in welke mate zich iets voordoet en welke harde feiten over de doelgroep, de drinkkeetbezoekers, naar voren komen. Het is dan ook mogelijk om bepaalde gedragingen en beweringen tijdens de observaties en interviews te weerleggen met de harde gegevens uit het BPS-onderzoek. Daarmee kunnen valse conclusies voorkomen worden (Grix, 2004). Hetzelfde geldt voor de mogelijke verschillen tussen de resultaten van de onderlinge onderzoekseenheden.

De onderzoekseenheden voor dit onderzoek zijn:

- **Drinkketen**

Drinkketen uit de regio Twente die voldoen aan de hieronder gestelde omschrijving:

Een afgescheiden onderkomen van een vaste groep jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 30 jaar, die met enige regelmaat bij elkaar komen voor sociale aangelegenheden, met of zonder alcoholische drank. Het is dus ook mogelijk dat een paar vriendengroepen zich vestigen in dezelfde keet. Er geldt niet echt een absoluut maximum, maar zodra het te grootschalig wordt met veel nieuwe bezoekers en voorbereiding van het onderkomen, zal het eerder onder een periodiek georganiseerd feest vallen. Een drinkkeet is permanent en wordt meestal wekelijks door dezelfde bezoekers bezocht.

- **Keetbezoekers**

Jongeren uit de regio Twente in de leeftijd van 12 tot en met 30 jaar die drinkketen bezoeken.

- **Jeugdagenten / wijkagenten**

Jeugd- of wijkagenten van de regiopolitie Twente die op de hoogte zijn van drinkketen en haar bezoekers. De Jeugd- of wijkagenten die onder het gebied van de bezochte drinkketen vallen, zullen worden benaderd voor een interview.

¹⁵ In dit onderzoek hebben de ouders van de bezochte drinkketen slechts een beperkte rol. Zij worden niet actief benaderd voor een interview, maar zullen bij aanwezigheid in of nabij de drinkkeet wel worden ondervraagd over bepaalde zaken. Daarnaast komt de mening van ouders ook via de jongeren en wijk- of jeugdagenten naar voren.

¹⁶ Deze werkwijze, waarbij verschillende instrumenten worden gebruikt om een bepaald verschijnsel te meten, wordt ook wel triangulatie genoemd en maakt het onderzoek betrouwbaarder (Geurts, 1999).

¹⁷ BPS staat voor 'Bedrijfs Processen Systeem'. Het Bedrijfs Processen Systeem beoogt bedrijfsprocessen in hun totaliteit te automatiseren vanaf input tot output. Voor meer informatie zie paragraaf 2.3; onderzoeksvraag IV; BPS-onderzoek.

- **Buurtbewoners**
Buurtbewoners die in de nabijheid wonen van de bezochte drinkketen in de regio Twente.
- **Ouders**
Ouders van drinkkeetjongeren uit de regio Twente. Zij worden slechts bij aanwezigheid tijdens mijn keetbezoek in het onderzoek meegenomen.

Voor het verkrijgen van de antwoorden op de onderzoeksvragen worden verschillende meetinstrumenten gehanteerd. Hieronder worden deze meetinstrumenten per onderzoeksvraag geordend. Een meetinstrument (en de daar uit voortkomende resultaten) kan op meerdere onderzoeksvragen van toepassing zijn.

Onderzoeksvraag I

Inventarisatie

In sommige gebieden zijn de drinkketen populairder dan andere gebieden. Hiervoor zijn wellicht verschillende oorzaken denkbaar. Dankzij een inventarisatie¹⁸ van drinkketen in de regio Twente, in combinatie met de andere onderzoeksmethoden, kunnen deze oorzaken inzichtelijk worden. Met deze informatie kan de politie ook beter inzicht verkrijgen welke gebieden binnen de regio de grootste concentraties bevatten en deze informatie gebruiken bij de aansturing. Daarnaast kan het zicht geven over de toe- of afname van de drinkketen in geval van periodieke inventarisaties.

Het exact in kaart brengen van het aantal drinkketen is echter een zeer tijdrovende en vrijwel onmogelijke opgave. Er zullen namelijk altijd drinkketen, die niet werden getraceerd, buiten de telling vallen. De meeste keten staan op particulier terrein en zijn daardoor lastig te traceren. Terwijl de ene keet via internet alles openbaar maakt, verzwijgt een ander alles voor de buitenstaander.

Werkwijze

Er zijn verschillende methoden om een zo groot mogelijk aantal drinkketen per plaats in kaart te brengen. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van meerdere informatiebronnen. Voor dit onderzoek is het echter niet haalbaar om al die informatiebronnen te gaan gebruiken. Dat brengt namelijk een te grote belasting voor het tijdsbestek van dit onderzoek met zich mee. De overige onderzoeksvragen hebben hierbij ook een hogere prioriteit.

In het kader van dit onderzoek volstaat een ruwe schatting van het aantal drinkketen binnen de regio Twente. Van de meeste plaatsen binnen de regio Twente zal daarom het aantal drinkketen worden geschat door middel van een internetinventarisatie. Hierdoor wordt duidelijk welk minimum aantal drinkketen binnen de desbetreffende plaats actief is.

Bij 10 plaatsen binnen de regio Twente kan ik echter nauwkeuriger aangeven wat het aantal drinkketen binnen die plaats is. Binnen elk van deze plaatsen wordt namelijk één drinkkeet bezocht.¹⁹ Daarnaast worden de wijk- en/of jeugdagenten van die plaats benaderd. De drinkkeetjongeren en de wijk- en/of jeugdagenten vormen hierbij, naast de internetinventarisatie, een extra informatiebron. Hiermee kan ik proberen te achterhalen in hoeverre de internetinventarisaties deel uitmaken van het geschatte totaal aantal drinkketen. Hierbij wordt een factor toegekend.

Veel wijk- en jeugdagenten zijn bekend met de plaatselijke jeugd die drinkketen bezoeken. Ze hebben een goed beeld van waar de meeste drinkketen zich bevinden en wat de geschatte omvang van het aantal drinkketen in het desbetreffende gebied is. Het interview leent zich er voor om deze informatie te achterhalen.

De jongeren die de drinkketen bezoeken zijn meestal goed op de hoogte van het aantal drinkketen bij hen in de buurt. Het is vaak een netwerk van (vrienden)keten die ook bij elkaar op bezoek komen. Tijdens de observaties en interviews zal ook naar de omvang van het aantal drinkketen gevraagd worden.

Het netwerk van vrienden uit zich ook op de websites van de verschillende drinkketen. Veel drinkketen zijn namelijk in het bezit van een website, waarbij zij zeer diverse informatie en media verspreiden. Ze

¹⁸ Drinkketen hebben veelal een wisselende samenstelling en zijn slechts gedurende een bepaalde leeftijdsperiode operationeel. In enkele gevallen wordt de keet voortgezet door een nieuwe generatie zoals broers en zussen en in andere gevallen wordt een keet opgeheven. Om een actueel overzicht van drinkketen in de regio te behouden, blijft herinventarisatie in de toekomst noodzakelijk.

¹⁹ In de methodiekbeschrijving van onderzoeksvraag III wordt uitgelegd waarom er 10 drinkketen bezocht worden.

maken door middel van een webpagina met links graag kenbaar welke drinkkeet met hen bevriend of bekend is. Dit creëert het zogeheten sneeuwbaaleffect. De meeste websites vermelden de plaatsnaam van waar de keet zich bevindt. Door te ordenen op plaatsnaam kan inzichtelijk gemaakt worden waar het verschijnsel zich in meer- en mindere mate voordoet. Deze websites zijn ook een ideale aanvullende bron om de kenmerken van drinkketen en haar bezoekers te beschrijven.

Onderzoeksvraag II

Literatuuronderzoek

Om overlastgevend gedrag van groepen jongeren te kunnen verklaren, zijn theorieën uit de jeugdcriminologie voor de hand liggend. Van al deze wetenschappelijke inzichten zijn twee theorieën gekozen die het gedrag van de jongeren proberen te verklaren. Bij de verschillende meetinstrumenten wordt er rekening gehouden met de te verklaren variabelen uit de theorie. De theorie bepaalt dus de focus waarop de meetinstrumenten worden ingericht. Bij de interviews en observaties moet ik hoofdzakelijk meten wat ik graag wil weten. Hoe overlast bij een groep jongeren kan ontstaan, staat beschreven in hoofdstuk 4; het theoretische deel van deze scriptie.

Tevens zal uit desk research moeten blijken welke empirische informatie al voorhanden is. Hierbij worden onderzoeksresultaten uit de praktijk beschreven. Het is dan mogelijk om te bekijken in hoeverre bepaalde factoren al in de praktijk zijn getest. Bijvoorbeeld: het effect van alcohol op het menselijke gedrag en het effect van sociale controle op jongeren.

Onderzoeksvraag III

Observaties en interviews in drinkketen binnen de regio Twente

Voor een beschrijving van de cultuur binnen drinkketen zijn enkel statistische gegevens niet voldoende. Het is belangrijk om met de jongeren in contact te treden en via interactie proberen te achterhalen wat de gebruiken zijn binnen de vriendengroep. Welke regels hanteert de groep en hoe zijn de omgangsvormen?

Dankzij de participerende observaties en interviews met de drinkkeetjongeren kun je diepgaande processen ontrafelen die te maken hebben met groepsbinding en persoonlijke eigenschappen. Deze informatie is noodzakelijk om bepaalde gedragingen aan de hand van het theoretische kader te kunnen weerleggen. Tijdens de observaties en interviews kan ook informatie naar voren komen die een bijdrage kan leveren aan onderzoeksvraag IV, waarbij de overlast geïnventariseerd wordt.

Steekproef

Uit een eerste internetinventarisatie is gebleken dat er binnen de regio Twente tientallen drinkketen te vinden zijn. Het aantal loopt dermate hoog op dat er keuzes gemaakt moeten worden in de onderzoeksmethode. Binnen het tijdsbestek van dit onderzoek kan namelijk slechts een beperkt aantal drinkketen worden bezocht en geobserveerd. Het nemen van een steekproef uit de totale populatie van drinkketen is dus noodzakelijk. Van alle drinkketen binnen de regio Twente zijn er 10 drinkketen bezocht. Bij de selectie van de drinkketen is er rekening gehouden met de locatie en de leeftijd van de bezoekers van de drinkkeet. Dit om een zo gevarieerd mogelijk beeld te kunnen geven over de verschillende bezoekers van drinkketen binnen de regio Twente. Zodoende is deze steekproef niet geheel aselekt (willekeurig getrokken). Bij de locatie geldt er de voorwaarde dat de drinkketen geografisch goed verspreid zijn over de regio Twente en dus niet te dicht bij elkaar liggen. Bij de leeftijd geldt een voorwaarde dat jongeren uit verschillende leeftijdsklassen onderzocht worden. Zowel minder- als meerderjarig.

Door het nemen van deze steekproef kan er op specifieke onderzoeksaspecten gegeneraliseerd worden naar de totale populatie drinkketen. Hierbij geldt: hoe groter de steekproef, des te nauwkeuriger de resultaten. Omdat de drinkketen op een diepgaande manier onderzocht worden is deze steekproef voldoende om het fenomeen drinkketen kwalitatief te kunnen beschrijven. Het is echter niet mogelijk om aan de hand van deze steekproef interregionale verschillen vast te stellen. Daarvoor zouden meerdere observaties van drinkketen in hetzelfde gebied plaats moeten vinden.

Werkwijze

Bij het vooronderzoek op onderzoeksvraag I is gebleken dat het achterhalen van de verschillende locaties van drinkketen dankzij het internet vrij eenvoudig is. Deze wetenschap maakt het selecteren van de 10 drinkketen op geografische ligging ook gemakkelijker. Er is voldoende keus aan drinkketen

binnen de regio, maar het zegt natuurlijk nog niets over de bereidwilligheid van de drinkkeetjongeren om mee te werken aan dit onderzoek.

Het selecteren op leeftijd is ook vrij eenvoudig. Bijna alle websites van drinkketen maken inzichtelijk welke jongeren tot de vaste groep bezoekers gerekend kunnen worden. Hierbij wordt van elk individu in meer- of mindere mate persoonlijke gegevens weergegeven, waaronder leeftijd, geslacht, opleiding, persoonlijke interesses en dergelijke. Aan de hand van deze gegevens kan de gemiddelde leeftijd van de groep bepaald worden.

Na het selecteren wordt er een boodschap met het verzoek voor een eenmalig bezoek op het elektronische gastenboek achtergelaten.²⁰ Hierbij wordt duidelijk aangegeven wat mijn beweegredenen als student/onderzoeker zijn en dat er van het bezoek anoniem verslag zal worden gedaan in de vorm van een onderzoeksrapport.

Tijdens het bezoek, dat per drinkkeet ongeveer anderhalf uur zal duren, wordt een vooraf opgestelde lijst met aandachtspunten gehanteerd voor de interviews. Daarnaast behoort het nemen van foto's ook tot de mogelijkheden. Hiervoor moet toestemming verkregen zijn van de jongeren.

Na afloop van elk keetbezoek wordt er een verslag geschreven van de bewuste avond. Hierbij worden zowel uiterlijke kenmerken van de drinkkeet als persoonlijke impressies beschreven.

Bepaalde uitspraken van jongeren die gerelateerd kunnen worden aan één van de gehanteerde theorieën worden ook genoteerd. Bij persoonlijke impressies geef ik als onderzoeker aan hoe ik de sfeer en bepaalde opvallende zaken ervaren heb. Deze verslagen bevatten privacy gevoelige informatie en worden om die reden vertrouwelijk behandeld en niet openbaar gemaakt.

Onderzoeksvraag IV

Interviews wijk- en jeugdagenten

Naast de interviews met de jongeren die drinkketen bezoeken worden ook interviews gehouden met wijkagenten/jeugdagenten binnen de regio. Zij hebben veelal een goed beeld wat er leeft binnen hun werkgebied en welke problemen er heersen. Wijk- en jeugdagenten kunnen aangeven in hoeverre zij op de hoogte zijn van de drinkketen binnen hun gebied en of er zich problematische situaties hebben voorgedaan ten aanzien van de jongeren die drinkketen bezoeken.

Werkwijze

Uit alle wijk- en jeugdagenten binnen de regio Twente zal een selectie gemaakt worden. Enkel de wijk- of jeugdagenten die binnen het gebied van de bezochte drinkketen vallen, zullen worden benaderd voor een interview. In totaal worden er dus maximaal 10 semi-gestructureerde interviews gehouden. Interviews waarbij bepaalde aandachtspunten gehanteerd worden, maar waarbij ook dieper op bepaalde zaken ingegaan kan worden. De zogeheten diepte-interviews.

Interviews buurtbewoners

Voor het in kaart brengen van de ervaren overlast in de nabijheid van drinkketen vormen buurtbewoners een belangrijke spil. Zij kunnen aangeven in hoeverre ze geconfronteerd worden met overlast dat veroorzaakt wordt door de drinkkeetjongeren.

Werkwijze

Enkel buurtbewoners die in de nabijheid wonen van de 10 bezochte drinkketen zullen worden benaderd voor een kort interview. Tijdens dit interview worden slechts enkele vragen gesteld. In de bijlagen (7A en 7B) staan de interviewvragen voor de buurtbewoners en wijk- en jeugdagenten vermeld.

²⁰ Veel websites van drinkketen zijn voorzien van een elektronisch gastenboek. Een gastenboek staat meestal op een aparte pagina van de website. In dit gastenboek kunnen bezoekers een bericht met commentaar achterlaten. Deze berichten blijven in de meeste gevallen openbaar en zijn gedurende lange tijd terug te lezen. Op het gastenboek van de websites van drinkketen laten vooral de groepsleden berichten achter. Hierbij houden ze elkaar op de hoogte van de gebeurtenissen die ze meegemaakt hebben. Een elektronisch gastenboek is één van de vele nieuwe digitale communicatievormen.

BPS onderzoek

Wat wordt er verstaan onder BPS?

De handleiding van het BPS omschrijft het als volgt: "Het Bedrijfs Processen Systeem (BPS) van de politie beoogt bedrijfsprocessen in hun totaliteit te automatiseren vanaf input tot output.

Gegevensverwerking en tekstverwerking voor het vervaardigen van documenten zijn hierin geïntegreerd. Op die manier wordt de efficiency vergroot door betere onderlinge afstemming van deelprocessen. Dubbele registraties komen niet meer voor.

In het BPS staat het (primaire) bedrijfsproces centraal. Hieronder moet worden verstaan het afhandelingstraject van een probleem dat bij de politie binnenkomt. Belangrijk aspect daarbij is de logische keten van activiteiten die steeds in een bepaalde volgorde wordt doorlopen en waarbij elke activiteit informatie toevoegt."²¹

De belangrijkste primaire bedrijfsprocessen zijn:

- Afhandeling verkeersongevallen
- Behandeling criminaliteit
- Handhaving openbare orde
- Hulpverlening

Er zijn twee mogelijkheden waarop overlast van drinkkeetjongeren wordt geregistreerd in BPS.

De eerste mogelijkheid is dat de regionale meldkamer een melding krijgt van overlast. De meldkamer bepaalt de ernst van de overlast en stuurt, afhankelijk van de ernst, hulpverleners zoals politie, brandweer en ambulance aan. Vervolgens wordt het incident automatisch in BPS geregistreerd; de mutatie. In het geval dat de politie de locatie van het incident bezoekt, zal zij het proces verder afronden en in een later stadium in BPS bijwerken.

De tweede mogelijkheid is dat de politie tijdens een surveillance een overlastgevende situatie constateert. In dit geval kan het incident afgedaan worden met een waarschuwing of met een proces verbaal (pv) voor de jongere(n). In het geval van een waarschuwing volgt er meestal geen registratie in BPS, maar bij een proces verbaal wel. Als het incident als een strafbaar feit wordt aangemerkt, wordt de verdachte of verdachten verzocht een verklaring af te leggen. Een verdachte is dat echter niet verplicht (cautie). Vervolgens neemt een verbalisant van de politie de verklaring van de verdachte op. Tijdens het afleggen van de verklaring probeert de verbalisant belangrijke feiten van het incident, de omstandigheden en de verdachte in kaart te brengen. Hieruit kan dus ook blijken of jongeren op een bewuste avond een drinkkeet bezocht hebben en wat de inname van genotsmiddelen (waaronder alcohol en drugs) is geweest. Daarnaast wordt ook vermeld of er medeverdachten, slachtoffers, getuigen of andere betrokkenen bij het incident aanwezig waren.

Werkwijze

Van de 10 drinkketen die worden bezocht zal duidelijk worden welke personen tot de vaste groep behoren en wat het adres (locatie) is van de drinkkeet. Door te zoeken in BPS op locatie van de drinkkeet en op namen van groepsleden kan achterhaald worden of er overlast gepleegd is door één of meerdere jongeren en in welke situatie die overlast is ontstaan. Als blijkt dat er overlast is gepleegd na of tijdens een bezoek aan een drinkkeet kan dit resultaat meegenomen worden in het onderzoek. Hierbij kan ook achterhaald worden welke andere factoren mogelijk een rol hebben gespeeld, bijvoorbeeld alcohol. Alleen de mutaties van augustus 2005 tot en met juli 2007 worden meegenomen in het onderzoek.

Onderzoeksvraag V

Het verklaren van overlastgedrag door drinkkeetjongeren is pas mogelijk nadat er antwoorden zijn verkregen op de voorgaande onderzoeksvragen. Vervolgens worden deze antwoorden geanalyseerd om te kunnen bepalen welke factoren er toe kunnen bijdragen dat drinkkeetjongeren overlast veroorzaken.

In hoofdstuk 6 wordt uitgebreid beschreven welke factoren bij drinkkeetjongeren een rol spelen. De theorie vervult hierbij een belangrijke functie.

²¹ Handleiding BPS gebruik algemeen, versie 2004a, intranet politie Twente.

3. Inventarisatie en kenmerken drinkketen regio Twente

Vanuit preventief oogpunt is het wenselijk dat de regiopolitie Twente op de hoogte blijft van maatschappelijke ontwikkelingen en grip houdt op de jeugd.²² De populariteit van drinkketen en haar bezoekers vormen daar een onderdeel van. De regiopolitie Twente heeft ook een belangrijke signalerende taak als het gaat om (dreigende) vormen van jeugdcriminaliteit. Zoals te lezen viel uit de inleiding, wordt er verondersteld dat het alcoholgebruik binnen de drinkketen overlast tot gevolg kan hebben. Het is echter de vraag in hoeverre die veronderstelling op gaat voor de drinkketen binnen de regio Twente. Tot op heden was er namelijk nog maar weinig bekend over de omvang van het aantal drinkketen binnen de regio, noch de hoeveelheid overlast die daarmee gepaard zou gaan. De particuliere en dus vrij anonieme ligging van drinkketen is daar een belangrijke oorzaak van.

De politie Twente wil graag meer inzicht over het fenomeen drinkketen binnen de regio Twente. Voor die doelstelling is een inventarisatie van het aantal drinkketen noodzakelijk. Daarnaast is het van belang om in kaart te brengen wat de kenmerken zijn van drinkketen en welke doelgroep van deze drinkketen gebruik maakt.

Dit hoofdstuk probeert een zo goed mogelijk antwoord te geven op de eerste onderzoeksvraag:

"Hoe omvangrijk is het verschijnsel drinkketen in de regio Twente en hoe kunnen drinkketen en de gebruikers van deze drinkketen het best getypeerd worden?"

De eerste paragraaf geeft een overzicht van het aantal getraceerde drinkketen per plaats binnen een gemeente van de regio Twente. De tweede paragraaf gaat in op de kenmerken van drinkketen en de derde paragraaf beschrijft de kenmerken van de bezoekers van deze drinkketen.

3.1 Inventarisatie drinkketen regio Twente

In de onderstaande tabel wordt van elke plaats binnen een gemeente het minimale aantal drinkketen weergegeven. Deze aantallen zijn enkel gebaseerd op drinkketen die over een website beschikken. Er van uitgaande dat niet alle drinkketen een website hebben en niet alle websites op internet gevonden zijn, is er tevens een schatting gemaakt van het totaal aantal drinkketen binnen de regio Twente

Gemeente	Plaats	District	Aantal websites	Geschat aantal drinkketen
Almelo	Aadorp	NWT	0	2
	Almelo	NWT	0	2
	Bornerbroek	NWT	2	4
Borne	Borne	MiNoT	2	4
	Zenderen	MiNoT	6	12
Dinkelland	Agelo	MiNoT	1	2
	Denekamp	MiNoT	9	18
	Deurningen	MiNoT	6	12
	Het Stift	MiNoT	0	2
	Lattrop	MiNoT	2	4
	Noord Deurningen	MiNoT	4	8
	Ootmarsum	MiNoT	2	4
	Oud Ootmarsum	MiNoT	0	2
	Rossum	MiNoT	7	14

²² "Politie wil meer grip op jeugd in Twente. [...] Het korps raakte volgens korpschef Deelman de afgelopen tijd kennis over jongeren en jeugdgroepen kwijt." Bron: Twentsche Courant Tubantia, 6 januari 2007.

	Saasveld	MiNoT	2	4
	Tilligte	MiNoT	5	10
	Weerselo	MiNoT	2	4
Enschede				
	Boekelo	ZT	0	2
	Enschede	ZT	0	2
	Glanerbrug	ZT	0	2
	Lonneker	ZT	0	2
	Usselo	ZT	1	2
Haaksbergen				
	Buurse	ZT	0	2
	Haaksbergen	ZT	1	2
	St. Isidorushoeve	ZT	1	2
Hellendoorn				
	Daarle	NWT	4	8
	Daarleeven	NWT	0	2
	Haarle	NWT	0	2
	Hellendoorn	NWT	1	2
	Hulsen	NWT	0	2
	Nijverdal	NWT	0	2
Hengelo				
	Beckum	MiNoT	2	4
	Hengelo	MiNoT	0	2
Hof van Twente				
	Bentelo	MiNoT	3	6
	Delden	MiNoT	0	2
	Diepenheim	MiNoT	0	2
	Goor	MiNoT	1	2
	Hengevelde	MiNoT	1	2
	Markelo	MiNoT	5	10
Losser				
	Beuningen	MiNoT	5	10
	De Lutte	MiNoT	8	16
	Glane	MiNoT	1	2
	Losser	MiNoT	4	8
	Overdinkel	MiNoT	0	2
Oldenzaal				
	Oldenzaal	MiNoT	7	14
Rijssen-Holten				
	Holten	NWT	1	2
	Rijssen	NWT	2	4
Tubbergen				
	Albergen	MiNoT	12	24
	Fleringen	MiNoT	0	2
	Geesteren	MiNoT	9	18
	Harbrinkhoek	MiNoT	0	2
	Langeveen	MiNoT	2	4
	Manderveen	MiNoT	4	8

	Maria Parochie	MiNoT	0	2
	Reutum	MiNoT	1	2
	Tubbergen	MiNoT	3	6
	Vasse	MiNoT	4	8
Twenterand				
Twenterand	Den Ham	NWT	0	2
	De Pollen	NWT	0	2
	Vriezenveen	NWT	1	2
	Vroomshoop	NWT	1	2
	Westerhaar Vriezenveensewijk	NWT	0	2
Wierden				
Wierden	Enter	NWT	4	8
	Wierden	NWT	3	6

Totaal aantal getraceerde websites²³ van drinkketen binnen de regio Twente: **142**

Totaal geschat aantal drinkketen binnen de regio Twente: **330**

De regiopolitie Twente is onderverdeeld in drie districten:

- ZT: Zuid Twente
- MiNoT: Midden- en Noordoost Twente
- NWT: Noordwest Twente

Toelichting tabel en schatting

Zoals verwacht zijn de meeste drinkketen te vinden in de buitenaf gelegen plaatsen. Vooral uit het district Midden- en Noordoost Twente zijn veel websites van drinkketen gevonden. Noordwest Twente heeft ook veel buitengebied. Desondanks zijn uit dat district weinig websites van drinkketen gevonden. Dat beeld komt niet overeen met het geschatte aantal drinkketen van de geïnterviewde deelnemers.

Een schatting maken van het aantal drinkketen binnen de regio Twente is gecompliceerd. Desondanks zijn er voldoende aanwijzingen om te veronderstellen dat de regio Twente meer drinkketen heeft dan het gevonden aantal uit de internetinventarisatie.

Die aanwijzingen zijn naar voren gekomen tijdens de interviews van de drinkkeetjongeren en de wijk- of jeugdagenten. Aan de geïnterviewde drinkkeetjongeren is gevraagd een schatting te maken van het aantal drinkketen binnen de plaats waar de drinkkeet gelegen is. Van diezelfde plaatsen zijn ook de desbetreffende wijk- of jeugdagenten gevraagd een schatting te maken van het aantal drinkketen. Niet alle geïnterviewde deelnemers waren in staat een redelijk betrouwbare schatting van het aantal drinkketen te maken. Van de deelnemers die daartoe wel in staat waren, zijn deze schattingen vergeleken met het aantal getraceerde websites binnen die respectievelijke plaats. Aan de hand van deze gegevens wordt een gemiddelde factor toegekend. Een factor is een getal waarmee vermenigvuldigd wordt. De factor is na berekening uitgekomen op 2. Zie bijlage 3 voor een uitgebreidere toelichting en berekening.

Voor de plaatsen waarbij geen website getraceerd is, wordt bij het geschatte aantal de 0 (nul) vervangen door de factor. Het is namelijk niet aannemelijk dat sommige dorpen of steden helemaal geen drinkketen bezitten. Mijn onderzoek heeft dat echter niet kunnen bevestigen. Het doel van de schatting is een indicatie geven van de mogelijke omvang van drinkketen binnen de regio Twente. De schattingen voor de afzonderlijke plaatsen zijn slechts gebruikt voor de telling van het totaal. Voor het in kaart brengen van het exacte aantal drinkketen binnen de afzonderlijke plaatsen is grondiger onderzoek nodig.

²³ Tracering heeft plaatsgevonden tot aan 3 november 2007.

3.2 Kenmerken onderzochte drinkketen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de kenmerken van de drinkketen die onderzocht zijn. Daarbij wordt ingegaan op de geografische ligging van de drinkketen en de inrichting hiervan. Deze aspecten kunnen namelijk een verklaring geven voor de populariteit van drinkketen onder jongeren in bepaalde gebieden.

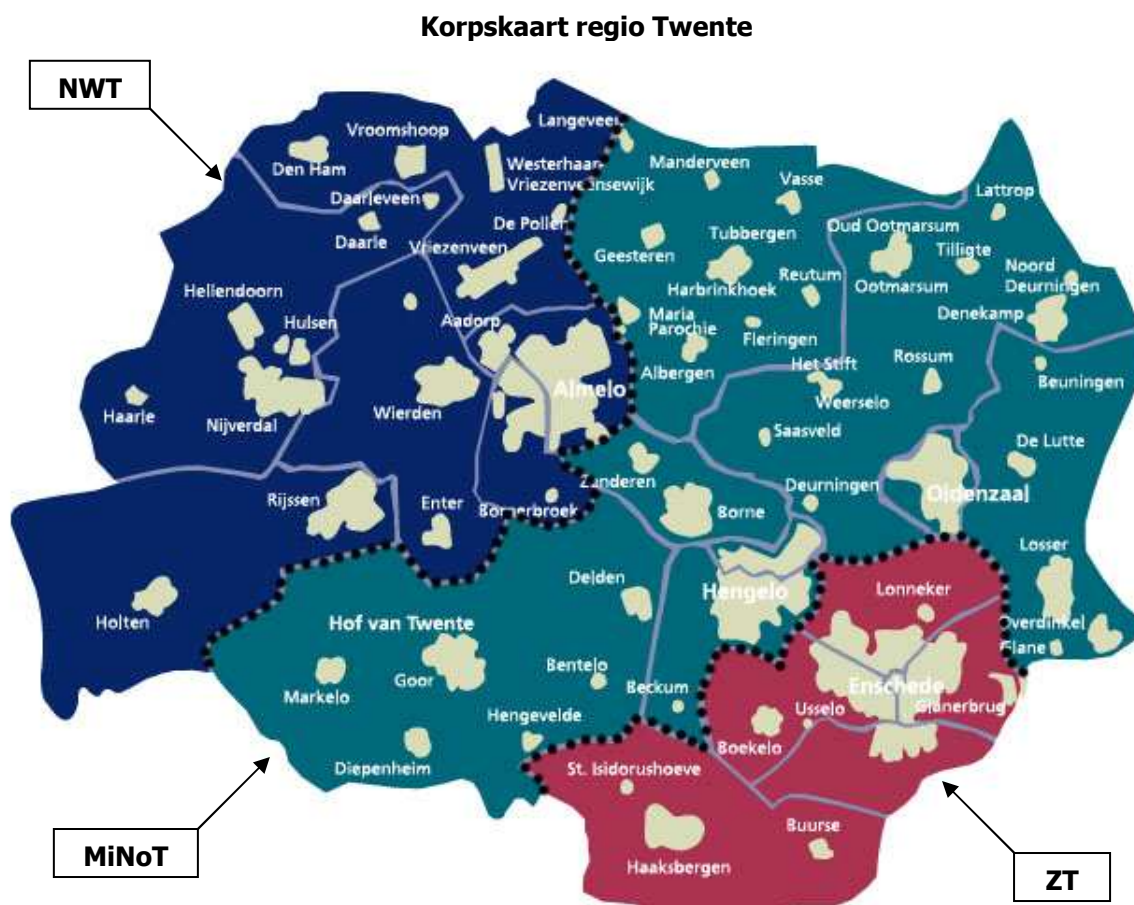
Geografische ligging

Vrijwel het eerste wat opvalt bij het bezoeken van drinkketen is de geografische ligging. De meeste drinkketen hebben namelijk een ligging buiten de bebouwde kom. Drinkketen in het centrum van een stad of dorp vormen een zeldzaamheid. Gezien de door mij opgestelde omschrijving van drinkketen is dat misschien ook niet zo verwonderlijk. Hierbij stel ik namelijk dat "een drinkketen een afgescheiden onderkomen voor een groep jongeren is". Een luxe waar binnen de bebouwde kom aanzienlijk minder mogelijkheden toe zijn. Er bestaan echter wel drinkketen binnen de bebouwde kom.

Uit de internetinventarisatie is gebleken dat drinkketen vooral binnen de grenzen van kleine kerkdorpen en buurtschappen populair zijn. Gemeenten met een grote oppervlakte, die een relatief laag aantal inwoners per vierkante kilometer hebben en relatief veel kerkdorpen en buurtschappen bezitten, zijn dan ook uitschieters wat betreft het aantal drinkketen. De grensgemeenten Dinkelland en Tubbergen en in mindere mate Losser voeren hierbij de lijst aan van de 14 aanwezige gemeenten binnen de regio Twente.

Grote gemeenten als Enschede, Hengelo en Almelo kennen aanzienlijk minder drinkketen. Het zijn voornamelijk de kerkdorpen en buurtschappen in die gemeenten die bijdragen aan het totale aantal drinkketen.

Volgens de indeling van de politie Twente heeft vooral het district Midden- en Noordoost Twente (MiNoT) te maken met drinkketen, gevolgd door Noordwest Twente (NWT) en in veel mindere mate het district Zuid Twente (ZT).

Uiterlijke kenmerken en inrichting

Hoewel de typering drinkkeet anders doet vermoeden, zijn de meeste drinkketen binnen de regio Twente niet echt keten, maar eerder hokken of schuurtjes. Veel drinkketen hebben namelijk geen vrijstaande ligging, iets wat bij een keet of caravan wel het geval is. Voor het onderzoek is dit onderscheid echter niet van essentieel belang. De drinkketen die tijdens dit onderzoek bezocht zijn, voldoen namelijk allemaal aan de in paragraaf 2.1 gestelde omschrijving. Al deze vriendengroepen hebben de beschikking over een afgescheiden onderkomen, waarvan zij, met medeweten en goedkeuring van de grondeigenaren, zelf het beheer voeren. Hetzelfde geldt voor de drinkketen uit de internetinventarisatie.

In verreweg de meeste gevallen gaat het bij drinkketen om een ter beschikking gestelde ruimte binnen een schuur. In alle gevallen op enige afstand van de woning van de grondeigenaren en zonder direct toezicht. De jongeren mogen de ruimte naar eigen wens en inzicht inrichten.

Wat betreft de inrichting varieert het van een sober onderkomen met banken, stoelen, tafels en een 'noodzakelijke koelkast', tot een luxueus 'café' dat van alle gemakken voorzien is.

De meeste jongeren ervaren echter een mate van trots over hun drinkkeet en zijn continu bezig met het opvrolijken van hun onderkomen. Daarbij worden de individuele capaciteiten van de groepsleden niet onbenut. De één is handig met hout, de ander met elektriciteit en installatietechniek en weer een ander benut zijn creatieve uitspattingen.

Zodoende hebben veel drinkketen een eigen bar (in een enkel geval zelfs een tapinstallatie) met krukken; een muziekinstallatie, veelal door middel van een computer; sfeer- en discoverlichting; koelkast; televisie; warmtebron (kachel, *heater*); posters van alcoholische (bier)merken; posters van naakte vrouwen en tot slot hebben vrijwel alle keten wel een trofee²⁴ (verkeersborden e.d.) in 'huis', die in de meeste gevallen onrechtmatig verkregen zijn. Ook aan vloeren, wanden en plafonds wordt de nodige zorg besteed en daarbij gaan ze duurzame materialen niet uit de weg.

Daarnaast zijn er ook nog in mindere mate drinkketen die zich bezig houden met illegale radio-uitzendingen op de FM-band (ether). Deze 'zendpiraten' hebben naast de bovenstaande inboedel ook nog de beschikking over zendapparatuur en een grote mast die op enige afstand van de drinkkeet staat. Er zijn drinkketen die deze mast in bruikleen hebben. Als ze bezig zijn met een uitzending gaat dat meestal gepaard met een uitbereiding van de drinkkeet. Er worden dan tenten of een grotere schuur bij betrokken, omdat er dan meer mensen op bezoek komen.

Brandveiligheid

Dit onderzoek maakt het niet mogelijk om een deskundig oordeel te kunnen geven over de brandveiligheid van de drinkketen in de regio Twente. Die noodzakelijke expertise was tijdens mijn bezoek aan de drinkketen niet aanwezig.

Wel is er aan de jongeren gevraagd in hoeverre zij rekening hebben gehouden met de brandveiligheid en welke brandpreventieve maatregelen er zijn getroffen.

Vrijwel alle jongeren geven daarbij aan wel eens stil te hebben gestaan bij de brandveiligheid van hun keet. In die gevallen dat zij geen advies hebben ingewonnen bij de brandweer, namen ze zelf het initiatief door een blusdeken of een brandblusser te plaatsen. Een paar jongeren van verschillende drinkketen achtten het wenselijk dat er brandpreventieve maatregelen worden getroffen, maar hebben met die wetenschap nog niets gedaan. Er zijn ook jongeren van drinkketen die menen geen maatregelen te hoeven treffen, daar zij hun drinkkeet te klein vinden en/of in geval van brand tijdig de keet denken te kunnen verlaten.

Enkele drinkketen maken gebruik van een warmtebron op fossiele brandstoffen. De jongeren van deze drinkketen gaven aan rekening te houden met 'voldoende' ventilatie.

²⁴ Het hoe en waarom van trofeeën staat beschreven in hoofdstuk 5, de overlast. Van Dale: tro·fee (de ~ (v.), ~ën): voorwerp, verkregen na een overwinning => zegeteken.

3.3 Kenmerken bezoekers onderzochte drinkketen

In deze paragraaf wordt aandacht geschonken aan de achtergronden van de bezoekers van drinkketen. Voor het beschrijven van deze doelgroep zijn daarvoor een aantal aspecten onderzocht. Hierbij werd ingegaan op het geslacht, leeftijdsklasse, groepsgrootte, interesses en mobiliteit. Een nauwkeurige beschrijving van het gedrag van drinkkeetjongeren is te lezen in hoofdstuk 5.

Geslacht

Drinkketen worden voornamelijk door jongens bezocht. Niet alleen uit de internetinventarisatie naar drinkketen, maar ook tijdens de observaties, is duidelijk naar voren gekomen welk aandeel het vrouwelijk geslacht heeft in het fenomeen drinkketen. Slechts drie procent van het totaal aantal in kaart gebrachte drinkketen, valt onder het beheer van een vriendinnengroep. Daaruit kan geconcludeerd worden, dat drinkketen het populairst zijn bij het mannelijke geslacht. Tijdens de observaties, waar slechts twee maal meisjes werden waargenomen, werd dit beeld bevestigd. Meisjes die op bezoek komen, doen dat meestal op uitnodiging van een drinkkeet. Ook het meenemen van een vrouwelijke partner ('aanhang'), blijkt maar sporadisch voor te komen. Veel 'mannelijke drinkketen' hebben er echter geen bezwaar tegen als er meisjes op bezoek komen. Daarnaast zijn er ook nog enkele drinkketen waarbij het beheer gedeeld wordt, door zowel jongens als meisjes.

Leeftijdsklasse

Vriendengroepen met een drinkkeet zijn daar slechts gedurende een bepaalde periode in hun leven actief bij betrokken. Het begint meestal rond het veertiende levensjaar en kan doorgaan tot richting de dertig jaar. Het aangaan van nieuwe relaties, samenlevingsvormen en een andere tijdsopvulling, zorgt er op den duur voor dat de bezoeken aan een drinkkeet afnemen. Vriendschappen worden op een andere wijze voortgezet.

Groepsgrootte

De vaste vriendengroep bestaat meestal uit 5 tot 15 jongeren. Daarnaast zijn er ook nog drinkketen die andere vrienden of vriendengroepen toelaten. Zij worden dan meestal gezien als stamgasten. Elke drinkkeet heeft echter een maximum aantal bezoekers dat ze kunnen toelaten in verband met de beschikbare ruimte. Tijdens speciale gelegenheden (feest, zendpiraterij) wordt het onderkomen wel eens uitgebreid om meer mensen te kunnen herbergen.

Interesses

Er is niets dat er op wijst dat drinkkeetjongeren andere interesses hebben dan de reguliere jeugd. Wel bestaat er vooral in het landelijk gebied een voorkeur voor piratenmuziek en zendpiraterij.

Mobiliteit

Afhankelijk van de leeftijd en de afstand, komt het merendeel van de jongeren per fiets naar de drinkkeet. Jongeren die in het bezit zijn van een rijbewijs prefereren de fiets boven de auto. Zo zijn zij in staat om met de rest mee te drinken. Daarnaast zijn scooters en brommers ook geliefd.

3.4 Conclusie

In dit hoofdstuk is een duidelijk beeld ontstaan van de populariteit van drinkketen binnen de regio Twente. Drinkketen zijn verreweg het meest populair bij het mannelijke geslacht. Gezien het hoge aantal (142) getraceerde drinkketen, kan gesteld worden dat drinkketen deel uit maken van de Twentse jeugdcultuur. Naar schatting is het aantal drinkketen zelfs ruim een keer zoveel (330). Uit het onderzoek is namelijk gebleken dat een groot aantal drinkketen niet over een website beschikt. Binnen de regio Twente zijn er echter wel verschillen met betrekking tot de populariteit aan te wijzen. De grensgemeenten Tubbergen, Dinkelland en in mindere mate Losser hebben aanzienlijk meer getraceerde websites dan de overige gemeenten. Gezien het landelijke karakter van die gemeenten, biedt het buitengebied dan ook veel mogelijkheden voor de drinkketen.

Opmerkelijk is het aantal getraceerde drinkketen in de gemeente Oldenzaal. Deze gemeente heeft een relatief kleine oppervlakte en weinig buitengebied vergeleken met de overige gemeenten. Wellicht dat de buurgemeenten Losser en Dinkelland een katalyserende werking hebben op de populariteit van drinkketen.

Ook opmerkelijk is het lage aantal getraceerde drinkketen in het district Noordwest Twente (NWT). De gemeenten die binnen dat district vallen hebben veel buitengebied, maar het aantal websites van drinkketen blijft ver achter bij de rest van de regio Twente. Uit gesprekken met de jeugd in dat district blijken er veel meer drinkketen aanwezig te zijn, dan het internet doet vermoeden.

Het district Zuid Twente heeft ook weinig getraceerde drinkketen, maar daar kan een grote stad als Enschede verantwoordelijk voor zijn. Een grote stad biedt vermoedelijk minder mogelijkheden voor een drinkkeet en juist meer mogelijkheden voor uitgaansvertier. Hetzelfde effect zie je bij de steden Almelo en Hengelo. Die reden verklaart het hoge aantal drinkketen in Oldenzaal echter niet.

De onderzochte drinkketen bestaan elk uit ten minste één vaste vriendengroep. Daarnaast zijn er ook drinkketen die op regelmatige basis (stam)gasten toelaten. Afgezien van het feit dat drinkketen er in vele soorten en maten zijn, voldoen ze allemaal aan de in paragraaf 2.1 gestelde omschrijving van drinkketen.

In het volgende hoofdstuk worden vriendengroepen vanuit een sociologisch perspectief nader bekeken. Voor dit onderzoek is het namelijk van belang om te achterhalen welke factoren ertoe kunnen bijdragen dat sommige vriendengroepen zich overlastgevend of crimineel gedragen en andere vriendengroepen juist niet. In een later stadium zal blijken in hoeverre deze wetenschappelijke bevindingen van toepassing zijn op de vriendengroepen die een drinkkeet bezitten.

4. Theorie over het ontstaan van overlast door groepen jongeren

In dit hoofdstuk worden theorieën beschreven die van toepassing kunnen zijn op groepen jongeren. Theorieën die proberen te verklaren waarom jongeren in groepsverband zich overlastgevend kunnen gedragen. Vanuit verschillende invalshoeken zal worden bekeken welke factoren hierbij een rol spelen. Deze factoren zijn belangrijk voor de beantwoording van de tweede onderzoeksvraag:

“Hoe kan overlast bij een groep jongeren ontstaan?”

Na elke theoriebeschrijving volgt een paragraaf waarin de relevantie met het onderzoek naar drinkketen aan bod komt. De antwoorden op deze onderzoeksvraag zijn namelijk van toepassing op groepen jongeren in het algemeen. In een later hoofdstuk zal worden bekeken in hoeverre de gevonden verklaringen kunnen gelden voor drinkkeetjongeren. De theorieën zijn dan ook bepalend voor de wijze waarop het veldonderzoek ingericht wordt. De factoren uit de theorie zullen namelijk getoetst worden in de praktijk, bij de drinkketen. Door het stellen van hypothesen, kan er getoetst worden of een theorie een verklaring kan bieden voor het mogelijke overlastgedrag bij drinkkeetjongeren. Voor elke theorie zijn er hypothesen opgesteld.

4.1 Introductie

Binnen de criminologie en sociologie zijn er tal van theorieën die het gedrag van groepen jongeren proberen te verklaren. Waarbij de ene theorie de focus legt op het individuele niveau, bekijkt een andere theorie het vanuit een sociaal-ecologisch niveau, waarbij omgevingsfactoren een rol spelen. Daarnaast zijn er ook wetenschappers die verschillende theorieën geïntegreerd hebben. Bij deze theorieën worden bijvoorbeeld biologische factoren en persoonlijkheidskenmerken gecombineerd met omgevingsfactoren. De oorzaken van criminaliteit zijn echter dermate complex, dat één enkele theorie niet allesomvattend is wat betreft de verklaring. Elk sociologisch onderzoek heeft methodologische tekortkomingen en krijgt te maken met kritiek (van Acker, 1998).

In dit onderzoek zijn een aantal overwegingen gemaakt die van belang zijn geweest voor de theoriekeuzes. Bij aanvang van dit onderzoek was namelijk niet bekend of en in welke mate de drinkkeetjongeren overlast veroorzaken. Het ligt dan niet voor de hand om alleen naar theorieën te kijken die overlast door groepen jongeren proberen te verklaren. Dit worden ook wel risicofactoren genoemd. Net zo belangrijk zijn de factoren die ertoe kunnen bijdragen dat jongeren geremd worden in het uiten van overlastgevend gedrag. De zogenoemde protectieve factoren. In de wetenschap zijn de sociale controletheorieën daar een goed voorbeeld van.

De tweede overweging heeft te maken met de beperktheid van dit afstudeeronderzoek. Het onderzoek moet op bepaalde gebieden afgebakend worden. Binnen de beschikbare tijd is er alleen de mogelijkheid om het gedrag van de groep drinkkeetjongeren in kaart te brengen. Drinkketen zijn vooral een groepsaangelegenheid en de veronderstelling is dat overlast bij deze groepen voornamelijk kan ontstaan vanuit groepsprocessen en niet zozeer vanuit het individuele niveau. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat biologische factoren en persoonlijkheidskenmerken van individuen niet kunnen meespelen. Bij een enkeling zal dit waarschijnlijk wel het geval zijn. Het is echter wenselijker om vanuit een hoger abstractieniveau de mogelijke risico- en protectieve factoren in kaart te brengen. Vanuit de politie bestaat er immers de wens om te onderzoeken welke invloed drinkketen op het overlastgedrag kan hebben. Zodoende is het mogelijk om voor dit onderzoek een beperkte keuze aan theorieën te maken.

Groepsvorming, overlast en criminaliteit

Tijdens de adolescentiefase²⁵ zijn veel jongeren op zoek naar leeftijdsgenoten om de vrije tijd mee door te brengen. In deze levensfase worden veel jongerengroepen gevormd. Volgens Hazekamp (1985) willen jongeren zich losmaken van hun ouders, een eigen status verwerven, onder elkaar zijn, een eigen plek hebben, met elkaar praten en/of samen een sport beoefenen. Dit zijn vrij natuurlijke verschijnselen, die zeker geen negatieve gevolgen ten aanzien van de maatschappelijke veiligheid met zich mee hoeven te brengen. Integendeel zelfs. Het is namelijk gebleken dat factoren als positieve

²⁵ De fase waarin een jongere op weg is naar volwassenheid. De pubertijd maakt daar onderdeel van uit.

relaties met leeftijdsgenoten en een behoorlijke vrijetijdsbesteding behoren tot de protectieve factoren (van Acker, 1998). Het deel uit maken van een groep levert status en aanzien op. Jongeren voelen zich gesterkt binnen een groep (Hakkert et al., 1998).

Vooral het hebben of toe-eigenen van een eigen ruimte of territorium is voor veel groepen jongeren van belang. In die situatie kunnen ze zich namelijk onttrekken aan het ouderlijk toezicht. Jongeren in de adolescentiefase voelen zich namelijk nog wel ondergeschikt aan de ouders. In hun eigen ruimte hebben ze de vrijheid en worden ze niet onderworpen aan regels en eisen van 'buitenstaanders'. "Het bijeenkomen dient dan ook op plekken te gebeuren waar de verhouding tussen de onafhankelijke volwassene en de afhankelijke jongere niet aanwezig is" (Hazekamp, 1985, p. 98).

De ruimten die jongeren uitkiezen om bij elkaar te komen, is vaak afhankelijk van de beschikbare mogelijkheden. In de stad zie je veelal op straat ophoudende jongerengroepen, terwijl in de kleine dorpen en het buitengebied meer mogelijkheden zijn om een eigen onderkomen te realiseren. Daarnaast zijn uitgaansgelegenheden en jeugdthons ook een middel om met leeftijdsgenoten samen te zijn. Hierbij zijn ze echter wel gebonden aan openingstijden en moeten ze de ruimte met andere onbekenden delen.

Het type groep jongeren dat verreweg het meest de krant heeft gehaald, zijn de zogenaamde hangjongeren. Jongeren die zich ergens in hun buurt een openbare plek hebben toegeëigend, daar rondhangen en zoals Corrigan (in Hazekamp, 1985) het beschrijft: 'niets-doen'. "Jongeren beseffen dat de vaste plek niet echt van hen is, maar dat slechts door regelmatig de plaats met de eigen lichamen te bezetten, de ruimte op symbolische wijze opgeëist is" (Hazekamp, 1985, p. 109).

Jongeren die rondhangen doen dat vaak uit verveling of vanwege het gebrek aan een alternatieve vrijetijdsbesteding (Hakkert et al., 1998). Naast de sociale functies van het samen zijn, wordt deze groep gekenmerkt door *weird ideas*, oftewel vreemde ideeën en opwellingen. Deze ideeën komen voort uit verveling en resulteren vaak in overlastgevend, vandalistisch en/of crimineel gedrag. Jongeren proberen de tijd op een zo 'leuk' mogelijke manier door te komen.

Of een bepaalde situatie overlastgevend is of niet, hangt meestal af vanuit welk oogpunt het gedrag wordt bekeken en beoordeeld. Een groep 'hangende' jongeren hoeft feitelijk geen wetsovertreding te begaan, om toch als overlastgevend over te komen. In een buurt kan de tolerantie ten aanzien van hangjongeren heel laag zijn. Alleen al de aanwezigheid van een groep jongeren op een zichtbare openbare plaats kan buurtbewoners doen besluiten de politie te informeren. Niet zelden wordt de groep jongeren door de politie 'weggestuurd'. Met als gevolg dat het 'probleem' zich verplaatst naar een andere locatie. Volgens Hazekamp (1985) speelt het schaarser worden van de stoffelijke ruimte ook mee dat jongeren steeds op zoek zijn naar nieuwe locaties. Speellocaties maken plaats voor nieuwbouw.

De buurtbewoners die zich storen aan de aanwezigheid van hangjongeren hebben daar veelal wel een verklaring voor. Zij zien zich genoodzaakt de groep jongeren te mijden vanwege onveiligheidsgevoelens. Hangjongeren kunnen bijdragen aan een verlaging van de subjectieve veiligheid, ook al zijn ze zich daar niet altijd van bewust en worden grenzen niet altijd met voorbedachten rade overtreden. Bijvoorbeeld het lopen op een dak, voetballen op straat of het blokkeren van het voetpad. De objectieve veiligheid kan daar los van staan. Een buurt kan statistisch gezien heel veilig zijn (objectieve veiligheid), terwijl enkele bewoners zich wel onveilig voelen (subjectief) en vice versa. Wat bij de ene buurtbewoner overlastgevend is, kan bij een andere bewoner als 'normaal' gezien worden. Het is lastig om daar een objectief oordeel over te geven. Uitgezonderd de ernstigere vormen van overlast, zoals opzettelijke vernielingen en diefstal. Daarover bestaat volgens Taylor (in Hazekamp, 1985) meer maatschappelijke consensus.

De groep hangjongeren staan geregeld negatief in het nieuws. Deze berichtgeving heeft ertoe bijgedragen dat er een stigma op het fenomeen hangjongeren is komen te staan. Groepen jongeren die feitelijk misschien geen wetsovertredingen maken, worden wel als zodanig gezien. Er wordt gegeneraliseerd en groepen jongeren krijgen een negatief label. Onderzoek heeft uitgewezen dat deze *labeling* juist criminaliteit kan aanwakkeren. Zelfs bij groepen die voorheen niet crimineel actief waren. Het criminaliseren van vrij onschuldige gedragingen en het politioptreden naar groepen jongeren toe kan een averechts effect hebben. Het kan namelijk leiden tot meer groepscohesie en polarisatie, waardoor ook het verzet heviger kan zijn (Morah, 1983 in Hakkert et al., 1998). Een vorm van selffulfilling prophecy, waarbij het vooroordeel of de verwachting na verloop van tijd bevestigd wordt.

Het bestempelen of stigmatiseren van groepen jongeren is, ondanks veelvuldige recente media-aandacht, niet iets van de laatste jaren. Wel is er wat veranderd in de benaming van deze jongeren. Werden jeugdgroepen voorheen nog ingedeeld als 'normale' en 'niet-normale' groepen, tegenwoordig ligt de indeling genuanceerder. Problematische jeugdgroepen kunnen namelijk erg verschillen qua omvang, samenstelling van de groep, soort overlast en de mate waarin dat gebeurt.²⁶

Volgens Moffit (1993, in Cote, 2002) behoren de meeste groepen jongeren die zich overlastgevend gedragen tot de "*adolescent-limited*" overtreeders. Dat wil zeggen dat deze groep jongeren zich alleen tijdens de adolescentiefase bezig houden met 'antisociaal gedrag'. Bij aanvang van de volwassenheid, dat per persoon verschillend is, neemt het antisociale gedrag weer af. De verklaring waarom deze groep op den duur stopt met antisociaal gedrag ligt bij veranderende sociale omstandigheden, zoals de verantwoordelijkheden van een baan, kind of huwelijk en het idee dat ze iets te verliezen hebben. Er zijn echter ook groepen jongeren waarvan enkele leden behoren tot de "*life-course persistent*" overtreeders. Zij worden tijdens de cruciale adolescentiefase door verschillende omgevingsfactoren, maar ook door persoonlijke factoren gestimuleerd (mogelijk onbedoeld) in het overlastgevend of criminele gedrag. Deze groep continueert het ongewenste gedrag tot ver in de volwassenheid. Ze weten niet beter. Op latere leeftijd is dat aangeleerde gedrag veel lastiger te corrigeren.

Volgens van Acker (1998) maakt een indeling van jeugdgroepen het ook beter mogelijk om een geschikte behandelmethode of aanpak te kiezen voor een bepaald type delinquent of groep delinquenten. Een behandelmethode voor een zedendelinquent (zware straf) kan averechts werken voor iemand of een groep die zich schuldig maakt of maken aan kleine delicten, zoals eenvoudige diefstallen, vernielingen en verkeersovertredingen. In de meeste gevallen volstaat een HALT-taakstraf voor de minderjarigen.

Zodra een groep zich structureel schuldig maakt aan kleine delicten, vallen ze onder de 'recidivisten groep'. Een groep die blijkbaar niet geleerd heeft van de opgelegde taakstraf(fen) en zodoende in aanmerking komt voor een andere, meer repressieve aanpak.

Volgens Weerman (2003) hebben vele onderzoeken weten aan te tonen dat jongeren die zich delinquent gedragen, vaak omgaan met leeftijdsgenoten die hetzelfde gedrag vertonen.²⁷ Deze onderzoeken maken ook duidelijk dat zowel selectie als invloed hierbij een rol spelen. Jongeren kunnen namelijk zelf hun delinquente vrienden selecteren, maar zij kunnen ook worden beïnvloedt door het gedrag van hun bevriende leeftijdsgenoten. In het laatste geval leren zij het gedrag aan en wordt het geïmiteerd. In de criminologie wordt deze theorie ook wel het sociale leren genoemd. Deze theorie zal worden toegepast op dit onderzoek, omdat het wenselijk is te achterhalen in hoeverre de jongeren uit drinkketen gedrag van elkaar aanleren en imiteren.

²⁶ Zie bijlage 4 voor een indeling van groepen volgens de 'Shorlist methode'.

²⁷ Weerman (2003) gebruikt de volgende onderzoeken als voorbeeld: Kornhauser (1978); Bruinsma (1985, 1991); Elliott en Menard (1996); Ploeger (1997); Matsueda en Anderson (1998); Warr (2002).

4.2 Sociale leertheorie

De sociale leertheorie van Akers (1994) probeert te verklaren hoe delinquente (of ongewenste) gedragingen worden aangeleerd. Net zoals de differentiële associatie theorie van Sutherland, gaat Akers er van uit dat gedrag is aangeleerd door intieme interacties met andere mensen. "Individuele mensen zijn complexe wezens die niet mechanisch reageren, maar situaties observeren en analyseren voordat ze overgaan tot actie" (Lanier & Henry, 1998, p. 124). Er wordt dus ook bekeken welke consequenties bepaald gedrag met zich meebrengt. Akers' leertheorie richt zich op 4 belangrijke concepten.²⁸

Een persoon zal zich sneller delinquent gedragen als:

- Hij of zij in aanraking komt en zich associeert met mensen die bepaald (on)gewenst gedrag uitoefenen. Akers en Sutherland noemen het *differential association*. De wijze waarop mensen ervaringen hebben opgedaan in het verleden, is bepalend voor de manier waarop zij tegen bepaalde situaties aankijken. Mensen ontwikkelen hun eigen gedachtegoed en kunnen in een soortgelijke situatie verschillend reageren, omdat zij er verschillende opvattingen over hebben. Dit proces kan resulteren in gewenst en ongewenst (delinquent) gedrag.
- Het ongewenste gedrag wordt versterkt (*differential reinforcement*) als het conform de waarden en normen van de groep is. Mensen maken zelf de afweging van de consequenties die bepaald gedrag met zich meebrengt. Gedrag kan beloond en bestraft worden, maar het laatste wordt zoveel mogelijk vermeden. Als het sociaal ongewenste gedrag niet wordt afgekeurd of bestraft door belangrijke naasten, wordt het ook niet als zodanig gezien. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen observaties van sociale en non-sociale beloning of straf. Sociaal: goed- of afkeuring door andere mensen. Non-sociaal: vrolijk/aangeschoten of ziek worden van drank.
- Hij of zij meer blootgesteld is aan delinquent gedrag dan sociaal wenselijk gedrag. Het al dan niet imiteren van delinquent gedrag, hangt af van de eigenschappen van de persoon die geobserveerd wordt, de situatie en de consequenties van het gedrag dat geobserveerd wordt.
- Hij of zij bepaalde opvattingen heeft geleerd dat delinquent gedrag toejuicht.

Bindingen en sociale controle

Uit ander onderzoek blijkt dat de frequentie van het samen zijn ook meespeelt. Volgens Agnew en Weerman (in Weerman, 2003) heeft een jongere een grotere kans zich delinquent te gedragen, als er sterke bindingen zijn met delinquente leeftijdsgenoten en zij gezamenlijk veel tijd doorbrengen. Hierbij speelt dus vooral blootstelling aan bepaald gedrag een rol en niet zozeer de aantrekking (selectie) tot delinquente vrienden.

Het hebben van een 'goede' sociale omgeving (gezin, school, werk en normale leeftijdsgenoten) kan jongeren er echter ook van weerhouden om van de delinquente gedragingen af te zien. Volgens Farrington en Hawkins (in van Acker, 1998) vertegenwoordigen deze bindingen een sociaal wenselijk beeld en dat strookt niet met het delinquente gedrag. De sociale controle theorie van Hirschi (in Vold et al., 2002), gaat daar op in. Hirschi veronderstelt dat de sociale band van mensen gekenmerkt wordt door een viertal elementen: *attachment*, *commitment*, *involvement* en *belief*.

- *Attachment* is het aangetrokken voelen tot bepaalde mensen en waarden en normen. Dit zijn tevens (sociale) controle-elementen.
- *Commitment* is de positie die iemand heeft binnen de maatschappij en de risico's die hij neemt als hij zich delinquent gaat gedragen. Iemand kan veel of weinig "te verliezen hebben".
- *Involvement* is het actief deelnemen in de werkende maatschappij. Mensen die veel vrije tijd hebben, creëren meer kansen voor delinquente activiteiten.
- *Belief* is de waarde die iemand hecht aan het naleven van de maatschappelijke regels. Iemand die weinig geeft om bepaalde maatschappelijke regels, zal zich vermoedelijk eerder delinquent gedragen.

Ouders

Ook de rol van ouders vervult een belangrijke verklarende factor voor delinquent gedrag bij jongeren. Uit onderzoek is namelijk gebleken, dat onvoldoende ouderlijk toezicht een delinquente uitwerking kan

²⁸ Akers, R.L., (1977). *Deviant behavior: a social learning perspective*. Belmont, CA: Wadsworth. – Akers, R.L., (1994). *Criminological Theories*. Los Angeles: Roxbury, p. 94-107. Geparafraseerd uit Cote, 2002 en Vold et al., 2002.

hebben op de kinderen. Ouders die niet weten welke activiteiten de kinderen ondernemen en waar ze zich bevinden, hebben vaker te maken met delinquente kinderen.²⁹

4.2.1 Relevantie met het onderzoek

Als bevriende jongeren onderling veel van elkaar kunnen leren, doen zij dat wellicht ook in drinkketen. Daar komen immers ook bevriende jongeren bij elkaar voor sociale aangelegenheden. Het vermoeden bestaat dus dat de jongeren uit drinkketen positief, maar ook negatief gedrag kunnen aanleren doordat zij geregeld met elkaar optrekken en elkaars gedrag beïnvloeden.

Deze theorie moet meer inzicht kunnen geven, welke factoren (gebrek aan toezicht, stimulerende reclame en stimulerende normen en waarden bijvoorbeeld) en welke relaties (vrienden en ouders) een rol spelen bij het mogelijke overlastgedrag van jongeren die drinkketen bezoeken. Daarnaast zou het ook toegepast kunnen worden op het genotsmiddelengebruik onder jongeren.³⁰ Ook hierbij kan gelden: zien doet volgen. Jongeren imiteren wellicht ook drinkgedrag van elkaar. Tijdens de observaties zal duidelijk worden hoe jongeren zich manifesteren binnen de groep en wat zij er voor over hebben om gewaardeerd te worden bij de rest. Wordt delinquent gedrag beloond of bestraft en waar ligt de grens? Welke regels gelden er en hoe wordt het toezicht ervaren?

Om te kunnen bepalen of elementen uit de sociale leertheorie een verklaring kunnen bieden voor mogelijk overlastgedrag door drinkkeetjongeren, zijn de volgende hypothesen opgesteld:

- Als een jongere deel uit maakt van een groep, dan associeert hij zich met het gedrag van die groep.
- Als een jongere zich binnen een groep overlastgevend gedraagt, dan wordt dat veroorzaakt door de waarden en normen binnen die groep.

Vervolgens wordt bekeken welke groepen overlastgevend gedrag vertonen en welke groepen sociaal wenselijk gedrag vertonen.³¹ Groepen die overlastgevend gedrag vertonen en bevestigend antwoorden op bovenstaande hypothesen, dragen bij aan de aannemelijkheid van de sociale leertheorie als verklaring.

Groepen die sociaal wenselijk gedrag vertonen kunnen ook getoetst worden aan de hand van de hypothesen. De sociale leertheorie kan namelijk ook sociaal wenselijk gedrag verklaren. Bijvoorbeeld als er associaties zijn met leeftijdsgenoten die sociaal wenselijk gedrag vertonen.

²⁹ Smith en Stern, 1997; Farrington en Loeber, 1999 in Farrington, D.M. (z.j.): *Childhood risk factors and risk-focused prevention*. Op 21 juni 2007 ontleend aan 10 Downing Street - the historic office and home of the British Prime Minister, <http://www.pm.gov.uk/output/Page10035.asp>.

³⁰ Omdat de waarden en normen bij de verschillende genotsmiddelen nogal verschillen (roken en/of drugs wordt vermoedelijk sneller afgekeurd dan het drinken van alcohol), is het misschien niet zinvol om de diverse genotsmiddelen onder één noemer te plaatsen.

³¹ In paragraaf 2.3: onderzoeksvraag IV, wordt uitgelegd hoe het overlastgedrag in kaart wordt gebracht.

4.3 Neutralisatietheorie

Deze theorie, die grotendeels ontwikkeld is door de onderzoekers Sykes en Matza (in Vold et al., 2002; Cote, 2002), gaat ervan uit dat delinquenten crimineel gedrag niet goedkeuren, tenzij deze delinquenten er zelf mee in aanraking komen. Zij hanteren dus geen andere waarden en normen ten aanzien van crimineel gedrag, dan niet delinquenten binnen de gemeenschap.

Wat deze delinquenten wel doen, is het manipuleren van hun gedachten. Zij hanteren bepaalde technieken, waardoor het delinquente gedrag in hun ogen geneutraliseerd en nog goedgekeurd wordt. Zij zien zichzelf dan ook niet als delinquent. Het crimineel zijn strookt niet met hun zelfbeeld en daardoor proberen ze het zó te formuleren, dat het "eigenlijk niet crimineel gedrag" is, maar eerder "stout of slecht". Deze afweging vindt voorafgaand aan de delinquente gedraging plaats, zodat ze met een "geneutraliseerd geweten" tot de delinquente gedraging kunnen overgaan.

Als voorbeeld kunnen vijf verschillende technieken van neutralisatie aangehaald worden:

- 1) ontkenning van verantwoordelijkheid. De delinquent kan de delinquente gedraging opvatten als ware het een ongeluk, maar ook door de verantwoordelijkheid te verschuiven naar externe omstandigheden, zoals: mijn ouders hebben nooit iets om mij gegeven, ik heb slechte vrienden en ik leef in een slechte buurt. ("het was niet mijn fout");
- 2) ontkenning van de geleden schade. De mate waarin een delinquent zich echt delinquent voelt hangt ook af van de wijze waarop hij of zij de geleden schade bij het slachtoffer interpreteert. ("zij – de slachtoffers – kunnen het zich wel veroorloven");
- 3) ontkenning van slachtoffers. De delinquent wil best toegeven dat door zijn handelen het slachtoffer fysieke en/of emotionele schade heeft opgelopen, maar desondanks ziet de delinquent zijn handelen niet als slecht gezien de omstandigheden. In de ogen van de delinquent gaat het om een rechtvaardige vergelding. ("ze vroegen er zelf om");
- 4) veroordeling van de mensen die hen veroordelen. De delinquent draait de rollen om en probeert de aandacht te vestigen op de persoon die hem veroordeelt. Deze zou hypocriet zijn, of zelf ook wel iets op het geweten hebben. De politie wordt afgeschilderd als corrupt, stom en gewelddadig. ("iedereen heeft wel iets slechts in zich");
- 5) beroep aan hogere loyaliteit. De delinquent stelt de waarden en normen van de (subculturele) groep boven de waarden en normen zoals die bij de grotere maatschappij heersen. De delinquent bevindt zich in een dilemma, want hij of zij wil ook graag tegemoet komen aan de heersende normen en waarden, maar bezwijkt voor het groepsbelang. ("ik deed het voor de groep")

4.3.1 Relevantie met het onderzoek

Deze theorie kan ook een verklaring bieden voor overlastgedrag bij drinkkeetjongeren. Als jongeren uit drinkketen zich schuldig maken aan vormen van overlast, maar dat niet als zodanig zien, dan hebben ze het gedrag geneutraliseerd. Ze zijn zich er niet van bewust verkeerd bezig te zijn, door het gebruik van een excuus. Één of meerdere technieken van neutralisatie kunnen van toepassing zijn op jongeren die zich in groepsverband bevinden.

Tijdens de observaties en interviews van drinkkeetjongeren, maar ook uit interviews met buurtbewoners en wijkagenten kan duidelijk worden in hoeverre de drinkkeetjongeren het mogelijke overlastgedrag en alcoholgebruik rechtvaardigen/neutraliseren.

Voor deze theorie is de volgende hypothese opgesteld:

- Als een jongere zich overlastgevend gedraagt, dan gebruikt hij een techniek om het gedrag te neutraliseren.

4.4 Conclusie

Het gedrag van mensen is uniek en complex. Er kunnen vele factoren een rol spelen bij jongeren die overlast veroorzaken. Helaas is er geen allesomvattende theorie die met een verklaring komt. Voor dit onderzoek moeten er keuzes gemaakt worden uit het brede aanbod van theorieën. De sociale leertheorie en de neutralisatietheorie zijn twee geschikte theorieën om bepaalde aspecten van het gedrag van jongeren in groepsverband te kunnen verklaren. Jongeren trekken in de adolescentiefase veel met elkaar op. Het is een fase waarin zij zichzelf willen leren kennen zonder bemoeienis van ouders. Experimenteelgedrag kan een onderdeel zijn van die verkenning. Laten zien wie je bent en het behoren tot een groep kunnen belangrijke waarden zijn. Jongeren leren niet alleen zichzelf kennen, maar leren mogelijk ook gedrag van leeftijdsgenoten aan. Ze observeren, beïnvloeden en imiteren elkaar. De sociale leertheorie probeert het overlastgedrag van jongeren te verklaren doordat zij 'afwijkend' gedrag van elkaar aanleren en versterken. Ze creëren binnen de groep hun eigen waarden en normen.

De neutralisatietheorie probeert het overlastgevende of criminele gedrag van jongeren te verklaren aan de hand van neutralisatietechnieken. Er zijn vijf verschillende technieken waarmee jongeren hun criminele of overlastgevende gedrag kunnen proberen 'goed te praten'. Als jongeren zich ten onrechte niet schuldig voelen voor datgene wat zij veroorzaakt hebben, bestaat er geen aanleiding om het gedrag aan te passen. Ze ondervinden dan immers geen gewetenswroeging en relativeren hun eigen gedrag op een in hun ogen positieve manier.

In het volgende twee hoofdstukken wordt duidelijk hoe de doelgroep drinkkeetjongeren zich gedragen in de praktijk. Als zij zich overlastgevend gedragen, kunnen deze twee theorieën mogelijk een verklaring bieden voor dat gedrag.

5. Twentse drinkkeetjongeren in de praktijk

Voor de kwaliteit van dit onderzoek is een verkenning in de praktijk noodzakelijk. Het zogenoemde veldonderzoek. Tijdens dit veldonderzoek zijn de jongeren van verschillende drinkketen geïnterviewd en geobserveerd. De meest waardevolle informatie over het onderwerp drinkketen wordt immers verkregen via de doelgroep zelf, de drinkkeetjongeren. Zij dragen bij aan de beantwoording van de derde onderzoeksvraag:

"Hoe gedragen Twentse jongeren zich in en nabij drinkketen?"

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het contact met de jongeren tot stand is gekomen. Deze verkennende fase van het onderzoek leverde interessante gegevens op met betrekking tot het gedrag van drinkkeetjongeren.

Uit het derde hoofdstuk is duidelijk geworden wat de populariteit van drinkketen binnen de regio Twente is. Kennelijk voorzien de drinkketen in een belangrijke behoefte voor bepaalde groepen jongeren. Als onderdeel van de verklaring voor het gedrag van drinkkeetjongeren, is het van belang om te achterhalen met welke reden deze jongeren een bezoek brengen aan de drinkkeet. In paragraaf twee worden deze motieven beschreven.

Vervolgens gaat paragraaf drie in op het alcohol- en overig middelengebruik binnen drinkketen. In paragraaf vier wordt het overlastgevend gedrag in kaart gebracht, zoals dat uit de observaties en interviews gebleken is. Er wordt ook aandacht besteed aan alcohol in het verkeer.

De vijfde paragraaf beschrijft het toezicht zoals de jongeren dat ervaren en de regels die er gelden binnen de drinkkeet. In de laatste paragraaf komen de conclusies van dit hoofdstuk aan bod.

In de beschrijvingen zijn, tenzij anders vermeld, ook citaten van de drinkkeetjongeren opgenomen.

5.1 Introductie

In totaal zijn 10 drinkketen, waarvan 9 effectief³², bezocht tijdens dit onderzoek. Allen geografisch verspreid binnen de regio Twente. Bij zeven drinkketen is het contact met de jongeren tot stand gekomen via het gastenboek waar de meeste websites van drinkketen over beschikken. Bij de overige drie drinkketen (1, 2, 8) kwam het contact tot stand door middel van tussenpersonen en kennissen. In het gastenboek van de drinkketen is een oproep geplaatst met het verzoek om vrijwillige deelname aan het onderzoek. Daarbij heb ik aangegeven gedurende een bepaalde tijd op een avond de desbetreffende drinkkeet te willen bezoeken. Tevens heb ik een korte introductie gegeven van mijn onderzoek en onder welke voorwaarden het bezoek zou gaan plaats vinden. Eén van die voorwaarden heeft te maken met het garanderen van de anonimiteit van drinkketen. Zowel het bezoek als de verslaglegging zijn volledig anoniem afgerond, zodat niet achterhaald kan worden welke drinkkeet bezocht is. Die toezegging bleek niet overbodig, want een aantal jongeren waren in het begin wat huiverig over mijn komst. De drinkkeetjongeren zijn namelijk ook op de hoogte van de negatieve berichten uit de media en de dreigende maatregelen die daar van uit gaan.

"Graag willen we eerst zelf lezen wat je publiceert en dan mag er vrij veel wat ons betreft." (5)

Er waren zelfs drie drinkketen (15, 16, 17) die mij al op voorhand niet op bezoek lieten komen, uit angst voor sluiting van de drinkkeet of een mogelijke confrontatie met de politie. Het bleek niet mogelijk om deze jongeren alsnog te overtuigen van mijn goede bedoelingen. Zodra er één individu zich negatief uitliet op de website, volgden andere keetbezoekers meestal dat voorbeeld.

"...en dan zeker weer die blauwpetten aan de deur." (13)

Binnen elke drinkkeet was er wel een jongere aanwezig die zichzelf aangesteld heeft als contactpersoon. Door middel van communicatiemiddelen als het gastenboek, email en 'MSN Messenger'³³ werden vragen van de jongeren beantwoord en een geschikte bezoeksdatum besproken. Het bezoek volgde meestal binnen 3 weken na het eerste contact op de website. Het gastenboek is

³² Bij één bezochte drinkkeetlocatie is het bezoek niet zo gegaan als gepland. Bij aankomst werd mij medegedeeld dat de keet de laatste tijd nog maar weinig operationeel is. De jongeren zijn het naar eigen zeggen ontgroeid.

³³ Softwareprogramma van Microsoft waarmee vrienden met elkaar kunnen *chatten* (communiceren).

voor de jongeren een ideaal communicatiemiddel om elkaar op de hoogte te houden van allerlei zaken, zoals de weekendplannen en het bespreken van persoonlijk nieuws. Het gastenboek wordt vaak in combinatie met het chatprogramma MSN Messenger gebruikt. Ook (bekende) gasten plaatsen berichten op het gastenboek. Vaak met een compliment voor de website of met het verzoek om bijplaatsing van een hyperlink (verwijzing) van een andere website. Het gastenboek blijkt echter het domein van de vaste keetbezoekers te zijn.

Gedurende mijn bezoeken aan de drinkketen zijn jongeren op willekeurige basis geïnterviewd. Bij deze interviews heb ik een ingestudeerde lijst met aandachtspunten gehanteerd. De open vraagstelling heeft ervoor gezorgd dat de jongeren veelvuldig aan het woord waren en er bij bepaalde onderwerpen meer diepgang mogelijk was. Een enkele keer ontstond er zelfs een discussie tussen de jongeren onderling.

Naast de interviews heb ik een zo neutraal mogelijke houding aangenomen om de jongeren niet te onthouden van de gebruikelijke activiteiten. Daarvoor waren de participerende observaties noodzakelijk. Observeren zonder te participeren wordt door de jongeren niet op prijs gesteld. Ze willen graag dat je deel neemt aan de activiteiten.

"Je bent met de auto he? Ooh, één biertje moet wel kunnen toch?!" (3)

Het is als onderzoeker niet alleen vragen stellen, maar ook vragen beantwoorden. Daarbij komen uiteraard ook onderwerpen aan bod die weinig verband houden met het onderzoek. Naast de hoofdzakelijke bezigheid van communiceren en drinken, houden de jongeren zich onder andere bezig met het luisteren naar muziek, het bekijken van films en het spelen van spellen zoals poker en darten.

In de volgende paragraaf wordt duidelijk wat voor de jongeren de belangrijkste redenen zijn om een drinkkeet op te richten of te bezoeken.

5.2 Motieven en sociale functies

Zoals gebleken uit de internetinventarisatie, zijn er heel wat jongeren in Twente die drinkketen bezoeken. Als we de media mogen geloven, wordt er door die jongeren vooral heel veel alcohol gedronken. Een logische veronderstelling zou dus kunnen zijn, dat jongeren drinkketen bezoeken om te kunnen drinken. Gezien de negatief beladen term 'drinkkeet' is dat ook niet zo verwonderlijk. Toch blijkt uit mijn onderzoek dat jongeren drinkketen bezoeken om verschillende redenen. Redenen die tot nu toe nog maar amper in de media zijn belicht.

Wat maakt drinkketen dán zo populair? Uit de observaties en interviews komen vooral motieven naar voren als: het hebben van een eigen plek, gezellig met vrienden bij elkaar zijn en contacten onderhouden.

De meeste jongeren kennen elkaar al van jongs af aan. Zij wonen bij elkaar in het dorp of bezochten dezelfde basisschool of voortgezet onderwijs. Vriendengroepen die de mogelijkheid hebben gekregen om een eigen plek in de vorm van een drinkkeet te realiseren, maken daar graag gebruik van. Het hebben van een eigen plek maakt het voor de jongeren mogelijk om ongegeneerd met elkaar te communiceren over onderwerpen die zij interessant vinden. Structurele aanwezigheid van ouders wordt daarbij niet op prijs gesteld. De corrigerende rol van ouders zou de sfeer binnen de groep namelijk niet ten goede komen. Oudere keetbezoekers (1, 2, 8) tonen minder bezwaar tegen de komst van ouders, mits de ouders er gezellig wat mee drinken. Ouders die uit interesse een bezoek komen brengen, kunnen rekenen op waardering van alle keetbezoekers, maar ouders die komen controleren op bepaalde gedragingen zijn minder geliefd. De jongeren bepalen het liefst zoveel mogelijk hun eigen regels binnen de drinkkeet. Het beheer van de drinkkeet ligt dan ook grotendeels bij de jongeren zelf. In paragraaf 3.2 is beschreven wat de jongeren zoal investeren in de drinkkeet om het onderkomen zo mooi mogelijk te maken. Bij slechts één drinkkeet (9) vonden de jongeren het niet belangrijk hoe de drinkkeet er uit ziet. Uit de overige reacties is gebleken dat de jongeren trots zijn op hun zelf ontworpen en gebouwde drinkkeet.

"Welke keet vond je mooier, die van hun of van ons?" (3)

Niet alleen de drinkkeet moet er mooi uit zien, maar ook de websites waar - op één drinkkeet (8) na - alle overige onderzochte drinkketen over beschikken. Via die websites maken ze graag openbaar wie tot de vaste vriendengroep behoort, hoe de drinkkeet er uit ziet en welke activiteiten ze zoal ondernemen. De informatie die wordt prijs gegeven is zeer divers. Tijdens de internetinventarisatie zijn websites van drinkketen gevonden die vermelden hoe de drinkkeet en de bijbehorende vriendengroep is ontstaan. De drinkketen hebben vooral in de beginjaren een wisselende samenstelling van de vriendengroep. Dat is ook bij de drinkketen uit mijn onderzoek gebleken (1, 2, 3, 6, 7, 9). De gasten die gedurende een lange periode op bezoek komen bij een drinkkeet, krijgen soms na verloop van tijd de kans om tot de vaste vriendengroep toegelaten te worden. Hoewel daar kennelijk een zekere mate van trots mee gepaard gaat, zijn er voor zover bekend geen inwijdingsrituelen bij betrokken. Er zijn zelfs drinkketen die vermelden hoe een bepaald lid door een meerderheid uit de groep verstoeten is. Deze drinkketen hebben echter geen deel uit gemaakt van de participerende observaties.

Binnen de vaste vriendengroep hanteren veel leden een bijnaam. Die bijnaam gebruiken ze ook vaak op het gastenboek. Enkele drinkketen laten T-shirts bedrukken met daarop de naam van de drinkkeet en de bijnaam. Blijkbaar associëren deze jongeren zichzelf graag met de drinkkeet en de vriendengroep. Dergelijke 'statussymbolen' zijn echter niet exclusief voor groepen jongeren die een drinkkeet bezitten, want ook opvallend veel meisjesgroepen, met of zonder drinkkeet, beschikken er tegenwoordig over.

Het hebben van een 'permanente' eigen plek heeft voor de vriendengroepen ook een praktische reden. Het is voor de jongeren namelijk geen alternatief om wekelijks met een grote groep op straat rond te hangen of regelmatig bij iemand anders thuis te zitten. In die vorm zou dat mogelijk teveel verzet van de buurt of de ouders opleveren, met als gevolg dat de grote groep zich fragmenteert in de al bestaande kleinere groepjes. Drinkketen (3, 4) met een groot aantal (>15) bezoekers, bestaan namelijk meestal uit verschillende hechte vriendengroepjes.

Voor veel oudere bezoekers vanaf 18 jaar vormt het weekend dé mogelijkheid om elkaar weer te zien. Een studie elders in het land, werk, sport, relaties en andere bezigheden zorgen er namelijk voor dat er doordeweeks minder tijd en mogelijkheden zijn om met vrienden af te spreken. In de drinkkeet komen de vrienden weer bij elkaar en kunnen ze vriendschappen onderhouden.

"Na de basisschool gaat ook niet iedereen naar dezelfde middelbare school, dus de klas viel helemaal uit elkaar. [...] Om toch contact met elkaar te houden hebben we een keet gebouwd." (11)

Door middel van (o.a.) het gastenboek en MSN Messenger worden die contacten ook onderhouden, maar het fysiek onder elkaar zijn geniet duidelijk de voorkeur. De jongeren leven naar het weekend, de drinkkeet en het uitgaan toe.

Uit het onderzoek zijn nog meer opvallende verschillen tussen de oudere en jongere bezoekers van drinkketen naar voren gekomen. Het verschil in leeftijd kan namelijk van invloed zijn op de verschillende uitgaansmogelijkheden, de mobiliteit en het te besteden budget. Als jongeren hierin worden beperkt, kan dat vervolgens weer van invloed zijn op het motief van het keetbezoek. De jongere bezoekers van drinkketen (3, 7) ervaren weinig openbare alternatieven binnen hun dorp.³⁴ Voor veel jongeren onder de 16 jaar zijn horecagelegenheden nog niet toegankelijk. Zij zien de drinkketen als een mooi alternatief voor het horecabezoek.

"Het was toch wel één van de mooiste keten die ik heb bezocht, in m'n periode dat ik nog niet naar de discotheken mocht." (11)

Jongeren bezoeken niet alleen graag drinkketen, maar ook horecagelegenheden zijn populair. Vanwege de beperkte mobiliteit bij de drinkkeetjongeren onder de 18 jaar en de afgelegen ligging van het dorp of de drinkkeet, nemen de uitgaansmogelijkheden af. Een overduidelijke meerderheid van de jongeren onder de 18 jaar bezoekt de drinkkeet per fiets. Een enkeling is in het bezit van een

³⁴ Van de oudere bezoekers is ook gevraagd naar het verleden. Hierbij gaven zij aan met welke redenen zij een keet opgericht en bezocht hebben.

brommer of scooter. Beide vormen van vervoer zijn echter nadelig voor de verder gelegen discotheken of uitgaanssteden. Jongeren bezoeken uitgaansgelegenheden vaak in een grotere groep. Dat levert organisatorische problemen op bij het vinden van (goedkope) alternatieve vervoersmiddelen zoals taxibussen of bereidwillige ouders die als chauffeur willen dienen. De drinkketen met bezoekers boven de 18 jaar ervaren die beperkingen veel minder. Veel van hen zijn al in het bezit van een autorijbewijs. Zij regelen het vervoer naar horecagelegenheden onderling.

De drinkkeetjongeren halen voordeel uit de lagere drankprijzen in de drinkkeet ten opzichte van de horeca. Het zijn vooral de jongere bezoekers van rond de 17 jaar die argumenten aandragen om hiervan te profiteren (3, 4, 7). Zij lijken zich meer zorgen te maken om het te besteden budget, dan de drinkkeetbezoekers van 20 jaar en ouder. Oudere bezoekers tonen ook ontevredenheid over de horecaprijzen, maar dat vormt voor deze groep geen reden om de 'drinktijd' binnen de drinkkeet financieel gezien optimaal te benutten (1, 2, 5, 8).

Jongeren onder de 16 jaar, die qua uiterlijk mogelijk ouder lijken, weten de leeftijdsgrens bij horecagelegenheden vaak te omzeilen en komen toch binnen. Het risico bestaat dat een enkeling binnen een grote groep toch geweigerd wordt vanwege de leeftijd. Dat weerhoudt de rest van de groep er niet altijd van om het bezoek ook te staken. De geweigerde kende de risico's en kan zich vervolgens laten ophalen door zijn ouders. Volgens enkele jongeren zijn de portiers van één bepaalde uitgaansgelegenheid wel bereid om wat 'concessies' te doen (3).

"Omdat er heel veel jongeren komen, hebben ze de leeftijdsgrens al verlaagd naar 15 ½. Officieel moet je 16 jaar zijn hahaha." (3)

Voorafgaand aan het bezoek van een horecagelegenheid, verzamelen de jongeren zich in de drinkkeet of bij vrienden thuis. Als ze bij vrienden thuis gaan zitten is de keet gesloten. Vooral bij verjaardagen en andere feesten of speciale gelegenheden wordt het keetbezoek wel eens overgeslagen. De drinkkeet is niet elk weekend structureel geopend. Met name de oudere jongeren die een partner hebben, maken steeds minder gebruik van de drinkkeet in het weekend (1, 2, 5, 8). Die daling is volgens enkele jongeren (1, 2) op doordeweekse dagen minder sterk. Het horecabezoek blijkt echter bij alle benaderde drinkkeetjongeren, van jong tot oud, populair te zijn. Voor de jongeren zijn uitgaansgelegenheden pas interessant als het er gezellig druk is. Dat kan laat in de avond of zelfs bij aanvang van de nacht zijn. Om die tijd te overbruggen zitten ze voor de gezelligheid in de drinkkeet of bij vrienden thuis, maar niet met de reden om snel dronken te worden. In de volgende paragraaf wordt duidelijk welke rol alcohol speelt bij de jongeren.

5.3 Alcoholgebruik en overig middelengebruik

De commotie in de media over het alcoholgebruik onder jongeren, heeft indirect bijgedragen aan de totstandkoming van dit onderzoek. Alcoholgebruik en uitgaansgeweld worden namelijk met elkaar in verband gebracht. De veronderstelling bij diverse instellingen is, dat er binnen drinkketen veelvuldig alcohol gedronken wordt. Tijdens de observaties in drinkketen en interviews met de jongeren is het onderwerp alcoholgebruik ruimschoots aan bod gekomen. Tevens is de rol van het overige middelengebruik, zoals de soft- en harddrugs, ter sprake gekomen. Deze middelen (al dan niet in combinatie met alcohol) staan, naast het 'plezier', ook bekend om de nadelige gevolgen. Hieronder zijn de bevindingen uit het veldonderzoek te lezen.

Wordt er veel alcohol gedronken binnen drinkketen? Het antwoord daarop is zowel bevestigend als ontkennend. Uit zowel de observaties als de gesprekken met de jongeren is namelijk gebleken dat er binnen alle bezochte drinkketen geregeld alcohol wordt geconsumeerd. Qua frequentie, hoeveelheid en drinktempo zijn er echter grote onderlinge verschillen aan te wijzen. Het is daarbij onmogelijk om exact vast te stellen wat de werkelijke hoeveelheid geconsumeerde alcohol per persoon per avond is. Mijn bezoek aan de drinkketen vormde immers een momentopname en er is geen zicht op het alcoholgebruik binnen de horecagelegenheden. Daarnaast is het voor de meeste jongeren niet duidelijk wat de exacte alcoholinname geweest is. De jongeren zien zich genoodzaakt een schatting te maken van de hoeveelheid glazen alcohol. Het vermoeden bestaat dat hoeveelheden afgerond en soms overgewaardeerd worden. Bij een aantal drinkketen (1, 2, 3, 6, 7, 8) lijkt er onder de jongeren een

cultuur te bestaan waarbij het noemen van hoge aantallen glazen bier of andere alcoholische drank, respect afdwingt bij de rest van de groep.

Met betrekking tot het soort drank zijn die verschillen tussen de drinkkeetjongeren juist weer klein. Bij de mannelijke bezoekers van drinkketen wordt bier veruit als meest populaire alcoholische drank aangewezen. Streekgebonden³⁵ alcoholisch bier is het meest gewaardeerd. Dat is ook gebleken uit de posters, bordjes en vlaggen van een bepaald biermerk die in de drinkketen aangebracht zijn. Sommige soorten biermerken worden graag negatief beoordeeld. Uit de reacties van de jongeren bleek daar een hoge mate van consensus over te bestaan. Jongeren zijn trots op hun 'eigen' streekgebonden bier. Ondanks deze voorkeur, heeft dat niet altijd consequenties voor het aankoopbeleid van bier (1, 6, 7, 9).

"We kopen steeds de kratten bier die in de aanbieding zijn." (7)

Naast bier hebben een aantal drinkketen (1, 2, 3, 6, 8) ook sterke drank³⁶ in de koelkast staan, maar daar wordt slechts sporadisch gebruik van gemaakt. De aanwezigheid van frisdrank is niet bij alle drinkketen gegarandeerd. Voor (voornamelijk) de vrouwelijke bezoekers wordt het assortiment wel eens uitgebreid met zoete alcoholische (mix)dranken (1, 3, 4, 5, 6, 7, 8).

Het drinktempo en de hoeveelheid alcohol dat gedronken wordt, is onder andere afhankelijk van de leeftijdsklasse. Jongeren onder de 16 jaar consumeren alcoholische dranken in een opvallend lager tempo dan jongeren boven de 18 jaar. Uit de observaties blijken zij ook minder grote hoeveelheden te drinken dan de oudere jongeren. Daar staat echter wel tegenover dat zij de gevolgen van alcohol mogelijk ook eerder ervaren. Uit de interviews is gebleken dat jongeren tijdens de beginjaren van het alcoholgebruik, hun 'limiet' hebben leren kennen. De ervaring 'dronken zijn' gebruiken ze als les voor de volgende keer, want het wordt door het betreffende individu op het bewuste moment niet als prettig ervaren.

*"...die maandag op school was ik nóg slecht, hahaha.
...heb veel geslapen en weinig meegekregen." (3)*

Naarmate de drinkkeetjongeren ouder worden kunnen ze naar eigen zeggen steeds meer alcohol verdragen. Door gewenning wordt de denkbeeldige alcohollimiet steeds bijgesteld. Een jongere keetbezoeker die een keer dronken is geweest van de alcoholische drank, dwingt wel een vorm van respect af bij de anderen. Dronken zijn is stoer, zolang het niet te vaak voorkomt. Een dronken persoon binnen de groep kan namelijk irritaties opwekken en de toegang voor andere vrienden bij horecagelegenheden belemmeren. De oudere drinkkeetbezoekers weten het naar eigen zeggen beter in de hand te houden (1, 2, 5, 8). Zij vinden het dronken zijn ook minder stoer en zien het meer als een zwakte. Desondanks worden incidenten, met alle hilarische gebeurtenissen van dien, lacherig afgedaan.

*"...en op een gegeven moment lag er iemand in de sloot,
dat was wel grappig." (8)*

Een aantal jongeren beleefden hun eerste alcoholische ervaring tijdens het keetbezoek (1, 3). De drinkkeet maakt het alcoholgebruik voor jongeren laagdrempelig. Vrienden beïnvloeden en stimuleren elkaar bij het alcoholgebruik. Er heerst bij enkele keten een zeker drinktempo en om commentaar te voorkomen, doe je er beter aan dat tempo vast te houden (1, 2, 5, 6, 7, 8).

Drinkkeetjongeren bezoeken de drinkkeet niet met de intentie om dronken te worden. *Binge drinking*, waarbij zoveel mogelijk alcohol in korte tijd wordt gedronken, is geen (bewust) onderdeel van de

³⁵ Hoewel de productie van dit bier in de streek plaats vindt, is de verkoop zowel nationaal als internationaal gericht.

³⁶ De Drank- en Horecawet maakt een onderscheid tussen zwak alcoholhoudende drank en sterke drank. In sterke drank zit minimaal 15% alcohol. Om sterke drank te mogen drinken, moet je 18 jaar of ouder zijn. Bier en wijn vallen onder de zwak alcoholische dranken waarvoor je minimaal 16 jaar oud moet zijn.

cultuur. Drinkspelletjes, zoals 'kaartje blazen'³⁷, vinden slechts periodiek plaats. Zoals beschreven in de vorige paragraaf staat het drinken van alcohol niet centraal in de drinkkeet. Het drinken is een onderdeel van alle sociale functies binnen de drinkkeet. De drinkkeetjongeren zijn echter van mening dat zij thuis niet minder zouden gaan drinken als de drinkkeet zou komen te vervallen. Zij verwachten dat het thuis ook geaccepteerd wordt. Als alternatief zijn er altijd wel ouders die er geen bezwaar tegen maken, zodat ze daar met een aantal vrienden kunnen drinken. De drinkkeetjongeren beoordelen zichzelf niet afwijkend in vergelijking tot leeftijdsgenoten als het gaat om drankgebruik.

De tijd die de jongeren doorbrengen in de drinkkeet is afhankelijk van een eventueel horecabezoek. Als de jongeren namelijk besluiten een horecagelegenheid te bezoeken, neemt de tijd die ze doorbrengen in de drinkkeet af. In dat geval verblijven zij tijdens de avond ongeveer 2 à 3 uur in de drinkkeet. Binnen die tijd consumeren de alcoholdrinkende jongeren in een regelmatig tempo. Dat tempo is hoog genoeg om de meeste alcoholdrinkende jongeren in een aangeschoten toestand te laten verkeren. Volgens de deskundigen op alcoholgebied wordt de aangeschoten of *tipsy* toestand bereikt als mensen binnen een paar uur 3 tot 7 standaardglazen alcohol consumeren (0,5 tot 1,5 promille).³⁸ De jongeren verkeren naar eigen zeggen nog niet in dronken toestand als zij de horecagelegenheid bezoeken, uitzonderingen daargelaten. Om weigering te voorkomen, zijn de jongeren er ook niet bij gebaat om een horecagelegenheid in dronken toestand te bezoeken. Het drinkgedrag wordt in een horecagelegenheid wel voortgezet.

Als de jongeren in het weekend geen horecagelegenheid bezoeken, blijven ze aanzienlijk langer in de drinkkeet. Meestal eindigt het rond middernacht. Uitschieters naar twee of drie uur 's nachts zijn echter niet ongewoon (1, 2, 4, 7, 8).

Uit de gesprekken met de jongeren is duidelijk geworden dat de zij zichzelf geen limiet opleggen bij het drinken, tenzij ze rekening houden met de activiteiten op de volgende dag. Als ze daar geen rekening mee houden, drinken de jongeren tot aan het moment dat ze er geen behoefte meer aan hebben. Waar die limiet ligt en welke 'lichamelijke uitwerkingen' dat tot gevolg heeft, is per persoon verschillend en niet duidelijk naar voren gekomen uit dit onderzoek. Enkele jongeren (1, 2, 7) melden juist bij het horecabezoek wel eens sterke drank te consumeren. De horecaprijzen van sterke drank hebben volgens de jongeren op dat moment geen invloed meer op het drinkgedrag.

Hoewel er uit dit onderzoek geen volledig overzicht van de alcoholconsumptie onder de drinkkeetjongeren naar voren is gekomen, zijn er wel verschillen geconstateerd bij de onderzochte drinkketen. Van de negen onderzochte drinkketen openen zeven drinkketen alleen haar deuren tijdens de vrijdag en of de zaterdag. De vrijdag is de meest populaire dag gebleken, maar ook op zaterdag en in mindere mate de zondag, brengen jongeren een bezoek aan de drinkkeet. De jongeren geven aan gemiddeld twee keer per week de drinkkeet te bezoeken, tenzij er andere festiviteiten of gelegenheden zijn. Het komt ook voor dat ze tijdens het weekend op bezoek gaan bij vrienden van een andere drinkkeet. Bij speciale gelegenheden wordt de keet ook wel eens doordeweeks geopend. Slechts twee (1, 2) van de negen onderzochte drinkketen hebben op regelmatige basis de deuren geopend op doordeweekse dagen. De jongeren van deze twee drinkketen consumeren ook doordeweeks alcohol. Bij één drinkkeet (1) houden, op enkele uitzonderingen na, de meeste jongeren rekening met hun alcohollimiet in verband met deelname aan het verkeer en de activiteiten op de volgende dag. De jongeren van de andere drinkkeet (2) leggen zichzelf nauwelijks beperkingen op met betrekking tot het alcoholgebruik. Ook niet als zij deelnemen aan het verkeer.

"Ik denk maar zo, dat zie je dan wel weer. Als je slecht bent de volgende dag, dat heb je zelf in de hand." (2)

Daarnaast zijn er echter ook drinkketen (6, 9) waarbij de bezoekers op sommige avonden, maar ook (zondag)middagen helemaal geen alcohol nuttigen. Hierbij speelt het type groep mee. Zoals een jongere uit een drinkkeet (7) het omschreef: "je hebt keten waar boeren komen en keten waar kakkers en stadsen komen". Vooral enkele jongeren binnen die laatste categorie drinken naar eigen zeggen

³⁷ Een drinkspel waarbij er een stapel kaarten op een glas alcohol wordt gelegd. Jongeren moeten dan om de beurt proberen een kaart of meerdere kaarten van de stapel te blazen. Als de hele stapel of de laatste kaart er afgeblazen wordt, moet diegene het glas opdrinken. Het zijn vaak steeds dezelfde mensen die aan de beurt komen, omdat ze vanwege de alcohol steeds minder controle over het eigen lichamelijke functioneren ervaren.

³⁸ Verscheidene alcoholgespecialiseerde websites op internet hanteren deze maatstaf. Bron: www.alcoholinfo.nl, waarvan het Trimbos instituut en het NIGZ-Alcoholvoorlichting verantwoordelijk zijn voor de verstekte informatie. Elk standaardglas alcohol bevat evenveel pure alcohol (circa 10 gram). Het aantal cc per glas is hierbij van belang. Sterke drank bevat minder cc per glas.

minder vaak (1, 4, 6, 7, 9). Zij vinden het niet nodig om bij elk keetbezoek alcohol te drinken. Uit mijn onderzoek bleken dat vooral de mensen uit of vlakbij het centrum te zijn en mensen met een langere studieloopbaan. Dat neemt niet weg dat 'boerenketen' geen bezoekers met hogere opleidingen of 'matige' drinkers hebben. Het type 'boeren' tref je, wellicht niet zo verwonderlijk, voornamelijk aan op het platteland in het buitengebied. Zij spreken ook duidelijk met een Twents accent (2, 3, 5, 8).

Zonder uitzondering wordt drugsgebruik binnen alle bezochte drinkkeetlocaties afgekeurd. Volgens de jongeren leeft dat nauwelijks op het platteland en al helemaal niet binnen drinkketen. Een enkeling heeft er wel eens mee geëxperimenteerd, maar binnen de drinkketen is het voor iedereen duidelijk dat drugsgebruik niet op prijs wordt gesteld. De door de jongeren zelf opgelegde sancties zijn bekend: verwijdering uit de keet!

In de volgende paragraaf wordt duidelijk hoe de jongeren tegen overlast aankijken.

5.4 Overlastgevend gedrag

Een jongere die zich overlastgevend gedraagt, is gevoelig voor de reactie van de overige groepsleden. Als de overige groepsleden het gedrag afkeuren, is de kans groot dat de jongere zijn gedrag aanpast. Om tot een vriendengroep te willen behoren, moet er namelijk wederzijds respect naar elkaar toe zijn. Een jongere die structureel afwijkend gedrag vertoont ten opzichte van de rest van de groep, loopt het risico uit de groep verstoten te worden. Experimenteergedrag kan zowel positief als negatief gewaardeerd worden. Het verkeren onder invloed van alcohol wordt regelmatig als excuus gebruikt voor experimenteer- en overlastgevend gedrag (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8). "Als je dronken bent doe je wel eens gekke dingen" (2). Vooral in het weekend gaat een gezamenlijke fietstocht naar een horecagelegenheid wel eens gepaard met lawaai (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8). Zodra jongeren zich buiten hun eigen dorp bevinden is er meer 'mogelijk'.

"In ons eigen dorp veroorzaken we geen overlast, want daar zou gezeur van kunnen komen." (3)

Een enkele keer corrigeren de groepsleden elkaar niet of nauwelijks. Vooral bij het ontvreemden van openbare voorzieningen, zoals verkeersborden, straatnaamborden, reclameborden, lantaarnpalen en zelfs verkeerslichten. Jongeren geven daarbij aan geen spijt te hebben van hun daad en trots te zijn op de 'buit' die ze hebben binnen gehaald. Deze goederen worden als versiersels binnen de drinkkeet aangebracht en dragen bij aan een ogenschijnlijke status van de drinkkeet. Tijdens de interviews en observaties waren er geen vormen van protest hoor- en zichtbaar bij het ter sprake brengen van dit onderwerp. De jongeren zijn zelfs bereid te vertellen op welke wijze het bord ontvreemd is en welke gevolgen het met zich mee heeft gebracht (3, 5, 6, 7, 8).

"Dat naamsbord hebben we toen weg gehaald bij een populaire camping aan zee. Later zagen we op TV dat er inmiddels een nieuw bord geplaatst is. Echt lachen als je je dan bedenkt dat wij dat oude bord in de keet hebben." (8)

Bij het ontvreemden van deze trofeeën is meestal slechts een klein deel van de groep aanwezig. Het tijdstip van ontvreemding is ook meestal na afloop van een bezoek aan een horecagelegenheid. Vervolgens wordt de trofee tussen de andere trofeeën in de drinkkeet geplaatst. Tijdens de observaties ben ik geen drinkkeet tegen gekomen die geen beschikking had over dergelijk goed. Wel maakt de ene keet er meer een 'sport' van dan de andere drinkkeet. Bij een tweetal drinkketen (6, 9) gaven de jongeren aan goederen op een legale manier te hebben bemachtigd.³⁹ Gezien de 'beperkte' hoeveelheid opgemerkte trofeeën is er van structurele diefstal tijdens de weekenden geen sprake. Op één drinkkeet (9) na, zitten de overige drinkketen er al verscheidene jaren. Dat komt ongeveer neer op een gemiddelde van hooguit één enkel 'trofee-incident' per jaar.

Het ontvreemden van niet particuliere goederen (openbare voorzieningen) wordt echter anders beoordeeld dan goederen van bekenden uit de buurt. Uit de reacties van de meeste jongeren komt

³⁹ Bepaalde uitspraken van jongeren hadden een twijfelachtig karakter. Het is niet ondenkbaar dat de jongeren bang zijn voor de consequenties van bepaalde uitspraken en gedrag, met als gevolg dat zij mogelijk sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven.

naar voren dat het niet fatsoenlijk is om bij je eigen buurtbewoners goederen te ontvreemden of te vernielen. De sociale controle binnen kleine gemeenschappen is groot. De kans dat zij er op aangesproken gaan worden door buurtbewoners geeft de jongeren geen goed gevoel. Daarbij lopen zij immers het risico een negatieve reputatie op te bouwen in de buurt of het dorp. Daarnaast heeft een aantal drinkketen (5, 8) in het verleden buurtbewoners uitgenodigd voor een bezoek aan de drinkkeet. Buiten het feit dat die situatie mogelijk een onderlinge band scheidt, bestaat er ook de kans dat buurtbewoners hun vermiste goederen weer als trofee terug zien.

*"Wel hebben we een keer lantaarnpalen uit getrap.
Daar voel je je de volgende morgen wel schuldig over,
je weet bijna wel zeker dat ze ons ervan verdenken.
We zijn de enige groep jongeren in de straat." (7)*

Jongeren die drinkketen bezoeken wonen meestal niet ver van de drinkkeet af. Het merendeel bezoekt de drinkkeet ook per fiets. Die korte afstand weerhoudt een enkeling er echter niet van om de auto als vervoersmiddel te gebruiken. Daarbij wordt de combinatie alcohol en verkeer niet altijd serieus genomen (1, 2, 8). Deze jongeren geven daarbij aan dat een korte autorit in hun ogen niet zo veel kwaad kan.

*"Als ik met de auto kom, weet ik zeker dat ik niet teveel ga drinken.
Ga ik met de fiets, dan maak ik het veel te laat.
Ik moet morgen vroeg op om te werken." (8)*

Vrijwel alle drinkketen met 'rijbevoegde jongeren' hanteren echter een BOB-regeling als ze een op afstand gelegen discotheek willen bezoeken. Van de chauffeur wordt verwacht dat hij of zij géén alcohol consumeert. Enkele jongeren (1, 5, 7) hanteren een maximum van twee glazen alcohol. Het niet naleven van deze regel kan tot een conflict binnen de groep leiden. Daarnaast kunnen de jongeren weigeren plaats te nemen als passagier. Indien er zich niemand aandient als BOB, wordt er taxivervoer geregeld. Horecagelegenheden op korte afstand worden per fiets bezocht. In de volgende paragraaf wordt duidelijk welke regels de jongeren hanteren, in hoeverre zij toezicht van ouders ervaren en op welke wijze deze ouders of grondeigenaren handhavend optreden.

5.5 Regels, toezicht en handhaving

Jongeren die drinkketen bezoeken, maken gebruik van een stuk terrein dat meestal is 'vrijgegeven' door één van de ouders van de jongeren of in een enkel geval van een bekende uit de buurt. Deze grondeigenaren zorgen ervoor dat de jongeren hun wens in vervulling kunnen laten gaan, namelijk het bouwen en inrichten van een drinkkeet. Hoewel deze grondeigenaren weinig bezwaar maken, verwachten zij wel een tegenprestatie van de drinkkeetjongeren. Zij dienen zich namelijk te houden aan bepaalde regels. In deze paragraaf wordt ingegaan op déze regels, maar ook door de jongeren zélf opgestelde regels en de gevolgen van de overschrijding daarvan. De paragraaf begint met een beschrijving van het ervaren toezicht binnen drinkketen.

Tijdens de observaties in de drinkketen en uit de gesprekken met de jongeren is duidelijk geworden in welke mate en vorm de jongeren toezicht ervaren op de activiteiten binnen de drinkkeet. Bij het onderwerp toezicht is het nodig een onderscheid te maken tussen twee categorieën van ouders. Je hebt immers ouders die tevens de grondeigenaar van de drinkkeet zijn en de categorie ouders waarvan de jongeren bij deze drinkkeet op bezoek komen. Van deze laatste categorie ouders bleken veel drinkkeetjongeren het vermoeden te hebben dat deze ouders geen goed beeld hebben van de activiteiten binnen de drinkkeet. Dus ook niet van het drinkgedrag. Volgens de jongeren brengen weinig ouders een bezoek aan de drinkkeet en als ze dat al sporadisch doen, is dat uit interesse en niet voor controlerende en/of corrigerende doeleinden. Dit heeft tot gevolg dat de jongeren vrij anoniem alcohol kunnen drinken, waarbij eventuele dronkenschap zelden door ouders opgemerkt en besproken wordt. De ouders liggen vaak al te slapen als de jongeren na het keetbezoek en/of horecabezoek weer thuis komen. Daarnaast is het in veel gevallen moeilijk om op fysieke wijze vast te kunnen stellen of iemand teveel gedronken heeft. De incidentele excessen van dronkenschap uitgezonderd.

De ouders die tevens grondeigenaren van de drinkketen zijn brengen vaker een bezoek aan de drinkkeet, maar ook deze vorm van toezicht vindt volgens de jongeren zeer onregelmatig plaats. De grondeigenaren zijn vrij goed van op de hoogte welke jongeren de drinkkeet bezoeken. Tijdens de negen observaties heb ik bij drie verschillende drinkketen (1, 2, 5) een ouder waargenomen. Twee van deze ouders waren slechts gedurende een korte periode in de drinkkeet aanwezig (1, 5). Deze aanwezigheid had een belangstellend en niet corrigerend karakter. Een ouder heeft de gehele avond in de drinkkeet plaats genomen. De jongeren van deze drinkkeet hadden daar geen bezwaar tegen, want deze ouder vertoonde geen afwijkend (drink)gedrag ten aanzien van de jongeren (2).

"Iedereen is welkom, als je er maar gezellig wat mee drinkt." (8)

Jongeren die overlast plegen in de buurt van een drinkkeet worden er meestal door buurtbewoners op aangesproken (1, 4, 6, 7). De kans is echter niet zo groot dat alle ouders daarvan op de hoogte raken. De grondeigenaren zijn het eerste aanspreekpunt en het is de vraag in hoeverre het doorspeeld wordt aan de ouders van de overige bezoekers. Binnen een kleine gemeenschap is die kans groter in verband met een mogelijk grotere sociale controle.

De grondeigenaren van een drinkkeet stellen regels aan het in gebruik nemen van de drinkkeet. Die regels kunnen betrekking hebben op de open- en sluitingstijden, een beperking op het aantal bezoekers of regels ten aanzien van geluids- en milieuoverlast.

"Als we teveel lawaai maken, trekken ze gewoon de stekker er uit. We hadden toen geen stroom meer en één keer hebben we toen maar kaarsjes aangestoken, zodat we langer konden blijven hahaha." (8)

Daarnaast zijn er ook grondeigenaren die eisen stellen met betrekking tot de brandveiligheid. Een brand binnen een drinkkeet kan grote gevolgen hebben voor de overige gebouwen op het erf, zoals aanliggende schuren en woongedeelten.

"Omdat we hieronder een kantoor hebben, wil ik wel dat de drinkkeet brandveilig is." (1)
(Citaat grondeigenaar drinkkeet)

Als de jongeren zich niet aan de regels houden, volgen er waarschuwingen. Indien deze waarschuwingen onvoldoende effect blijken te hebben, wordt in het uiterste geval tot sluiting van de drinkkeet overgegaan. Van twee inmiddels gesloten drinkketen (11, 14) die tijdens de internetinventarisatie opgespoord werden, heeft terugkerende overlast tot sluiting van de drinkkeet geleid. In beide gevallen gaven de jongeren aan, dat de overlast ontstaan is door de uitnodiging van buiten het dorp afkomstige groepen.

"Na een half jaar ging de keet weer los maar na een maandje was het alweer raak. De keet werd druk bezocht en ook kwam er een groep uit plaats A (plaatsnaam gefingeerd) die onderweg met de fiets al genoeg hadden gezopen en drugs hadden gebruikt. Toen ze kwamen hebben ze bijna alle fietsen afgebroken. Enkele werden op het dak gegooid en van bijna alle fietsen werd het ventiel er uit gedraaid, deze werden later weer gevonden in het weiland. Dus iedereen die niet uit plaats B (plaatsnaam gefingeerd) kwam en met de fiets was kon niet naar huis. Dus weer een avond vol gezeik. De vader kwam de keet binnen stopte de muziek en begon te praten... [...] Dit was echt de druppel voor de ouders en ze deden de keet voor altijd dicht." (11)

Niet alleen overlast kan tot sluiting van de drinkkeet leiden. Jongeren zijn afhankelijk van de ter beschikking gestelde ruimte. Als die ruimte een andere bestemming krijgt, moeten de jongeren uitwijken naar een andere locatie.

"Helaas is de keet al een tijd niet meer open geweest en het ziet er nog niet naar uit dat hij binnenkort open is, want wij hebben plaats moeten maken voor een garage en zijn nu bezig met een nieuwe locatie." (12)

De meeste drinkketen hebben zichzelf ook regels opgelegd. Binnen de vaste groep is het meestal de zoon van de grondeigenaar die zorgt dat iedereen van de regels op de hoogte is en zich daar aan houdt. Naast de 'fatsoensnormen' hanteren sommige groepen ook regels van huishoudelijke aard.

"Wie hier het eerst aan komt, begint de keet vast schoon te maken." (8)

De onderzochte drinkketen streven geen 'winstoogmerk' na. De jongeren tonen zich tevreden als de consumptieopbrengsten kostendekkend zijn. De drinkketen worden immers op regelmatige basis bezocht door dezelfde bezoekers. Slechts een enkele keer worden ook andere 'gasten' toegelaten, maar het zijn vrijwel altijd bekenden van elkaar.

Voor de materiële aankopen binnen de drinkketen leggen de jongeren meestal geld bij elkaar. De drank wordt betaald van de opbrengsten van de keetbezoekers. De jongeren van drinkketen hanteren verschillende methoden om de kosten van de drank te verhalen.

Bij twee (5, 7) van de onderzochte drinkketen is bekend dat de jongeren maandelijks een bedrag in de 'pot' stoppen, waarvan zij zowel de consumpties als de materiële zaken betalen.

Eén drinkkeet (4) hanteert een vast standaardbedrag per persoon waarmee gedurende de avond onbeperkt kan worden gedronken.

Twee drinkketen (1, 2) maken gebruik van een vrijwillige bijdrage per persoon. Het is dan aan de jongeren om te bepalen hoeveel en wanneer ze een bedrag deponeren. Opmerkelijk genoeg levert dat volgens de jongeren weinig problemen op met betrekking tot wanbetalers en een mogelijk 'begrotingstekort'.

Bij de overige vier drinkketen (3, 6, 8, 9) moet er per consumptie betaald worden. Er wordt meestal een turflijst bijgehouden. Jongeren worden dan verzocht op korte termijn aan de betalingsplicht te voldoen. Bij één drinkkeet (8) hanteren de jongeren hogere consumptieprijzen, omdat er gedurende de avond steeds minder nauwkeurig geturfd wordt. Bij het opmaken van de balans draaien ze dan uiteindelijk toch nog nagenoeg gelijk of op een kleine winst uit.

De eventuele winst die drinkketen maken wordt geïnvesteerd in de drinkkeet of er worden activiteiten van ondernomen.

Twee drinkketen (2, 5) houden zich periodiek bezig met zendpiraterij. Een enkele keer per jaar wordt er een groot feest gehouden in de nabijheid van de drinkkeet. De bezoekersaantallen lopen dan uiteen van 50 tot ruim 100 personen. Bezoekers moeten dan per consumptie betalen. Deze feesten leveren bewust meer winst op.

5.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat alcohol zeker een belangrijke rol speelt binnen de drinkketen, maar dat de jongeren ook hele andere motieven kunnen hebben voor het oprichten en bezoeken van drinkketen. Het alcoholgebruik is een onderdeel van de verschillende sociale functies die een drinkkeet kan vervullen. Het gezellig samen zijn met vrienden binnen een eigen territorium vinden de jongeren het belangrijkste. Daarbij wordt permanente aanwezigheid van ouders niet op prijs gesteld.

De jongeren beseffen dat ze in een luxepositie verkeren. Het buitengebied biedt duidelijk meer mogelijkheden voor het oprichten van een drinkkeet dan in de bebouwde kom. De drinkkeet maakt het voor de jongeren ook gemakkelijker om regelmatig met een grote groep bij elkaar te komen en contacten te onderhouden. Zonder drinkkeet zijn die mogelijkheden volgens de jongeren veel beperkter. Het is namelijk geen alternatief om in een grote groep op straat rond te hangen of afwisselend bij iemand thuis te gaan zitten. Hoewel drinkketen zijn onderworpen aan enkele eisen van de grondeigenaren, zorgt het ook voor veel vrijheid omdat ze een eigen plek hebben. De jongeren zijn er goed van doordrongen dat het niet naleven van de regels en het slecht om kunnen gaan met die vrijheid tot sluiting van de drinkkeet kan leiden. Hoewel dat voor veel jongeren houvast biedt, zijn er altijd wel wat momenten dat enkele jongeren de mogelijke consequenties van gedrag niet tijdig inzien. Het betreft hier gedrag dat als overlastgevend beschouwd kan worden. Deze incidenten vinden meestal pas tegen het einde van het keetbezoek of na afloop van een bezoek aan een horecagelegenheid plaats. Voornamelijk buiten het eigen dorp, want anders staat de reputatie van de jongeren en de drinkkeet op het spel. Niet zelden wordt het verkeren onder invloed van alcohol als excuus voor de overlast gebruikt. Verkeersborden, straatnaamborden en andere openbare voorzieningen zijn een geliefd doelwit voor de drinkkeetjongeren. Alle drinkketen beschikken er in meer en mindere mate over. Ze voelen zich daar niet schuldig over.

Drinkketen dragen bij aan een omgeving waarin het voor de jongeren gemakkelijk gemaakt wordt om alcohol te consumeren. De jongeren beïnvloeden elkaar bij het drinkgedrag. Het alcoholgebruik van jongeren binnen de drinkketen is echter zeer variabel. Daarnaast zijn er ook nog culturele of persoonlijke verschillen die kenmerkend kunnen zijn voor het alcoholgebruik. Als het gaat om drinkgedrag kwalificeren de jongeren zichzelf niet anders dan leeftijdsgenoten. De drinkkeetjongeren geven aan dat hun ouders er niet of nauwelijks op toezien wat en hoeveel er door de jeugd gedronken wordt.

Het bezoek aan de drinkketen is een momentopname geweest. Dat levert een beperkt zicht op het drankgebruik en de mogelijke overlast. Hoewel ik niet de indruk kreeg dat jongeren zich positiever voordeden dan dat ze in werkelijkheid zijn, valt dat moeilijk te controleren. Daarnaast hebben niet alle aanwezige jongeren zich actief gemengd in het interview. Ook het feit dat niet alle - via het internet benaderde - drinkketen hebben willen meewerken aan dit onderzoek, kan duiden op een verborgen 'categorie' drinkketen die mogelijk meer te verbergen hebben.

Voor het in kaart brengen van de overlast zijn er echter nog drie andere bronnen toegankelijk. In het volgende hoofdstuk wordt duidelijk wat de geregistreerde overlast van drinkketen is en hoe buurtbewoners en wijkagenten deze drinkketen ervaren.

6. Geregistreeerde en ervaren overlast van drinkketen

In dit hoofdstuk wordt een heel belangrijk aspect van het onderzoek beschreven. De regiopolitie Twente wenst immers een overzicht van de hoeveelheid en soort overlast dat toegeschreven kan worden aan de jongeren die drinkketen bezoeken. Verschillende informatiebronnen hebben bijgedragen aan de beantwoording van de vijfde onderzoeksvraag:

"Welk gedrag van Twentse drinkkeetjongeren wordt als overlastgevend beschouwd?"

In paragraaf 6.1 komen de overlastgegevens aan bod zoals die geregistreerd staan in het 'Bedrijfs Processen Systeem' (BPS) van de politie.

Vervolgens wordt in paragraaf 6.2 beschreven in welke mate buurtbewoners worden geconfronteerd met overlast door toedoen van drinkkeetjongeren.

In de derde paragraaf wordt het fenomeen drinkketen bekeken vanuit het perspectief van de wijkagent. Wijkagenten zijn het eerste aanspreekpunt voor bewoners binnen een wijk of groter gebied en zij kunnen een deskundig oordeel geven over de veiligheid en leefbaarheid binnen dat gebied.

Dit hoofdstuk eindigt met een paragraaf waarin de conclusies aan bod komen.

6.1 Resultaten BPS-onderzoek

Het BedrijfsProcessen Systeem van de politie Twente is een computersysteem waarin onder andere meldingen en aangiftes van incidenten geregistreerd staan. Dankzij het BPS kan achterhaald worden of er in de nabijheid van drinkketen gebeurtenissen hebben plaatsgevonden die als overlastgevend getypeerd kunnen worden en door toedoen van deze drinkkeetjongeren zijn ontstaan (zie kader voor een voorbeeld). Van alle deelnemende drinkketen zijn deze statistieken onderzocht. Vanwege de beperktheid van dit onderzoek, heb ik alleen gezocht naar overlastgevende incidenten die in de straat van de drinkkeet hebben plaatsgevonden en te herlijden zijn naar de drinkkeetjongeren. Met andere woorden; de geregistreeerde overlast moet veroorzaakt zijn door één of meerdere drinkkeetjongeren van een onderzochte drinkkeetlocatie. De verantwoordelijkheid van drinkkeetjongeren kan blijken uit de verklaringen en omschrijving van het incident. Een periode van twee jaar is voldoende om de ernst van de overlast te kunnen bepalen. Ik heb gecontroleerd op allerlei mogelijke overlastgevende incidenten, waaronder verkeersoverlast, geluidsoverlast, vandalisme en baldadigheid, diefstal, openbare dronkenschap, openlijke geweldpleging en overlast van/door zendapparatuur.

Oud voorbeeld van opgenomen verklaring in BPS

Nadat de verdachte meegedeeld werd waarvan hij werd verdacht en dat hij niet tot antwoorden verplicht was, verklaarde hij:

"Ik geef toe dat ik zojuist een ster van een Mercedes heb afgebroken. De bedoeling was dat de ster in onze keet zou komen te hangen. Ik wil de schade vergoeden en heb geen bezwaar tegen halt."

In de periode van augustus 2005 tot en met juli 2007, zijn in de nabijheid van de tien bezochte drinkketen slechts twee relevante incidenten bij twee verschillende drinkkeetlocaties (2, 5) geregistreerd. Na bestudering van de incidenten staat met zekerheid vast dat de overlast veroorzaakt is door jongeren uit deze twee drinkketen. In beide gevallen betreft het vandalisme en baldadigheid. Het werkelijke aantal incidenten kan feitelijk nog hoger liggen. De aangiftebereidheid onder de buurtbewoners is daarbij van belang, maar ook de prioriteitstelling binnen het opsporingsbeleid van de politie.

Naast de twee bovenstaande incidenten heeft één drinkkeetlocatie (2) nog meer geregistreeerde incidenten, maar dat heeft niet geleid tot het aanwijzen van een verdachte of verdachten. Ook hierbij betrof het vandalisme.

Van alle tien onderzochte drinkkeetlocaties zijn er 8 locaties waarbij geen enkele (relevante) vorm van overlast geregistreeerd staat.

Het is niet ondenkbaar dat er op de heen- en terugweg van een bezoek aan een horecagelegenheid overlast gepleegd is. Deze informatie is echter lastig in kaart te brengen. Daarbij moet namelijk op elk individu binnen een drinkkeet gezocht worden. Deze werkwijze is niet haalbaar binnen de termijn van het onderzoek.

6.2 Resultaten interviews buurtbewoners

Buurtbewoners kunnen de activiteiten in de nabijheid van drinkketen anders ervaren dan de drinkkeetjongeren zelf. Zoals uit hoofdstuk 4 is gebleken, zijn groepen jongeren er niet altijd van bewust dat zij zich overlastgevend kunnen gedragen. Zelfs als deze jongeren er zich wel van bewust zijn, is het van belang om te weten hoe de buurtbewoners dat beoordelen en daar mee omgaan. Voor het achterhalen van deze belangrijke informatie zijn er verschillende interviews gehouden.

In zijn totaliteit zijn 16 buurtbewoners van de bezochte drinkketen geïnterviewd.⁴⁰ Variërend in geslacht; 9 mannen en 7 vrouwen en in leeftijd; van plusminus 30 tot 75 jaar. Al deze buurtbewoners waren in staat een goede beschrijving te geven van een drinkkeet. Tevens waren zij allemaal op de hoogte van een drinkkeet in de nabijheid van hun woning. De buurtbewoners kennen de grondeigenaren waarop de drinkkeet gelegen is en in sommige gevallen ook de jongeren die bij een drinkkeet op bezoek komen. Binnen de dorpen is het vaak een hechte gemeenschap waar men elkaar kent. Twee drinkketen (5, 8) hebben zelfs de bewoners uit hun straat een avond op bezoek laten komen. Dit naar alle tevredenheid van de buurtbewoners.

Op de vraag of buurtbewoners wel eens overlast ondervinden van jongeren die drinkketen bezoeken, waren er slechts twee buurtbewoners (21, 31) van verschillende locaties die antwoordden dat zij enkele incidenten hadden meegemaakt. Het overgrote deel geeft aan totaal geen overlast te ondervinden. Een enkeling zegt wel eens klachten gehoord te hebben van andere buurtbewoners. De overlastincidenten betreffen herhaalde geluidsoverlast, vernielingen van openbare voorzieningen en verkeersoverlast. In het geval de buurtbewoners met zekerheid een dader of daders kunnen aanwijzen, spreken zij de veroorzakers er op aan. Ook ouders, voornamelijk grondeigenaren, worden er op aangesproken. Het inschakelen van de politie wordt pas als allerlaatste mogelijkheid gekozen. Buurtbewoners regelen het liever onderling en de tolerantie naar elkaar toe is groot. Het feit dat jongeren uit hun eigen buurt en geen vreemden⁴¹ de drinkkeet bezoeken, kan de acceptatie verhogen (18, 26, 28, 29, 30, 32, 33). Buurtbewoners die wel eens geklaagd hebben, merken het positieve effect daarvan. Bij slechts één buurtbewoner (31) zijn de klachten (geluidsoverlast) op den duur teruggekeerd.

Vrijwel alle buurtbewoners vinden het begrijpelijk dat jongeren een drinkkeet oprichten en bezoeken. Argumenten die zij daar voor aanvoeren zijn: te hoge prijzen in de horecagelegenheden, de sociale functies van een drinkkeet en de voorkoming van rondhangende jongeren. Drinkketen zijn volgens een oudere buurtbewoner geen nieuw verschijnsel, want vroeger bestonden ze ook al. Ze staan tegenwoordig meer in de belangstelling (33) vanwege het drankgebruik. Dat veel horecagelegenheden pas laat de deuren openen, draagt ook bij aan de populariteit van drinkketen. Jongeren willen namelijk ook in het begin van de avond met elkaar optrekken. Een aantal buurtbewoners (20, 21, 25) geven aan zich zorgen te maken om het drankgebruik binnen drinkketen. Zij zien dit echter als een algemeen maatschappelijk probleem, dat niet alleen betrekking heeft op de jongeren uit drinkketen, maar voor alle jongeren in die leeftijdsklasse.

"De media verheft de excessen tot norm." (23)

"Het indrinken gebeurt ook buiten de drinkketen." (32)

⁴⁰ Bij twee van de tien drinkkeetlocaties zijn geen buurtbewoners geïnterviewd. Bij één keet zou de nabijheid van een grote uitgaansgelegenheden mogelijk een vertekend beeld hebben gegeven van de ervaren overlast. Het valt namelijk niet goed vast te stellen welk deel van de overlast voor rekening komt van de drinkkeet. De desbetreffende jeugdagent en het BPS-onderzoek hebben echter wel uitsluitend kunnen geven over de mate van overlast. Van de andere drinkkeet leverde het bezoek helaas te weinig effectieve informatie op. Zie hoofdstuk 5.

⁴¹ Mensen uit andere (grote) steden.

Eén buurtbewoner (21) voegt daar aan toe dat hij jongeren liever ziet sporten, dan dat ze zich 'rond drinken' in drinkketen. Volgens deze buurtbewoner zijn de sociale functies van drinkketen beperkt, daar ze in een vicieuze cirkel belandt zijn. Volgens zijn overtuiging staat het drinken in een drinkkeet centraal, terwijl de kroeg een extra sociale functie heeft doordat jongeren nieuwe contacten kunnen opdoen.

6.3 Resultaten interviews wijkagenten

In totaal hebben negen drinkketen effectief deel genomen aan het veldonderzoek. Van deze verschillende locaties zijn de desbetreffende wijk- of jeugdagenten benaderd voor een interview. In vier van de negen gevallen was een wijkagent wegens omstandigheden niet beschikbaar. Hiervoor zijn respectievelijk twee jeugdagenten in de plaats gekomen en van twee andere locaties waren de wijkagenten niet op de hoogte van drinkketen in het werkgebied. Voor deze twee locaties (7, 8) zijn geen geschikte vervangers gevonden. In deze paragraaf zijn de resultaten van de afgenomen interviews te lezen.

Het merendeel van de geïnterviewde wijk- en jeugdagenten geeft aan weinig zicht te hebben op het aantal drinkketen binnen hun werkgebied. Als dat zicht op de jongeren beperkt is, kan het zicht op de mogelijke overlast door deze drinkkeetjongeren ook beperkt zijn. Een aantal wijk- of jeugdagenten (35, 36, 37, 38, 39) weten dat er veel drinkketen zijn binnen hun gebied, maar het blijft bij een schatting. Zij geven daarbij aan voor een bijna onmogelijke opgave te staan. Drinkketen zijn namelijk gelegen in het buitengebied op particulier terrein. Vanaf de openbare weg heb je geen zicht op de gebeurtenissen op het privé terrein. Er zijn slechts enkele wijk- of jeugdagenten (38, 39, 40) die op het internet gespoord hebben naar drinkketen binnen hun werkgebied. Het contact van wijkagenten met de jongeren uit drinkketen is op dit moment nog minimaal. Een aantal wijkagenten (35, 37, 38, 39) hebben wel eens een bezoek gebracht aan wat drinkketen. Voor het merendeel van de wijk- en jeugdagenten blijven die bezoeken echter beperkt. Wijkagenten hebben weinig verontrustende signalen uit de buurt geconstateerd, waardoor de prioriteitstelling met betrekking tot het takenpakket ergens anders is komen te liggen. Het is dus ook mogelijk dat drinkkeetjongeren niet in beeld komen omdat ze geen overlast plegen.

Een ruime meerderheid van de wijk- en jeugdagenten toont echter wel interesse in de drinkketen. Zij zouden daar in de toekomst, samen met ketenpartners, meer tijd in willen steken. Van alle geïnterviewde wijk- en jeugdagenten is er één wijkagent (39) die, in samenwerking met ketenpartners, al actief toenadering heeft gezocht met de drinkketen binnen het werkgebied. In dit project werden deelnemende drinkketen tijdens het bezoek van waardevolle adviezen voorzien.⁴² De wijkagenten die op bezoek zijn geweest bij drinkketen, merken dat ze niet altijd gewenst zijn. De jongeren hebben mogelijk het gevoel dat het bezoek negatieve gevolgen voor de drinkkeet heeft. Daarnaast bestaat het vermoeden dat de jongeren zich op dat moment positiever gedragen dan voorheen. Indien wijkagenten in de drinkkeet spullen aantreffen die niet op een legale manier verkregen zijn, wordt het (meestal) in beslag genomen. Het betreft hier voornamelijk verkeersborden en andere openbare voorzieningen. Diefstal van verkeersborden is volgens een wijkagent (37) niet alleen populair bij jongeren uit drinkketen, maar ook binnen studentenhuizen. Wijkagenten geven daarbij aan dat jongeren heel goed weten dat het niet mag en dat er risico's aan dergelijk gedrag verbonden zijn. Om een negatief beeld van de politie te voorkomen, is het volgens één wijkagent (37) niet verstandig om te vaak een drinkkeet te bezoeken. Een autoritaire houding van wijkagenten is ook niet gewenst, want daarmee dwing je weinig respect af, creëer je een afstand tussen jezelf en de jongeren en kun je minder bereiken.

"...je moet lopen op de plattegrond van je gesprekspartner." (37)

De geïnterviewde wijkagenten, die tevens op de hoogte zijn van drinkketen binnen hun gebied, geven aan weinig overlast te ondervinden van drinkketen. De jongeren van drinkketen gedragen zich niet anders dan de reguliere jeugd zonder drinkkeet. Bij vrij veel jongerengroepen doen zich in het algemeen wel eens overlastgevende incidenten voor. Het is echter meestal maar een klein deel van de groep dat zich hier aan schuldig maakt. Vooral na een bezoek aan een horecagelegenheid, als de

⁴² Zie bijlage 6 voor een korte beschrijving van het project en de resultaten daarvan.

jongeren weer naar huis willen, neemt de overlast van de jongeren toe. Het alcoholgebruik wordt hierbij als katalyserende factor gezien. Het zijn dan vaak nog maar kleine groepjes of enkele individuen die zich, al dan niet fietsend of lopend, tijdens de weg naar huis overlastgevend of vernielzuchtig gedragen.

De drinkketen die structureel voor overlast gezorgd hebben, vormen een uitzondering en zijn volgens de wijkagenten inmiddels al opgeheven. Volgens enkele wijkagenten kan het misgaan als groepen uit een ander gebied, dorp of stad bij een drinkkeet op bezoek komen. Deze groepen hebben mogelijk een lager verantwoordelijkheidsgevoel dan de vaste groep.

*"Die keet werd bezocht door een voetbalclub uit *** en dat waren allemaal vreemde jongens en daar hoeven er maar een paar tussen te zitten, een hoop kabaal en een hoop drank en onderweg wat vernielen, ja dat was die overlast. Die jongens kwamen van buitenaf en gingen daar op bezoek en die maken het dan weer kapot voor die knapen (de vaste leden)." (35)*

De meeste drinkketen hebben echter weinig met overlast van doen. De kans op overlast in de nabijheid van drinkketen is volgens de wijkagenten ook klein, omdat er veel sociale controle in de buurt is. Desondanks hebben wijk- en jeugdagenten het vermoeden dat er altijd wel een deel van de overlast verborgen blijft.

"Als er niets buitensporigs gebeurt, dan kom je het haast niet te weten." (38)

"Er zijn er altijd wel wat, die vertonen haantjesgedrag. [...] Bij een groep willen horen en indruk maken." (38)

Zowel door ouders als buurtbewoners wordt overlast niet gepermitteerd en de jongeren benadelen zichzelf als ze de grens overschrijden. De jongeren zijn immers afhankelijk van de ter beschikking gestelde grond van de grondeigenaren, waarvan meestal de ouders.

"...je bevuilt je eigen nest niet." (36)

"...ik heb zelfs jongens gesproken van een keet die op een zaterdag mogelijk bushokjes zouden hebben vernield. Er werd met de vinger naar hun gewezen en daar baalden ze gewoon van, omdat ze daar niets mee te maken hebben. Het zijn allemaal jongens die daar wonen, dus die balen daar gewoon van." (39)

Het toezicht van ouders of grondeigenaren binnen de drinkketen is, voor zover zij er zicht op hebben, volgens de geïnterviewde wijk- en jeugdagenten minimaal. Dat kan zorgelijk zijn, want ouders en grondeigenaren voeren wel de verantwoordelijkheid over die drinkkeet. Ook van het drankgebruik binnen de drinkketen en in horecagelegenheden zouden veel ouders niet op de hoogte zijn. Dat is een mogelijk verschil met jongeren die thuis drinken. Desondanks hebben de meeste wijkagenten niet het vermoeden dat er binnen de drinkketen een grotere hoeveelheid drank wordt genuttigd dan in een discotheek of bij iemand thuis. Het alcoholprobleem binnen de drinkketen is ook minder erg dan de media schetst en geldt niet specifiek voor de categorie drinkkeetjongeren, maar voor de jeugd in het algemeen. De excessen van alcoholmisbruik onder de jeugd doen zich overal in Nederland voor. Binnen de verschillende drinkketen in de regio Twente is er ook een grote variatie met betrekking tot het alcoholgebruik. De leeftijd van de bezoekers en het aantal bezoeken per week aan de drinkkeet is daarbij van groot belang. Volgens enkele wijkagenten ondervinden de drinkketen met zeer jeugdige bezoekers (12 - 14 jaar) meer toezicht van ouders en is van alcoholgebruik nog geen sprake of er zijn strengere regels afgesproken. Daarnaast zijn de meeste drinkketen slechts één à twee dagen per week geopend.

"Ze kopen een kratje bier en ze drinken een paar pilsjes en af en toe is er wel eentje ziek van, maar het is niet echt heel extreem." (35)

"Die keet waarvan ik denk dat er wel wat meer toezicht op mag, volgens mij weten die ouders echt niet wat er zich afspeelt in die keet. Die jongens zitten daar juist om geen toezicht te hebben. Dus als je daar toezicht op gaat uitoefenen, dan verzinnen ze wel weer wat anders en dan gaan ze wel weer ergens anders zitten of in het geniep en dan kom je er helemaal niet meer achter waar ze zitten." (39)

Rijden onder invloed bij jongeren in het algemeen, blijkt in sommige gebieden meer voor te komen dan in andere gebieden. Vooral bij 'piratenfeesten' houden wijkagenten wel eens onaangekondigde controles. Het is echter niet goed duidelijk in welke mate de drinkkeetjongeren onder invloed rijden.

De geïnterviewde wijk- en jeugdagenten kunnen zich goed voorstellen dat de jongeren drinkketen bezoeken. De horeca hanteert, wellicht buiten eigen schuld, hoge consumptieprijzen. Drinkketen zijn een sociale aangelegenheid. Alle geïnterviewde wijk- en jeugdagenten willen graag de positieve functies van drinkketen uitdragen. Wijk- en jeugdagenten zien de jeugd liever in hun eigen keet, dan op straat. Rondhangende jongeren op straat geven volgens de wijkagenten veel meer overlast en krijgen minder waardering van buurtbewoners.

"Die jongens in drinkketen doen ook heel veel samen, met bijvoorbeeld het paasvuur, de carnaval en het buurtfeest zijn ze bij elkaar. Ze barbecueën samen en vergaderen daar. Ze kennen elkaar van vroeger al. Die jongens in de keten hebben zoveel activiteiten in het buitengebied waar ze druk mee zijn. Heel anders dan de hangjeugd die elkaar toevallig op straat treft. [...] Die hangjongeren moet je bezig zien te houden, terwijl die jongens in de keten, daar heb je helemaal niks mee. Die doen dat allemaal zelf wel." (39)

Desondanks vinden de wijk- en jeugdagenten dat er wel meer voorlichting met betrekking tot het alcoholgebruik mag komen en dat de jongeren, maar ook ouders adviezen krijgen voor het veilig in gebruik nemen van de drinkketen. Vooral de brandveiligheid van drinkketen achtten zij van belang.

6.4 Conclusie

Uit dit hoofdstuk kan geconcludeerd worden dat de geregistreerde hoeveelheid overlast in de nabijheid van de onderzochte drinkketen beperkt is. In de afgelopen twee jaar zijn er slechts enkele overlastgevendende incidenten in BPS geregistreerd waarbij drinkkeetjongeren van de onderzochte drinkketen betrokken waren. Het betreft hier vandalisme en baldadigheid. Deze incidenten behoren tot de lichtere vormen van overlast. Volgens de wijk- en jeugdagenten zijn deze gedragingen niet uitzonderlijk voor groepen jongeren. Vooral in groepen willen jongeren zich bewijzen. Het gebruik van alcohol wordt als risicofactor voor overlast gezien. Het BPS van de politie biedt echter geen volledig beeld van de werkelijke overlast. De mate van geregistreerde overlast en criminaliteit is namelijk sterk afhankelijk van de aangiftebereidheid onder burgers en het gehanteerde beleid van de politie.

Vrijwel alle buurtbewoners van de onderzochte drinkketen waarderen de drinkketen positief. Zij ondervinden weinig tot geen hinde van de jongeren die drinkketen bezoeken. De buurtbewoners in het buitengebied weten zelfstandig de orde op zaken te houden. Zij zijn bekend met de mensen in de buurt. Voor de betrouwbaarheid van de uitspraken kan dat echter een nadeel zijn. Buurtbewoners die het idee hebben dat het interview niet volledig anoniem is, zullen zich mogelijk minder hard uitlaten over zaken die andere buurtbewoners aangaan. Dat levert mogelijk sociaal wenselijke antwoorden op. Vooral in een dorp, waarbij de sociale controle hoog is en de anonimiteit laag, zal de tolerantie naar elkaar toe mogelijk ook hoog zijn. De veronderstelling is dat de grote steden die eigenschappen veel minder bezitten en dat deze buurtbewoners eerder geneigd zijn een boekje open te doen.

Ook de wijk- en jeugdagenten waarderen de drinkketen positief. De overlast die drinkketen met zich mee brengen is volgens hen minimaal. De wijk- en jeugdagenten benadrukken echter wel, dat er mogelijk ook nog een verborgen deel overlast bestaat. Groepen jongeren die zich van en naar de discotheken begeven, kunnen onderweg de nodige overlast, zoals geluidsoverlast en vernielingen, veroorzaken. Vanwege de surveillancebeperktheid van de politie is het niet mogelijk al de overlast in de nachtelijke uren te traceren. Daarnaast is het niet altijd mogelijk om met zekerheid vast te stellen of er jongeren van drinkketen bij betrokken zijn. Na het horecabezoek gaan groepen jongeren meestal verspreid naar huis. Van een grote groep jongeren is dan meestal geen sprake meer.

Tot slot is het gezien de functie van een wijkagent opmerkelijk dat niet alle wijkagenten op de hoogte zijn van drinkketen binnen hun eigen gebied. Volgens een geïnterviewde jeugdagent (38) is het wel de taak van wijk- en jeugdagenten "om je mensen te kennen".

"Je komt er ook wel om eens te weten van wie wonen daar, een stukje ons kent ons...werkt toch makkelijker." (38)

7. Verklaringen voor het (overlast)gedrag van drinkkeetjongeren

In dit hoofdstuk vindt er een analyse plaats tussen de hoofdstukken 4, 5 en 6. In hoofdstuk 4 zijn theorieën beschreven die overlastgevend gedrag onder groepen jongeren proberen te verklaren. In hoofdstuk 5 en 6 is het gedrag en de ernst en het soort overlast van drinkkeetjongeren in kaart gebracht. De analyse omvat het selecteren van de meest waarschijnlijke verklaring(en) voor het overlastgedrag van drinkkeetjongeren of het achterwege blijven daarvan. Het hoofdstuk gaat in op de laatste onderzoeksvraag:

"Hoe kan het overlastgedrag van Twentse drinkkeetjongeren verklaard worden?"

Van de 9 onderzochte drinkketen wordt bekeken welke mogelijke verklaringen een rol kunnen spelen. Het hoofdstuk is onderverdeeld in 3 paragrafen. De eerste paragraaf analyseert het gedrag van de drinkkeetjongeren aan de hand van de sociale leertheorie. De tweede paragraaf analyseert vervolgens het gedrag van drinkkeetjongeren vanuit de neutralisatietheorie. In de laatste paragraaf volgen de conclusies van dit hoofdstuk, waarbij duidelijk wordt welke theorie(en) het meest waarschijnlijk is/zijn voor de onderzochte drinkkeetjongeren in Twente.

7.1 Sociale leertheorie bij Twentse drinkkeetjongeren

In de twee voorgaande hoofdstukken is duidelijk geworden dat de geregistreerde en de ervaren overlast van de onderzochte drinkketen zeer beperkt is. In deze paragraaf wordt daarom niet alleen beschreven waarom groepen jongeren uit drinkketen voor overlast kunnen zorgen, maar ook waarom er in de meeste gevallen geen overlast veroorzaakt wordt. De sociale leertheorie probeert dit gedrag te verklaren door te veronderstellen dat jongeren binnen groepen gedrag van elkaar aanleren, imiteren en stimuleren. De in hoofdstuk 4 gestelde hypothesen zullen hier beantwoord worden.

- Als een jongere deel uit maakt van een groep, dan associeert hij zich met het gedrag van die groep.

Een vriendengroep heeft pas bestaansrecht als er over de basiswaarden van het bijeenzijn homogeniteit bestaat. Jongeren bezoeken de drinkkeet namelijk met een paar gemeenschappelijke interesses. Ze willen plezier maken, contacten onderhouden, samen drinken, muziek luisteren, samen uitgaan etc.. Drinkkeetjongeren treffen elkaar op zeer regelmatige basis in de drinkkeet, maar ook daarbuiten onderhouden zij nauwe onderlinge contacten. Het zijn hechte vriendengroepen waarbij de vaste leden elkaar onderling goed kennen. Er kan dus wel degelijk gesteld worden dat drinkkeetjongeren zich associëren met andere drinkkeetjongeren die bepaald gedrag uitoefenen. Zij willen zich graag identificeren met de vriendengroep en de drinkkeet. De openbare websites van veel drinkketen zijn daar een illustratief voorbeeld van. Door middel van een website maken ze duidelijk wie tot de vaste groep behoort en welke activiteiten ze ondernemen. Daar komt een zeker eergevoel bij kijken. De vriendengroepen zijn trots op hun zelf opgebouwde en ingerichte drinkkeet. Dat schept mogelijk een band. Een gast die toegelaten wordt tot de vaste vriendengroep associeert zichzelf kennelijk met het gedrag van de vaste groepsleden. Deze gast wil graag bij een groep behoren waarvan het gedrag aansluit bij zijn wensen.

Omdat de drinkkeetjongeren veel samen zijn, is er een verhoogde kans dat zij gedrag van elkaar aanleren. Volgens Weerman (2003) kan een frequente blootstelling aan bepaald gewenst of ongewenst gedrag jongeren doen veranderen. Binnen de drinkketen maakt het alcoholgebruik onderdeel uit van de cultuur. Uit het onderzoek is gebleken dat jongeren gevoelig kunnen zijn voor het drinkgedrag van hun vrienden. De reacties van leden uit de groep zijn belangrijk. Om commentaar te voorkomen willen ze mogelijk niet voor elkaar onder doen. Jongeren die voorheen alleen fris dronken, raken door hun bevriende leeftijdsgenoten beïnvloedt. Ze stimuleren elkaar om in een bepaald tempo mee te drinken. Je moet dan, net zoals bij andere activiteiten, sterk in je schoenen staan om daar afstand van te nemen. Als een jongere echter te weinig associaties heeft met de verschillende soorten gedragingen van de overige groepsleden, kan dat tot een conflict binnen de groep leiden.

- Als een jongere zich binnen een groep overlastgevend gedraagt, dan wordt dat veroorzaakt door de aangeleerde waarden en normen binnen die groep.

Omdat de hoeveelheid overlast minimaal is gebleken, kan niet met zekerheid gesteld worden dat jongeren zich met delinquent gedrag associëren of delinquent gedrag van elkaar aanleren. Wel maakt het experimenteelgedrag deel uit van de jongerencultuur. Jongeren willen volgens de wijk- en jeugdagenten graag laten zien wie ze zijn en waar ze toe in staat zijn. Voor een enkeling kan dat experimenteelgedrag overlastgevend situaties tot gevolg hebben. Hierbij kan gedacht worden aan de verkeersborden die gestolen worden, lantaarnpalen die uitgetrapt worden, maar ook groepen jongeren die onder invloed van drank veel lawaai op straat maken.

Het zijn echter de reacties van de groepsleden die bepalen of het gedrag geaccepteerd of verworpen wordt. Binnen de groep hanteren de jongeren hun eigen normen en waarden. Als het delinquente gedrag niet wordt bestraft door de groepsleden of belangrijke naasten, of zelfs wordt aangemoedigd, dan bestaat er de kans dat de jongere dit gedrag aanleert. Een belangrijke voorwaarde bij de sociale leertheorie. Binnen de vriendengroep bestaat er dus een voedingsbodem voor de jongeren om zowel positief als negatief gedrag aan te leren. Vooral omdat uit het onderzoek gebleken is dat er nauwelijks tot geen ouderlijk toezicht binnen de drinkketen is. Ouders zouden niet weten waar de jongeren zich bevinden en welke activiteiten ze ondernemen in het weekend. Zij kunnen het ongewenste gedrag dus ook niet corrigeren. Uit de theorie is gebleken dat dit een delinquente uitwerking kan hebben op jongeren.

Ongewenste gedrag kan versterkt worden als het tot de waarden en normen binnen de groep is gaan behoren (*differential reinforcement*). Jongeren maken een inschatting van de consequenties dat bepaald gedrag met zich mee kan brengen. Vooral 's nachts ervaren jongeren meer mogelijkheden om te experimenteren. Er is veel minder sociale controle dan overdag. Daarnaast kent het buitengebied veel afgelegen wegen en weinig verlichting. De kans dat zij opgemerkt worden door oplettende burgers of politie is klein. Op die momenten zijn het vooral de groepsleden die ervoor kunnen zorgen dat het gedrag van een groepslid een halt wordt toegeroepen. Bij de onderzochte drinkketen heeft de zoon van de grondeigenaren een lichte leiderspositie als het gaat om het stellen van regels in de nabijheid van de drinkkeet. Deze persoon ervaart op dat moment waarschijnlijk ook het meeste verantwoordelijkheidsgevoel.

Dat de hoeveelheid overlast in de buurt van drinkketen toch beperkt is, kan er op duiden dat drinkkeetjongeren rekening houden met de consequenties van delinquent gedrag. Niet alleen vrienden en ouders worden gerekend tot belangrijke naasten, ook buurtbewoners kunnen daartoe behoren. Uit het onderzoek is gebleken dat veel jongeren gehecht zijn aan de buurt waarin ze wonen. Ze voelen zich schuldig als ze een misstap hebben begaan en de buurt daarvan op de hoogte is. De reputatie is dan in het geding. Volgens de theorie van Hirshi (in Vold et al., 2002) zou dat er op kunnen wijzen dat de jongeren veel *commitment* met de buurt hebben. Daarnaast is er ook veel *attachment* met de grondeigenaren van de drinkkeet. De jongeren zijn dankbaar voor de geboden ruimte en tonen begrip voor de regels, waarden en normen die daar gelden. Jongeren schipperen tussen de waarden en normen binnen hun groep en de regels die anderen hen opleggen.

Als jongeren buiten hun eigen dorp zijn voelen ze zich mogelijk anoniemer en is er meer ruimte voor delinquent gedrag. Van drie inmiddels gesloten drinkketen is bekend dat het uitnodigen van buiten het dorp afkomstige groepen jongeren tot overlast heeft geleid. Jongeren die van buiten het dorp komen, ervaren mogelijk een lager verantwoordelijkheidsgevoel en minder betrokkenheid bij de buurt dan de beheerders van de drinkkeet. De consequenties van het overlastgedrag zijn voor de beheerders namelijk ingrijpender. Zij hebben de drinkkeet op bevel van de grondeigenaren gedwongen moeten sluiten.

Volgens de sociale leertheorie is een jongere sneller in staat zich delinquent te gedragen als hij of zij meer blootgesteld wordt aan delinquent gedrag dan sociaal wenselijk gedrag. Hiervan lijkt bij de drinkkeetjongeren geen sprake van te zijn. Zij brengen namelijk ook veel tijd door in situaties en gelegenheden waar hele andere waarden en normen kunnen gelden ten aanzien van gedrag, zoals op het werk, school, of thuis binnen de familie.

Bij veel drinkketen is het gebruikelijk dat jongens hun behoefte doen (urineren) in de openbaarheid, zoals weilanden, bosjes of tegen een muur. Het is niet aannemelijk dat het merendeel van de jongeren dit thuis heeft aangeleerd, maar omdat het binnen de groep getolereerd wordt en de omgeving er mogelijkheden toe biedt, gaan de jongeren het als vanzelfsprekend beschouwen. Bepaalde waarden en normen zijn alleen geldig in de setting of gelegenheid waar of waarin ze zich op dat moment bevinden. Er is geen ouderlijke macht die de jongeren corrigeert. Thuis hanteren de jongeren weer de regels die daar gelden.

"Waar is hier het toilet?...ooh, zoek buiten maar een plekje op, hahaha." (6)

7.2 Neutralisatietheorie bij Twentse drinkkeetjongeren

In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre de neutralisatietheorie een mogelijke verklaring kan bieden voor het overlastgedrag van de drinkkeetjongeren. Ook bij deze theorie vormt het geen bezwaar dat de mate en ernst van het 'criminele' of overlastgevend gedrag van drinkkeetjongeren over het algemeen beperkt is. De informatie uit het veldonderzoek biedt namelijk voldoende mogelijkheden om het gedrag van de jongeren te onderwerpen aan één of meerdere technieken van neutralisatie. Ook 'lichtere vergrijpen' moeten serieus benaderd worden. Het kan immers verschillende uitwerkingen hebben op de subjectieve, oftewel ervaren (on)veiligheid. Als deze lichtere vergrijpen niet gecorrigeerd worden, kan het experimenteelgedrag over gaan in strafbaar gedrag, wat valt onder jeugdcriminaliteit. Het is niet voor niets één van de speerpunten binnen het jeugdbeleid van de politie, om door middel van vroegsignalering en preventie ernstige vormen van jeugdcriminaliteit bij groepen jongeren te voorkomen.

Bij de neutralisatietheorie zijn, zoals in hoofdstuk 4 beschreven, vijf technieken van neutralisatie mogelijk. Aan de hand van onderstaande hypothese wordt bekeken of en voor welk gedrag jongeren een techniek van neutralisatie kunnen gebruiken.

- Als een jongere zich overlastgevend gedraagt, dan gebruikt hij een techniek om het gedrag te neutraliseren.

In de voorgaande hoofdstukken is duidelijk geworden dat diefstal van verkeersborden, straatnaamborden of andere voorzieningen binnen de openbare ruimte, een populair verschijnsel binnen de drinkketen is. Jongeren gebruiken deze trofeeën voor de inrichting van de drinkkeet. Het geeft de drinkkeet kennelijk meer status. Jongeren tonen geen schuldgevoel bij het ter sprake brengen van dit onderwerp. Ze zijn trots op de 'buit' die ze hebben binnen gehaald. Het wordt mogelijk als een prestatie beoordeeld. Dat is ook gebleken uit enkele reacties van jongeren waarbij ze met trots vertellen waar de verschillende trofeeën vandaan komen. Diefstal of vernieling bij buurtbewoners wordt echter afgekeurd. Daar voelen de jongeren zich wel schuldig over. Een buurtbewoner draait zelf voor de kosten op als de jongeren wat vernield hebben, terwijl verkeersborden van het gemeenschapsgeld betaald worden. Daarnaast is gebleken dat de band met buurtbewoners binnen een dorp erg hecht kan zijn. De buurtbewoners kennen elkaar. Er zijn immers drinkkeetjongeren die buurtbewoners bij de drinkkeet op bezoek hebben laten komen. Dat schept mogelijk een band. Als een jongere vervolgens schade aanricht bij buurtbewoners, kan dat gewetenswroeging opleveren. Daarnaast staat hun reputatie op het spel. Bij deze vorm van overlast is een techniek van neutralisatie op te merken. Het ontkennen van de geleden schade is een neutralisatietechniek. De mate waarin een delinquent zich echt delinquent voelt hangt af van de wijze waarop hij of zij de geleden schade bij het slachtoffer interpreteert. Drinkkeetjongeren kunnen de geleden schade bij buurtbewoners anders interpreteren dan de geleden schade voor de gemeenschap. Bij diefstal van gemeenschapsgoederen wordt er geen persoonlijke schade geleden. De gemeenschap als geheel is slachtoffer. Indirect draait natuurlijk de hele gemeenschap op voor de geleden schade, waardoor ze zich uiteindelijk zelf ook benadelen. Uit het onderzoek is nog een soortgelijk voorbeeld naar voren gekomen waarbij jongeren een onderscheid maken tussen de geleden schade. Overlast binnen het eigen dorp wordt anders gewaardeerd dan overlast buiten de eigen dorpsgrenzen. "In ons eigen dorp veroorzaken we geen overlast, want daar zou gezeur van kunnen komen." (3) Kennelijk vrezen de jongeren binnen hun eigen dorp de mogelijke consequenties van bepaald gedrag. Buiten het dorp zijn de jongeren anoniemer en loopt de persoonlijke reputatie, maar ook de reputatie van de groep en de drinkkeet minder gevaar. Drie drinkketen zijn inmiddels gesloten omdat de beheerders van die drinkkeet een groep van buiten het dorp hebben uitgenodigd, waarbij de overlast uit de hand is gelopen. Bezoekers van buiten het dorp lijken een lager verantwoordelijkheidsgevoel te hebben. Mogelijk voelen zij zich niet schuldig voor de ontstane schade; de sluiting van andermans drinkkeet.

Uit het onderzoek is gebleken dat jongeren die overlast veroorzaken, meestal onder invloed van alcohol verkeren. Het vernielen van een lantaarnpaal, het stelen van een verkeersbord en het schreeuwen op straat kan aan externe omstandigheden worden toegewezen. Er zijn jongeren die het verkeren onder invloed van alcohol als excuus gebruiken voor de ontstane overlast. Op die manier ontkennen zij hun verantwoordelijkheid door het te verschuiven ze het naar externe omstandigheden.

Als jongeren hun verantwoordelijkheid op deze manier ontkennen, maken zij gebruik van een neutralisatietechniek. De drank heeft ervoor gezorgd dat de jongere zich anders en overlastgevend heeft gedragen. Een jongere die aangeeft de volgende dag spijt te hebben van zijn daad, kan nog steeds zijn verantwoordelijkheid ontkennen. Zolang zij hun eigen gedrag niet veroordelen, maar alle schuld leggen bij de alcohol, wordt het geweten nog steeds gemanipuleerd.

Het rijden onder invloed is een misdrijf. Het is bekend dat enkele drinkkeetjongeren met een te grote hoeveelheid drank aan het verkeer deelnemen. Zij vinden dat een paar biertjes nog wel acceptabel is, maar staan niet stil bij de verantwoordelijkheid die ze hebben. Ze houden alleen rekening met de pakkans door de politie, maar niet met de mogelijke gevolgen van een tweezijdig ongeluk. Ze hoeven, zoals ze zelf zeggen, maar een 'klein stukje' met de auto. Ook dat zou je kunnen opvatten als een vorm van neutralisatie. Je weet dat je strafbaar bent als je onder invloed van alcohol deelneemt aan het verkeer, maar omdat het slechts een kleine afstand is, zouden de gevolgen mogelijk minder erg zijn. Ze neutraliseren hun gedachte, door te stellen dat een korte rit, of slechts enkele glazen nog geen kwaad kan.

In de vorige paragraaf werd duidelijk dat jongeren graag bij de groep willen horen en indruk willen maken. Zij gedragen zich volgens de waarden en normen binnen de groep om waardering van de groep te blijven houden. Dit zou je kunnen opvatten als een techniek van neutralisatie. Een beroep aan hogere loyaliteit. De delinquent stelt de waarden en normen van de (subculturele) groep boven de waarden en normen zoals die bij de grotere maatschappij heersen. We willen een mooi verkeersbord voor in de drinkkeet en de drinkkeet is voor de hele vriendengroep. Als je daar als enige niet mee instemt, heeft dat gevolgen voor de verstandhouding binnen de groep. Op dat specifieke moment zijn de groepsbelangen groter dan de mogelijk afwijkende waarden en normen die van huis uit zijn meegekregen.

Het is mogelijk dat er nog meer technieken van neutralisatie op de jongeren van toepassing kunnen zijn, maar het praktijkonderzoek heeft voor die resterende technieken geen relevante informatie opgeleverd. Dat kan dus ook betekenen dat sommige technieken van neutralisatie níet van toepassing zijn op de drinkkeetjongeren.

Als jongeren hun overlastgevende gedragingen neutraliseren, zien zij zichzelf mogelijk ook niet als delinquente jongere. Een jongere die niet inziet dat hij zich overlastgevend gedraagt, heeft mogelijk ook geen reden om zijn gedrag aan te passen. Vooral als het overlastgevende gedrag geen consequenties met zich meebrengt. Als jongeren niet gestraft worden voor de diefstal van verkeersborden en de hele groep de diefstal goedkeurt, wie of wat moet de jongeren er dan toe aanzetten om dat gedrag aan te passen?

Hoewel er enkele technieken van neutralisatie een verklaring kunnen bieden voor het overlastgedrag van drinkkeetjongeren, zijn er echter grenzen aan toelaatbaar gedrag. De ernstige vormen van overlast of criminaliteit wordt door het merendeel van de groep afgekeurd. Uit het onderzoek is immers gebleken dat al het in kaart gebrachte overlast tot de lichte vormen van overlast behoort. Kennelijk bieden de waarden en normen van de heersende maatschappij voldoende houvast voor de jongeren om zich niet in te laten met deze ernstige vormen van criminaliteit. Er kan veel binnen en buiten de drinkketen, maar er zijn grenzen. Niet bewust overlast of schade veroorzaken bij buurtbewoners bijvoorbeeld. Jongeren weten kennelijk goed wat wel en niet mogelijk is binnen een bepaalde setting.

7.3 Conclusie

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de hoeveelheid overlast in de nabijheid van drinkketen beperkt is. Dat is niet alleen gebleken uit BPS, maar ook uit belangrijke sleutelfiguren uit de praktijk. Desondanks zijn er wel enkele overlastgevend gedragingen geconstateerd die aan de hand van de twee uitgekozen theorieën verklaard kunnen worden.

Jongeren associëren zich met het gedrag van bevriende leeftijdsgenoten. Zij delen vaak dezelfde interesses en brengen samen veel tijd door. Als een jongere zich niet zou associëren met een bepaalde groep, dan heeft deze jongere er ook geen behoefte aan daar deel van uit te maken. Dat zou mogelijk ook teveel frustratie of verzet binnen de groep tot gevolg hebben. Een jongere kan zich echter ook tijdelijk distantiëren van een groep als hij afwijkende waarden en normen heeft over bepaald gedrag.

Vooraf in de pubertijd zijn jongeren gevoelig voor invloeden van leeftijdsgenoten. Zij imiteren en stimuleren gedrag van elkaar. De overlast die daar uit voortvloeit heeft veelal te maken met het indruk willen maken op de groep. Dat experimenteren en uitdagen kan leiden tot overlastgevend of zelfs crimineel gedrag. Het feit dat de overlast bij de meeste drinkketen zich beperkt tot de lichtere vormen, heeft te maken met de normen en waarden binnen de groep, maar ook met de normen en waarden die ze van huis uit hebben meegekregen. De drinkkeetjongeren leggen zichzelf de grenzen op, maar zijn ook afhankelijk van buurtbewoners en de grondeigenaren van een drinkkeet. Voor veel jongeren biedt dat houvast om zich sociaal wenselijk te gedragen. Soms worden de grenzen overschreden. Het is dan van belang hoe de omgeving er op reageert en welke mogelijkheden de jongeren worden geboden om zich overlastgevend te gedragen. Ook met betrekking tot het alcoholgebruik zoeken jongeren hun grenzen op. Het feit dat de drinkkeetjongeren weinig tot geen toezicht ervaren, kan in bepaalde situaties negatieve uitwerkingen hebben. Het niet kunnen omgaan met die vrijheid is mogelijk het grootste gevaar van drinkketen. Het is echter de vraag in hoeverre jongeren meer toezicht op prijs stellen. Het oprichten van een drinkkeet is vooral bedoeld om er alleen met vrienden bij elkaar te zitten, zodat ze ongegeneerd zichzelf kunnen zijn.

Enkele technieken van de neutralisatietheorie kunnen zeker een verklaring bieden voor het overlastgedrag van de jongeren. Jongeren die niet inzien dat ze zich overlastgevend gedragen of de schuld aan iemand anders of aan externe omstandigheden toewijden, hebben geen aanleiding om het gedrag aan te passen. De overlast met de verkeersborden kon hiermee verklaard worden. Het is dus van belang dat jongeren tijdig gecorrigeerd worden bij ontoelaatbaar gedrag en ook gaan inzien dat zij zelf verantwoordelijk kunnen zijn. Hoewel deze theorie wel enkele verklaringen kan geven voor het gedrag van drinkkeetjongeren, is de geconstateerde overlast niet van dien aard om zwaarwegende verbanden met de theorie te leggen. Het grootste deel van het overlastgevend gedrag vloeit voort uit baldadigheid binnen de groep. Bij zwaardere vergrijpen zullen de jongeren niet zo snel hun verantwoordelijkheid ontkennen. Uit het onderzoek is immers gebleken dat zij van bepaalde gedragingen een schuldgevoel en gewetenswroeging overhielden.

Hoewel er meerdere verklaringen kunnen gelden voor het overlastgedrag of het achterwege blijven daarvan, biedt vooral de sociale leertheorie veel mogelijkheden om het gedrag van de jongeren te kunnen relativiseren. Voor verreweg de meeste jongeren van drinkketen is dit antisociale experimenteelgedrag slechts een tijdelijke fase. Vanwege die constatering zouden deze overtreders, volgens de theorie uit hoofdstuk 4, gerekend kunnen worden tot de "*adolescent-limited*" categorie. Uit het onderzoek zijn geen duidelijke aanwijzingen naar voren gekomen, dat binnen de onderzochte drinkketen bepaalde jongeren kunnen uitgroeien tot "*life-course-persistent*" overtreders die zich structureel en gedurende lange periode bezig houden met criminaliteit. Als ze volwassen worden krijgen ze een andere tijdsbesteding, nieuwe verantwoordelijkheden en verplichtingen. Dat zie je ook terug in de interviews met de jongeren, waarbij ze aangeven de drinkkeet op een zeker moment te zijn ontgroeid. Relaties, werk en een eigen huis nemen de plaats in van het wekelijkse keetbezoek. Ze bezoeken nog wel horecagelegenheden, maar het krijgt een hele andere vorm en ze voelen zich mogelijk meer verantwoordelijk in hun volwassen voorbeeldfunctie. Drinkkeetjongeren zijn mogelijk niet uniek in hun gedrag. Buiten huis zijn alle groepen jongeren op zichzelf aangewezen. Ook in horecagelegenheden wordt er nauwelijks toezicht ervaren. In de nachtelijke uren is de sociale controle op straat ook minimaal. Dat veel jongeren onder invloed van alcohol verkeren, vergroot de kans op overlast en vernielingen.

8. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt een eindconclusie gegeven van het onderzoek. De eerste paragraaf zal bondig ingaan op de beantwoording van de probleemstelling van dit onderzoek. Vervolgens wordt in de tweede paragraaf beschreven tot welke aanbevelingen dit onderzoek heeft geleid. De resultaten van dit onderzoek kunnen namelijk een doorwerking hebben op het te voeren jeugdbeleid binnen de regio.

8.1 Conclusies

In de voorgaande hoofdstukken zijn de onderzoeksvragen behandeld die tot een antwoord moeten kunnen leiden op de hoofdvraag van dit onderzoek. De hoofdvraag van dit onderzoek is als volgt geformuleerd:

Veroorzaken Twentse jongeren die drinkketen bezoeken maatschappelijke overlast en zo ja, in welke mate doen zij dit en hoe valt dat gedrag te verklaren?

Uit het onderzoek is vast komen te staan dat drinkketen onderdeel uitmaken van de Twentse jeugdcultuur. Er zijn binnen de regio Twente 143 drinkketen opgespoord dankzij het medium internet, maar naar schatting kan dat aantal minimaal een keer zo groot zijn. Niet alle drinkketen hebben immers de beschikking over een website.

Drinkketen zijn er in vele soorten en maten, maar ze hebben allemaal dezelfde functie. Het is een afgezonderde ruimte op particulier terrein waar vriendengroepen bijeen komen. Vooral in het buitengebied, waar veel mogelijkheden zijn om een drinkkeet te bouwen, zijn drinkketen populair. De drinkketen worden voornamelijk bezocht door groepen jongens in de leeftijdscategorie 12 tot en met 30 jaar. Er zijn echter ook enkele drinkketen opgespoord waarbij een vriendinnengroep het beheer van de drinkkeet voert. De jongeren dragen zelf zorg voor de inrichting van de drinkkeet. Uit de participerende observaties van 9 verschillende drinkketen zijn diverse redenen naar voren gekomen waarom jongeren een drinkkeet willen oprichten. Het is een misvatting om te veronderstellen dat de jongeren dat alleen doen om gezamenlijk goedkoop te kunnen drinken. Drinkketen hebben die negatieve ondertoon, wat mogelijk te wijten is aan de negatieve berichtgeving in de media. Jongeren houden zich binnen de drinkketen echter bezig met allerlei sociale activiteiten. Het gebruik van alcohol maakt daar onderdeel van uit. Vooral in het weekend, tijdens de vrijdag- en zaterdagavond, komen vriendengroepen in de drinkkeet bijeen waar ze contacten onderhouden en activiteiten ondernemen. Voor veel jongeren is de drinkkeet een alternatief als de discotheek nog niet bezocht kan worden of het dorp te weinig uitgaansmogelijkheden biedt. De drinkkeetjongeren willen graag een eigen plek hebben waar ze zich zonder bemoeienis van ouders ongegeneerd kunnen gedragen. Volgens wetenschappelijke inzichten (Hazekamp, 1985) is dat een vrij natuurlijk verschijnsel onder groepen jongeren. De vrijheid die de jongeren krijgen levert volgens buurtbewoners nauwelijks overlast op en als dat wel het geval is, dan regelen de burens dat onderling met de jongeren of grondeigenaren. Veel drinkketen zijn gelegen op het platteland en binnen de dorpen. Buurtbewoners kennen elkaar goed en weten zelfstandig de orde op zaken te houden. De sociale controle binnen die gemeenschappen lijkt groot te zijn. Pas in het uiterste geval zou mogelijk de politie worden ingeschakeld. De jongeren zijn er ook niet bij gebaat om zich in de nabijheid van drinkketen overlastgevend te gedragen. Ze zijn trots op hun drinkkeet. Door middel van een website laten de jongeren graag aan anderen zien hoe de drinkkeet er uit ziet en wie tot de vriendengroep behoort. Jongeren willen niet het risico lopen dat hun drinkkeet dankzij de overlast zou moeten sluiten. Ze respecteren de regels van de grondeigenaren en buurtbewoners, voelen zich nauw betrokken bij de buurt en ervaren een schuldgevoel als ze de buurt benadelen. De reputatie staat dan op het spel.

Desondanks doen zich in de nabijheid van drinkketen wel eens overlastincidenten voor. Het uitnodigen van gasten buiten het dorp kan overlast met zich mee brengen. Bij drie inmiddels gesloten drinkketen is de overlast ontstaan door het uitnodigen van jongeren (gasten) buiten het dorp. Die gasten ervaren mogelijk een lager verantwoordelijkheidsgevoel dan de vaste keetbezoekers. Zij hebben immers 'niets te verliezen'. Het BPS van de politie heeft in de afgelopen twee jaar, minder dan 5 aan de drinkkeet gerelateerde incidenten geregistreerd, die in de nabijheid van drinkketen zijn ontstaan. Van de 16 geïnterviewde buurtbewoners zijn er slechts 2 buurtbewoners die wel eens geklaagd hebben. Het

soort overlast beperkt zich tot vandalisme, diefstal en baldadigheid. Hoewel de meeste geïnterviewde wijk- en jeugdagenten aangeven weinig zicht te hebben op drinkketen, achtten zij de kans op overlast het grootst, als de jongeren na een bezoek aan een drinkkeet zich van en naar horecagelegenheden begeven. De invloed van alcohol kan hier niet buiten beschouwing worden gelaten. Zowel binnen als buiten de drinkketen wordt er zeer regelmatig alcohol gedronken. Er is echter wel een grote variatie geconstateerd tussen de verschillende individuen binnen de drinkketen. Het onderzoek bood echter geen mogelijkheden om de alcoholconsumptie gedetailleerd in kaart te brengen. Wel zijn er bepaalde trends in het alcoholgedrag naar voren gekomen. Jongeren lijken gevoelig te zijn om het drinkgedrag van hun leeftijdsgenoten te imiteren. Drinkketen maken het aanzetten tot drankgebruik laagdrempelig. Voor enkele jongeren was de drinkkeet hun eerste ervaring met alcohol. De jongeren krijgen daar de kans ook toe. Het toezicht binnen de drinkketen is namelijk minimaal. Ouders brengen zelden een bezoek aan de drinkkeet. Enkele grondeigenaren vertonen zich wat vaker, maar ook die bezoeken zijn meestal van korte duur. Veel jongeren hebben het vermoeden dat hun ouders niet weten hoeveel alcohol er gedronken wordt, welke activiteiten ze ondernemen en waar ze zich gedurende de avond of nacht bevinden. Volgens de theorie blijkt dat een risicofactor te zijn voor delinquent of ongewenst gedrag onder de jongeren.

Jongeren die niet meedrinken in hetzelfde tempo, lopen het risico om commentaar te krijgen van andere groepsleden. Het is niet zo dat de jongeren elkaar dwingen om te drinken, maar door af te haken met drinken creëer je mogelijk minder respect bij de andere groepsleden. Van *binge drinking* is echter geen sprake. Jongeren drinken niet met het doel om zoveel mogelijk alcohol binnen een korte tijd te consumeren. Ze drinken voornamelijk alcohol van een bepaald biermerk uit hun eigen streek. De grote hoeveelheden borden en posters van een biermerk die binnen de drinkketen aangebracht zijn, vormen daarvan het stille bewijs. Ze zijn trots op hun 'eigen' streekgebonden bier. Sterke drank wordt er nauwelijks geschonken. Naast deze borden zijn er ook nog borden en andere openbare voorzieningen in de drinkketen aangebracht. Binnen de drinkketen lijkt er een cultuur te bestaan om je drinkkeet te versieren met gestolen goederen uit de openbare ruimte. Verkeersborden, plaatsnaamborden en zelfs verkeerslichten sieren de wanden van de drinkkeet. Een verschijnsel dat zich volgens de wijk- en jeugdagenten ook voordoet binnen studentenhuisen.

Volgens de wijk- en jeugdagenten hebben jongeren in groepsverband de behoefte om te laten zien wie ze zijn en wat ze kunnen. Ze willen indruk maken op de groep. Dat kan leiden tot experimenteergedrag. Het experimenteergedrag kan vervolgens weer overlastgevend situaties tot gevolg hebben. Drugsgebruik behoort niet tot het experimenteergedrag van jongeren. Alhoewel een wijkagent wist te vermelden dat er binnen de dorpen meer drugs wordt gebruikt dan men zou vermoeden, lijkt daar binnen de drinkketen geen sprake van te zijn. Daar is het drugsgebruik namelijk een taboe. Jongeren die drugs gebruiken worden geweerd uit de drinkkeet.

Van de twee theorieën blijkt vooral de sociale leertheorie een goede verklaring te geven over het ontstaan en aanleren van 'probleemgedrag' bij jongeren. Jongeren in drinkketen trekken veelvuldig met elkaar op. Een belangrijke voorwaarde bij het hanteren van deze theorie. Ze bevinden zich in eigen territorium, stellen hun eigen waarden en normen en beïnvloeden en stimuleren elkaar bij bepaald gedrag. Jongeren willen experimenteren, uitdagen en laten zien wie ze zijn. Dat experimenteergedrag kan uitmonden in overlastgevend of baldadig gedrag. Voor de meeste jongeren is dit echter leeftijdsgebonden gedrag. Bij het volwassen worden nemen de verantwoordelijkheden toe en neemt het antisociale gedrag af.

Bij de drinkkeetjongeren zijn ook enkele technieken van neutralisatie te herkennen. Deze technieken hebben echter niet zoveel van doen met crimineel gedrag, maar eerder met het verdoezelen of neutraliseren van overlastgevend, ongewenst of ongezond gedrag. Bij ernstige vormen van overlast erkennen de jongeren hun verantwoordelijkheid.

Hoewel uit het onderzoek is gebleken dat de overlast in de nabijheid van drinkketen minimaal is, moeten er toch een paar kanttekening bij geplaatst worden.

- 1) Er is een steekproef van 10 drinkketen getrokken uit de totale populatie drinkketen binnen de regio Twente. Bij een aantal drinkketen werd mijn bezoek niet op prijs gesteld. Jongeren vrezen mogelijk consequenties van het bezoek. Het is niet onwaarschijnlijk dat er drinkketen zijn die mogelijk meer overlast te verbergen hebben, waardoor de resultaten van dit onderzoek anders hadden kunnen zijn. Bij de meeste drinkketen daarentegen, werd ik na het plaatsen van een verzoek op hun gastenboek, vrijwel direct uitgenodigd.

Het was binnen het tijdsbestek van de keetbezoeken ook niet mogelijk alle jongeren te interviewen. Ook dat kan een beperking van dit onderzoek zijn. Er hebben 'natuurlijke selecties' plaats gevonden. Binnen elke groep waren er jongeren die op voorgrond traden en jongeren die zich afzijdig hielden. Die laatste categorie jongeren had echter ook waardevolle informatie kunnen opleveren.

- 2) De geïnterviewde jongeren en buurtbewoners kunnen sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven, waardoor het zicht op de overlast nabij drinkketen een vertekend beeld kan hebben opgeleverd. Alhoewel de interviews volledig anoniem verwerkt zijn, kunnen zowel de buurtbewoners als de drinkkeetjongeren rekening hebben gehouden met de mogelijke consequenties die bepaalde uitspraken met zich mee kunnen brengen. Drinkketen in het buitengebied hebben echter een vrij afgelegen en geïsoleerde ligging. De kans dat buurtbewoners hinde ondervinden is door die omstandigheid mogelijk minder groot. Jongeren hebben de illegale borden en andere openbare goederen binnen de drinkkeet niet verwijderd vanwege mijn komst. Dat kan er op duiden dat de jongeren tijdens mijn bezoek de setting van de drinkkeet zoveel mogelijk natuurlijk hebben gelaten. Tijdens de bezoeken aan de drinkkeet heb ik niet het vermoeden gekregen dat de jongeren zich sociaal wenselijk hebben gedragen. Voorafgaand aan het bezoek heb ik ook duidelijk gemaakt wat mijn beweegredenen zijn geweest voor het bezoek en in welke vorm er gerapporteerd wordt.
- 3) De BPS gegevens kunnen een vertekend beeld hebben gegeven. Binnen de dorpen lijkt de zelfredzaamheid in een hoog vaandel te staan. Buurtbewoners lossen de problemen mogelijk onderling op. Pas bij excessen wordt de politie ingeschakeld. Het is dus mogelijk dat er meer overlast in de nabijheid van de drinkketen heeft plaats gevonden, maar dat buurtbewoners daar geen aangifte van doen. Als er geen melding of aangifte van wordt gedaan, volgt er ook geen registratie in BPS.
- 4) Het zicht van wijk- en jeugdagenten op de drinkketen binnen hun gebied is tot op heden nog beperkt. Tijdens de nachtelijke uren is de surveillance in de buitengebieden minimaal. Er is een hogere prioriteit voor politiebezetting rondom de uitgaansgelegenheden en de dorpscentra. Het is dus goed mogelijk dat de overlast van drinkkeetjongeren op de weg van en naar horecagelegenheden veel hoger ligt. Dat verklaart misschien ook het gegeven dat zoveel drinkketen de beschikking hebben over verkeersborden en plaatsnaamborden. De kans dat een jongere tijdens de nacht in het buitengebied op heterdaad betrapt wordt op vandalisme of andere vormen van overlast is waarschijnlijk klein. Daarnaast is de sociale controle in de nachtelijke uren ook kleiner. Er zijn veel minder 'oplettende' mensen op straat.

8.2 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden enkele aanbevelingen gedaan die voortvloeien uit de bevindingen van dit onderzoek. De politie heeft nu een vrij duidelijk beeld van het aantal drinkketen binnen Twente, wie ze bezoeken en wat de gevolgen van drinkketen zijn. Zij kunnen onderstaande aanbevelingen laten meewegen in het te vormen jeugdbeleid van de politie. Daarnaast zijn er ook nog aanbevelingen die voor een groter publiek kunnen gelden.

Voorlichting - preventie

In de doelstelling van het jeugdbeleid staat duidelijk omschreven dat de politie Twente graag balans wil in preventie, vroegsignalering/doorverwijzing en repressie in de aanpak van jeugdcriminaliteit. Zij wil dit bewerkstelligen door samen te gaan werken met betrokken ketenpartners. In die zin is het voor de politie, met name wijk- of jeugdagenten, van belang een goed overzicht te behouden over de jongerengroepen binnen het werkgebied. De politie wil immers grip op jongeren die het risico lopen om crimineel gedrag te gaan vertonen of al vertonen. Hierbij is een classificatie naar het soort groep mogelijk. Hoewel de geconstateerde overlast bij de onderzochte drinkketen beperkt is, biedt een indeling volgens de 'shortlistmethode' (zie bijlage 4) mogelijkheden om bepaalde groepen meer prioriteit en aandacht te geven. Wijk- of jeugdagenten die een goed overzicht hebben van de jongerengroepen binnen het werkgebied kunnen ook eerder een aansturing maken naar betrokken ketenpartners voor het geven van advies of voorlichting binnen de drinkketen. Tijdens de interviews met de wijkagenten bleek een enkeling al verhoogde interesse te tonen in een project voor drinkketen. Eén wijkagent heeft al ervaring met het in kaart brengen van de drinkketen, het bezoeken en adviseren van jongeren in drinkketen en het organiseren van een thema-avond. Tijdens deze thema-avond hebben alle betrokkenen, waaronder ouders, jongeren, gemeente, brandweer en verslavingsinstellingen van gedachten kunnen wisselen over het fenomeen drinkketen en alles wat daar bij komt kijken. Elke wijkagent dat over een gebied met drinkketen beschikt zou een dergelijk project kunnen overwegen. Het is namelijk zorgelijk dat niet alle wijkagenten op de hoogte zijn van drinkketen binnen hun werkgebied. Om dubbelwerk te voorkomen kan het nuttig zijn om reeds opgedane ervaringen van collega's ten aanzien van drinkkeetprojecten te bundelen en onder collega's te verspreiden.

Alcoholgebruik

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat er binnen de drinkketen regelmatig alcoholische dranken worden geconsumeerd. De hoeveelheid en de frequentie van het alcoholgebruik loopt bij de verschillende onderzochte drinkketen echter sterk uiteen. Vanwege die constatering acht ik het niet wenselijk de doelgroep drinkkeetjongeren specifiek te benadrukken als het gaat om alcoholmisbruik. Dit voorkomt een in veel gevallen onterecht negatief imago van drinkketen. Hoewel jongeren die drinkketen bezoeken gebaat zijn bij de 'vrije' beschikbaarheid van alcoholische drank, is er geen duidelijke aanwijzing of vermoeden dat deze jongeren zich qua drinkgedrag mogelijk onderscheiden van de jeugd die geen drinkkeet bezoekt. De drinkkeetjongeren geven immers aan ook zonder drinkkeet nog voldoende mogelijkheden te krijgen om zich 'vol te drinken'. Dat kan zowel thuis zijn, bij vrienden of in een uitgaansgelegenheid. Als jongeren zelf niet aan drank kunnen komen, dan regelen ze het via iemand anders. De drinkkeetjongeren houden ook niet bij hoeveel ze drinken. Ze stoppen pas met drinken als ze er genoeg van hebben gehad. Die grens is per persoon verschillend. De berichten in de media en de overheidscampagnes maken ook duidelijk dat alcoholmisbruik zich binnen alle gelederen voordoet. De oorzaken van het hoge alcoholgebruik onder de jongeren wordt vooral gezocht in de beschikbaarheid van alcohol en de tolerante houding van ouders. Hoewel de meeste jongeren binnen drinkketen heel goed de eigen grenzen kunnen bepalen, zorgt het kopieer- en experimenteergedrag in sommige gevallen wel voor drankmisbruik. Uit het onderzoek is gebleken dat er geen enkele beperking op het alcoholgebruik onder jongeren wordt uitgeoefend. Toezicht is er niet of nauwelijks.

Het reeds ingezette beleid van de overheid om drank onder de 16 jaar te verbieden is een stap voorwaarts. Aangezien de aanvangsleeftijd bij het gebruik van alcohol steeds verder is gedaald, moet het besef er komen dat je op een bepaalde leeftijd nog geen alcoholische drank behoort te drinken. De jeugd die momenteel al alcohol drinkt is mogelijk lastig te corrigeren. De aandacht moet uitgaan naar jeugd op basisschoolniveau, waarbij alcoholvoorlichting onderdeel kan uitmaken van het lespakket. Uit onderzoek (Verdurmen et al, 2006) is gebleken dat een tolerante houding van ouders

met betrekking tot alcoholgebruik onder jongeren een negatief effect tot gevolg heeft. Het gebruik van alcohol moet een bespreekbaar onderwerp binnen de opvoeding zijn.

Vervolgonderzoek & project Nachtwacht

Voor het in kaart brengen van de hoeveelheid overlast door toedoen van drinkkeetjongeren zijn verschillende methoden gebruikt. Hoewel de buurtbewoners, wijk- en jeugdagenten en het BPS een betrouwbaar beeld hebben opgeleverd van de ervaren en geregistreerde overlast, kan de werkelijke hoeveelheid overlast nog hoger liggen. Het aantal verkeersborden en andere openbare goederen binnen de verschillende drinkketen maakt duidelijk dat niet al het overlast ervaren of geregistreerd wordt. De veronderstelling is dat er van en naar de horecagelegenheden mogelijk meer overlast plaats vindt dan mijn onderzoeksresultaten hebben aangetoond. Het is een onmogelijke opgave om daar een volledig beeld van te geven. De politie kan immers niet overal tegelijk zijn en de buurtbewoners in het buitengebied zijn tijdens de nachtelijke uren mogelijk minder alert op overlastgevende situaties. Desondanks kan het nuttig zijn om het project 'Nachtwacht' (zie bijlage 6) ook toe te passen op de populaire routes in het buitengebied die groepen jongeren gebruiken om een uitgaansgelegenheid te bereiken of om na afloop weer thuis te komen. Wellicht dat er dan meer overlastgevende situaties, waaronder geluidsoverlast, diefstal, vernielingen en rijden onder invloed, op heterdaad in kaart kunnen worden gebracht.

Literatuur

- Acker, van J. (1998) Jeugdcriminaliteit: Feiten en mythen over een beperkt probleem. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Anderson, P., Baumberg, B. (2006). Alcohol in Europa. Een volksgezondheidsperspectief. Verenigd Koninkrijk: Institute of Alcohol Studies.
- Assen, N., Propitus, H., Smallenbroek, B.J. (2002). Alcohol, veiligheid & jeugd. Informatie en praktijkvoorbeelden voor lokaal alcoholmatigingsbeleid. SGBO. Den Haag: VNG-uitgeverij
- Bieleman, B., Biesma, S., Kruize, A., & Snippe, J. (2004). Monitor alcoholverstreking jongeren 2003. Naleving leeftijdsgrenzen 16 en 18 jaar: metingen 1999, 2001 en 2003. Groningen: Stichting IntraVal.
- Bieleman, B., Kruize, A., Nienhuis, A. (2006). Monitor alcoholverstreking jongeren 2005. Naleving leeftijdsgrenzen 16 en 18 jaar Drank- en Horecawet: metingen 1999, 2001, 2003 en 2005. Groningen: Stichting IntraVal.
- Cote, S. (2002). Criminological theories: Bridging the past to the future. Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage Publications.
- Gaziano, J. M. and Hennekens, C. (1995). Royal Colleges' advice on alcohol-consumption — maintaining existing limits seems justified on current evidence. *British Medical Journal*, 311, 3–4.
- Geurts, P. (1999). Van probleem naar onderzoek. Een praktische handleiding met COO-cursus. Bussum: Uitgeverij Coutinho b.v.
- Gosselt, J., Hoof, van J., Jong, de M. (2007). Alcohol en jongeren in Zuidoost-Brabant. Nulmeting nalevingsonderzoek en draagvlakonderzoek. Enschede: Universiteit Twente, Faculteit Gedragswetenschappen.
- Grix, J. (2004). *The Foundations of Research*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Hazekamp, J.L. (1985). Rondhangen als tijdverdrijf. Over het onder-elkaar zijn van jongens en meisjes in de vrije tijd. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Hakkert, A., Wijk, van A., Ferwerda, H., Eijken, T. (1998) Groepsriminaliteit. Een terreinverkenning op basis van literatuuronderzoek en een analyse van bestaand onderzoeksmateriaal, aangevuld met enkele interviews met sleutelinformanten en jongeren die tot groepen behoren. Stafbureau Informatie, Voorlichting en Publiciteit. Directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid. Ministerie van Justitie, Den Haag.
- International Center for Alcohol Policies (ICAP). (2005). *Binge Drinking: Module 6*.
- Institute of Alcohol Studies (IAS). (2006). *Alcohol in Europe*.
- Jansen, F., Zwart, P., Waaijbergen, M. (2005). Balans in veiligheid: veiligheid in balans. De rol van de regiopolitie in de veiligheidsketen. Commissie Toekomstvisie politie Twente en Regionaal College Twente.
- Knibbe, R.A., Joosten, J., Derickx, M., Choquet, M., Morin, D., Monshouwer, K., Vollebergh, W. (2005). Perceived availability of substance use and substance related problems: a cross-national study among French and Dutch adolescents. *Journal of Substance Use*, 10(2/3): p. 151-163.

- Kuntsche, E., Knibbe, R., Gmel, G., Engels, R. (2006). 'I drink spirits to get drunk and block out my problems...' Beverage preference, drinking motives and alcohol use in adolescence. *Alcohol & Alcoholism*, vol. 41, Nr. 5, p. 566-573.
- Laar, van M.W., Cruts, A.A.N. et al. (2005). *Nationale Drug Monitor; Jaarbericht 2005*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Lanier, M.M., Henry, S. (1998). *Essential Criminology*. USA: Westview Press.
- Ministerie van Verkeer en Waterstaat. (2006). *Rijden onder invloed in Nederland in 1999-2005*.
- Monshouwer, K., Van Dorsselaer, S., Gorter, A., Verdurmen, J., Vollebergh, W. (2004). *Jeugd en riskant gedrag. kerngegevens uit het peilstationsonderzoek 2003*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Mulder, J., Kuunders, M.M.A.P., (2006). *Keetbeleid: het hokjesdenken voorbij. Visienota gemeentelijk keetbeleid*. Stichting Alcoholpreventie (STAP)
- Mulder, J. (2005). *Indrinken op eigen erf. Landelijk veldonderzoek naar jongerenontmoetingsplekken in een semi-particuliere omgeving*. Stichting Alcoholpreventie (STAP)
- Steele, C.M. & Joseph, R.A. (1990). Alcohol myopia: its prized and dangerous effects. *The American Psychologist*, vol. 45, Nr. 8, p. 921-933.
- Van der Linden, J., Knibbe, R.A., Verdurmen, J.E.E. (2004). *Geweld bij uitgaan en op straat: algemeen bevolkingsonderzoek naar de invloed van alcohol- en drugsgebruik*. Maastricht: Universiteit Maastricht.
- Verdurmen, J., Abraham, M. et al. (2006). *Alcoholgebruik en jongeren onder de 16 jaar. Schadelijke effecten en effectiviteit van alcoholinterventies*. Trimbos instituut.
- Vold, G.B., Bernard, T., en Snipes, J.B. (2002). *Theoretical Criminology. Fifth Edition*. New York/Oxford: Oxford University Press.
- Weerman, F. (2003). *Crimineel gedrag en criminele leeftijdsgenoten; over de interpretatie van een bekend probleem*, in: *Tijdschrift voor Criminologie*, jrg 45, Nr 1, pp. 2-16.

Media

Zie bijlage 1 voor een selectie aan nieuwsartikelen omtrent alcoholgebruik onder jongeren.

Internet

- <http://www.alcoholpreventie.nl>
- <http://www.intraval.nl> - *onafhankelijk bureau voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek*
- <http://www.rechtspraak.nl>
- <http://www.raadvanstate.nl>
- <http://www.trimbos.nl> - *landelijk kennisinstituut voor geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg en maatschappelijke zorg*
- <http://www.swov.nl> - *Wetenschappelijk onderzoek verkeersveiligheid*
- <http://www.keten.boom.nl> - *Informatie over keten in Overijssel en Drenthe*
- <http://www.icap.org> - *International Center for Alcohol Policies*
- <http://www.cbs.nl> - *Centraal Bureau voor de Statistiek*
- <http://www.vrom.nl> - *Het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer*
- <http://www.hengelo.nl> - *Gemeente Hengelo (Overijssel)*

Noten

Hieronder staan de verwijzingen zoals deze in de literatuur zijn aangebracht. Vanwege de gegarandeerde anonimiteit van drinkketen, worden namen van drinkketen, personen en plaatsen niet openbaar gemaakt.

Drinkketen

1. Observatie 1 → plaats A
 2. Observatie 2 → plaats B
 3. Observatie 3 → plaats C
 4. Observatie 4 → plaats D
 5. Observatie 5 → plaats E
 6. Observatie 6 → plaats F
 7. Observatie 7 → plaats G
 8. Observatie 8 → plaats H
 9. Observatie 9 → plaats I

 10. Observatie 10 → plaats J (wel bezocht, geen observatie mogelijk)
-

De onderstaande drinkketen die uit de inventarisatie op internet naar voren zijn gekomen, hebben ook belangrijke informatie opgeleverd. Deze informatie kwam voort uit het contact via email, het gastenboek en MSN Messenger. Bij deze drinkketen zijn geen participerende observaties verricht.

11. Drinkkeet 1 → plaats H
12. Drinkkeet 2 → plaats H
13. Drinkkeet 3 → plaats K
14. Drinkkeet 4 → plaats L
15. Drinkkeet 5 → plaats M
16. Drinkkeet 6 → plaats N
17. Drinkkeet 7 → plaats O

Buurtbewoners

Op twee drinkketen na zijn van alle bezochte drinkketen twee buurtbewoners van verschillende adressen geïnterviewd. Zij wonen allemaal binnen een straal van 200 meter van de drinkkeet.

Van plaats I zijn geen buurtbewoners geïnterviewd. De nabijheid van een grote discotheek zou een mogelijk vertekend beeld hebben opgeleverd.

Van plaats J zijn geen buurtbewoners geïnterviewd. Het bezoek aan deze drinkkeet heeft onvoldoende informatie opgeleverd.

18. Buurtbewoner 1	}	Plaats A
19. Buurtbewoner 2		
20. Buurtbewoner 3	}	Plaats B
21. Buurtbewoner 4		
22. Buurtbewoner 5	}	Plaats C
23. Buurtbewoner 6		
24. Buurtbewoner 7	}	Plaats D
25. Buurtbewoner 8		

26. Buurtbewoner 9	}	Plaats E
27. Buurtbewoner 10		
28. Buurtbewoner 11	}	Plaats F
29. Buurtbewoner 12		
30. Buurtbewoner 13	}	Plaats G
31. Buurtbewoner 14		
32. Buurtbewoner 15	}	Plaats H
33. Buurtbewoner 16		

Wijk- en jeugdagenten

Van alle bezochte drinkketen is getracht de desbetreffende wijkagent te interviewen. Indien dit niet mogelijk was, heeft een jeugdagent die taak op zich genomen. Van plaats G en H zijn geen beschikbare wijkagenten of jeugdagenten gevonden.

Van plaats J is het niet nodig gebleken om een wijkagent te interviewen. Het bezoek aan deze drinkkeet heeft onvoldoende informatie opgeleverd.

- 34.** Wijkagent 1 → plaats A
- 35.** Wijkagent 2 → plaats B
- 36.** Wijkagent 3 → plaats C
- 37.** Wijkagent 4 → plaats D
- 38.** Jeugdagent 1 → plaats E
- 39.** Wijkagent 5 → plaats F
- 40.** Jeugdagent 2 → plaats I

Bijlage 1: signalen van ketenpartners uit de media

Een selectie van recente artikelen uit de media waaruit blijkt welke bezwaren de ketenpartners tegen alcoholgebruik onder jongeren en/of drinkketen hebben.

- "Drinkketen krijgen volop de ruimte" (Twentsche Courant Tubantia, 3 november 2007)

Twentse keten zijn drinkgelagen

ENSCHDEDE - Jongeren die drinkketen bezoeken, drinken gemiddeld twee keer zoveel alcohol als jongeren die dat niet doen. Bovendien zijn ze vaker dronken en zijn ze meer geneigd de weg op te gaan na zwaar gedronken te hebben. Dit blijkt uit onderzoek van de Universiteit Twente onder ruim 1500 jongeren uit Twente van gemiddeld 15,8 jaar, in opdracht van Tactus verslavingszorg. [...] De keetbezoekers blijken wekelijks gemiddeld 15,2 glazen alcohol te drinken, de niet-keetbezoekers gemiddeld 7,4. Tijdens één weekendavond slaan keetbezoekers gemiddeld negen glazen alcohol achterover. Tactus rekent ze daarom tot de risicogroep. Uit het onderzoek van UT-studente Jozanneke Korte blijkt verder dat keetbezoekers vaak jongens zijn, meestal op het vmbo zitten en vaker roken. Nederland telt zo'n anderhalf duizend drinkketen of -schuren, veelal op het platteland. In heel Twente bezoekt 30 procent van de 16-jarigen regelmatig zo'n keet, zo blijkt uit het onderzoek. Bij slechts 10 procent controleert politie of gemeente. Bij de helft van de keten is geen brandblusser aanwezig. Op grond van de resultaten vindt Tactus dat gemeenten een ontmoedigingsbeleid moeten voeren en gelijktijdig 'gezonde alternatieven' vroeg in de avond moet bieden voor jongeren. Gemeenten, brandweer, politie, jeugd- en verslavingszorg zouden samen regels moeten opstellen. Ook de ouders zouden bij de preventie moeten worden betrokken. In driekwart van de keten houden ouders toezicht. Jeugdige bezoekers van drinkketen behoren volgens Tactus tot de risicogroep. Uit onderzoek blijkt nu ook dat in deze keten veel meer wordt gedronken.

Bron: Twentsche Courant Tubantia, 26 oktober 2007

Kabinet pakt drankgebruik jongeren aan

AMSTERDAM - Het kabinet wil het alcoholgebruik onder jongeren fors verlagen. Dat blijkt uit een concept-nota over alcohol van de ministers Klink van Volksgezondheid, Ter Horst van Binnenlandse Zaken en Rouvoet voor Jeugd en Gezin, die de NOS heeft ingezien. Het kabinet streeft er naar dat het percentage jongeren tussen 12 en 15 jaar dat alcohol drinkt, wordt verlaagd van 82 procent nu naar 62 procent in 2011. Maatregelen die dat moeten bewerkstelligen, zijn onder meer een boete voor jongeren onder de zestien die met alcohol op straat lopen en een verbod op de verkoop van mixdrankjes als de Breezer in supermarkten. Winkels riskeren hun vergunning kwijt te raken als ze alcohol verkopen aan jongeren. Ook worden de happy hours en andere prijsacties in het uitgaansleven aangepakt. Voor het toezicht op het naleven van de regels worden agenten en gemeenteambtenaren ingezet.

Bron: de Volkskrant, 18 oktober 2007

JAS ziet ketenbeleid zitten

STAPHORST - Jong Actief Staphorst (JAS) kan goed leven met het ketenbeleid, dat nog door de raad moet. Commerciële jeugdthons moeten dicht, kleintjes kunnen, onder voorwaarden, blijven bestaan. Woordvoester Alien Slager stelt dat JAS juist belang heeft bij gemeentelijk ketenbeleid. "Als de gemeente niets doet is het gevaar groot dat alle keten, zonder uitzondering, worden gesloten. Zeker nu organisaties als BEM de keten via de rechter willen aanpakken." BEM (Bureau Eerlijke Mededinging) strijdt tegen oneerlijke concurrentie van de horeca.

Wel verzoekt JAS het beleid op punten aan te passen. Zo vindt de jeugd het maximum aantal bezoekers van vijftien te laag. 'Twintig gasten is reëler.' Alcoholvoorlichting is - ook richting ouders - oké, maar liever geen cursus. Het aanbod dat jongeren bij Deltion een cursus Sociale Hygiëne, Bedrijfshulpverlening of Instructie Verantwoord Alcoholgebruik kunnen volgen, wordt breed omarmd.

De eis van vijftig meter afstand tussen keet en omliggende woningen met oog op geluidsoverlast zou niet nodig zijn. Ouders van de woning en het erf waar de keet is gevestigd houden zelf wel een oogje in het zeil, denkt JAS. "Al was het alleen maar voor hun eigen rust." De minimaal vereiste hoogte van een keet (2.60 meter) is te hoog en vormt juist een beletsel om in pandige keten te realiseren. "Zelfs in monumentale boerderijen is die hoogte uitzondering." De regels voor brandveiligheid worden erkend, al zet JAS vraagtekens bij de eis van 'onbrandbare meubels.'

Bron: de Stentor, 12 oktober 2007

Vrees voor alcohol- doden

REUTUM - Er gaan in Twente als gevolg van overmatig alcoholgebruik onder jongeren doden vallen. Daarvoor waarschuwde gisteravond kinderarts A. van der Wagen van de Ziekenhuisgroep Twente (Almelo en Hengelo) op een bijeenkomst over alcohol en opvoeding in discotheek Bays in Reutum. Sinds 1 januari zijn 52 jongeren (13 tot en met 16 jaar) uit de regio Almelo/Hengelo met alcoholvergiftigingsverschijnselen opgenomen. Dat is volgens Van der Wagen uitzonderlijk veel. "Het Reinier de Graaf Ziekenhuis in Delft nam in een jaar tijd 22 jongeren om deze reden op. Het jaar is nog niet eens voorbij en we hebben nu al 52 jongeren - 29 jongens en 23 meisjes - met alcoholvergiftiging uit Hengelo en Almelo opgenomen. Dat is veel in een gebied met 300.000 mensen." De kinderarts noemde het 'indrinken' ronduit gevaarlijk. De jongeren zijn al aangeschoten voor ze uitgaan. Bij opnames bleek dat het gemiddelde alcoholpromillage bij jongens 1,8 en bij meisjes 1,2 promille bedraagt. "Er zijn zelfs uitschieters van drie promille. Als dit niet wordt gestopt, dan gaan er doden onder Twentse jongeren vallen. Vooral op de ouders rust een zware verantwoordelijkheid." Als gevolg van 'indrinken' zijn jongeren vaak al aangeschoten voor ze uitgaan. Het risico bestaat dat er onder hen doden gaan vallen.

Bron: Twentsche Courant Tubantia, 11 oktober 2007.

- "Pilot toezicht Drank- en Horecawet" (Alcoholbeleid.nl, 21 september 2007)
- "Ouders zijn spil in alcoholbeleid" (Trouw, 24 augustus 2007)
- "Bureau Eerlijke Mededinging gaat volop in de aanval" (de Stentor, 23 augustus 2007)
- "Putten moet optreden tegen bierketen" (BEM.nl, 25 juli 2007)
- "Actie tegen indrinkhokken" (Eindhovens Dagblad, 19 juli 2007)

Politie trakteert chocola tegen agressie

AMSTERDAM - Om het uitgaanspubliek kalm te houden aan het einde van een stapavond worden in Schiedam chocoladerepen uitgedeeld bij de uitgang van cafés. Met deze maatregel hoopt de politie dat de jongeren niets slopen op weg naar huis. Dat schrijft De Telegraaf woensdag. Het trakteren tegen agressie is een uit Engeland overgewaaid idee. Chocola zou stoffen bevatten die een mens rustig maken en in een gelukkige stemming brengen. "En mensen die gelukkig zijn, slopen niets", meldt de politie. Het gaat om een proef die inmiddels een maand loopt. Over de resultaten van de proef wilde de politie nog niets kwijt omdat het uitgaanspubliek niet is verteld waarom ze de zoetheid uitgedeeld krijgen.

Bron: Novum Nieuws, 16 mei 2007

- "Jongeren drinken vaker en meer" (de Volkskrant, 8 mei 2007)
- "Problemen niet in de stad" (Twentsche Courant Tubantia, 13 maart 2007)
- "Controle verkoop is naatje" (Twentsche Courant Tubantia, 22 februari 2007)
- "Horeca wil drinkketen droogleggen" (Twentsche Courant Tubantia, 17 december 2006)
- "Nachtelijke controle op drinkketen platteland op komst" (Twentsche Courant Tubantia, 2 november 2006).
- "Jeugd drinkt wel, maar zuipt niet" (de Volkskrant, 17 juni 2006)
- "Het zuipen wordt ze ingegoten" (de Volkskrant, 14 juni 2006)

Bijlage 2: verschillende indelingen van keten

Het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) hanteert de volgende indeling:

- **Hokken, keten, caravans en schuren:** het gaat naar schatting om circa 1500 ruimten in Nederland, veelal niet groter dan twintig vierkante meter. Hierin verblijven besloten groepen, zoals families en vrienden voor een gezellig samenzijn. Voor een deel van de bouwwerken is geen bouwvergunning verstrekt en staan ze als caravan of keet op een erf. Soms is het een afgetimmerde ruimte in een schuur, voorzien van een verwarmingsbron, tv, geluidsinstallatie en frituurpan. Door het grote aantal bezoekers in deze ruimten komt de brandveiligheid in het geding.
- **Partyschuren:** dit zijn schuren die particulieren voor een klein bedrag kunnen huren. In de schuur kan een feest worden georganiseerd. Het gaat om incidentele feesten die steeds op dezelfde locatie plaatsvinden. Door het grote aantal bezoekers in deze bouwwerken komt de brandveiligheid in het geding.
- **Schuur- en tentfeesten:** het gaat om grotere, meer structurele feesten/evenementen die door amateursgezelschappen georganiseerd worden en waarvoor geen evenementenvergunning is verstrekt. De tenten en schuren staan vaak in een weiland of bij een agrarisch bedrijf op het erf. De feesten worden meestal in de maanden mei tot en met september georganiseerd. De bezoekersaantallen kunnen oplopen tot enkele duizenden personen.

De Stichting Alcoholpreventie (STAP) heeft ook een indeling gemaakt in het perspectief van de Drank- en Horecawet (DHW):

- **Huiskamerkeet:** niet bedrijfsmatig, er wordt gratis verstrekt of bezoekers nemen hun eigen drankjes mee, is niet voor publiek geopend en heeft geen permanent karakter. Dit is de kleinschalige keet, waar toezicht mogelijk is en de veiligheid gewaarborgd kan worden. Strijdigheid met de DHW is niet aan de orde.
- **Buurtkeet:** niet bedrijfsmatig, er wordt wel anders dan om niet geschonken, is soms voor publiek uit de omgeving geopend en heeft soms een naar permanentie neigend karakter. De buurtkeet komt het meest voor en lijkt een alternatief voor een buurthuis of jeugdhonk.
- **Commerciële of luxe keet:** (bijna) bedrijfsmatig van opzet, er wordt anders dan om niet verstrekt, is voor publiek geopend en heeft waarschijnlijk een permanent karakter. De commerciële keet lijkt dan ook het meest op een illegale kroeg.

Bijlage 3: schatting drinkketen

De factor wordt bepaald door het getraceerde aantal websites van drinkketen te vergelijken met het geschatte aantal drinkketen door de geïnterviewde deelnemers*. Alle afzonderlijke factoren worden opgeteld en gedeeld door het aantal factoren. Deze gemiddelde factor is vermenigvuldigd met het aantal getraceerde websites uit de tabel in paragraaf 3.1 om tot een schatting voor de regio Twente te komen.

- Plaats A
 - volgens de wijkagent (34) zijn de drinkketen op één hand te tellen
 - de jongeren schatten dat er minimaal 5 drinkketen zijn
 - er zijn 6 getraceerde websites
 - factor: nagenoeg 1
- Plaats B
 - volgens de wijkagent (35) zijn er minimaal 30 drinkketen
 - de jongeren geven geen schatting
 - er zijn 9 getraceerde websites
 - factor: ongeveer 3
- Plaats D
 - de wijkagent (37) kan geen betrouwbare schatting maken
 - de jongeren schatten dat er ongeveer 15 drinkketen zijn
 - er zijn 6 getraceerde websites
 - factor: 2,5
- Plaats E
 - de jeugdagent (38) schat 15 à 20 drinkketen binnen de gemeente
 - de jongeren schatten 30 drinkketen binnen de gemeente
 - er zijn 18 getraceerde websites in de gemeente, waarvan 4 in plaats E
 - factor: 1,2
- Plaats F
 - de wijkagent (39) heeft 15 drinkketen geïnterviewd
 - de jongeren schatten 30 drinkketen
 - er is 1 getraceerde website
 - factor: 22,5
- Plaats G
 - de wijkagent heeft geen medewerking verleend aan het interview
 - de jongeren weten minimaal 6 drinkketen te benoemen
 - er zijn 4 getraceerde websites
 - factor: 1,5
- Plaats H
 - de wijkagent heeft geen medewerking verleend aan het interview
 - de jongeren schatten minimaal 5 drinkketen
 - er zijn 2 getraceerde websites
 - factor: 2,5

Gemiddelde factor: 4,9

Plaats F heeft een uitzonderlijk hoge factor. Een zogenaamde uitschieter die de gemiddelde factor aanzienlijk beïnvloedt. Bij het uitsluiten van deze factor blijft er een gemiddelde factor over van 2. Er is geen reden om te twifelen aan het werkelijk in kaart gebrachte aantal drinkketen door de wijkagent of het geschatte aantal drinkketen door de drinkkeetjongeren. Ik heb echter wel het sterke vermoeden dat er voor plaats F meer websites te traceren zijn, maar dat mijn internetinventarisatie voor die plaats een onvoldoende resultaat heeft opgeleverd. Ik wijt het grote verschil aan mijn eigen handelen en besluit daarom deze factor niet mee te wegen in het gemiddelde. Daarvoor is deze factor te uitzonderlijk in vergelijking tot de overige factoren.

Gemiddelde factor na heroverweging: 2 (1,95 afgerond naar boven)

Van de plaatsen C en I waren zowel de jongeren als de wijkagent niet in staat om een betrouwbare schatting te geven.

*) De jongeren die het aantal drinkketen geschat hebben, kennen veel drinkketen persoonlijk. De wijk- en jeugdagenten hebben een schatting gemaakt op basis van ervaring in het werkgebied.

Bijlage 4: Shortlist

De shortlist* groepsriminaliteit is een instrument (vragenlijst) waarmee je relatief eenvoudig een problematische jeugdgroep in beeld kunt brengen. Een ingevulde shortlist brengt hinderlijke, overlastgevende en criminele jeugdgroepen in beeld.

De regiopolitie Twente hanteert de volgende indeling (shortlist groepsriminaliteit) bij het in kaart brengen van jeugdgroepen:

- Aanvaardbare jeugdgroep
 - hinderlijke groepen
 - overlastgevende groepen
 - criminele groepen
- } Eerste typering
- jeugd/straatbendes
- } Tweede typering

Daaraan worden de volgende definities gekoppeld:

Aanvaardbare jeugdgroep:

Een groep waar niets mis mee is en waar bewoners geen last van hebben.

Eerste typering

Aan de hand van de vragenlijst kan bepaald worden tot welke categorie een jeugdgroep behoort. De eerste typering.

Hinderlijke jeugdgroepen:

Een groep van drie of meer jongeren die regelmatig met elkaar omgaan en door slechts hun aanwezigheid, hun uiterlijk of hun gedrag overwegend hinder en irritatie teweegbrengen bij anderen.

Overlastgevende jeugdgroepen:

Een groep van drie of meer jongeren die regelmatig met elkaar omgaan en overwegend overlast veroorzaken door het plegen van lichte vormen van gelegenheidscriminaliteit.

Criminele jeugdgroepen:

Een groep van drie of meer jongeren die regelmatig met elkaar omgaan en waarbij het delictgedrag overwegend bestaat uit het plegen van middelzware en zware vormen van criminaliteit.

Tweede typering

Na typering van de jeugdgroep als hinderlijk, overlastgevend of crimineel volgt de tweede stap. De tweede stap is dat bepaald wordt of deze groep binnen hun eigen type tot de 'plus-variant' (straatbende of jeugdbende) gerekend kan worden. Dat zijn uiteindelijk de jeugdgroepen waarvan verwacht mag worden dat ze op termijn ernstiger problemen gaan opleveren.

Jeugd/straatbendes:

Een groep van drie of meer jongeren die met elkaar verbonden zijn op grond van ras, land van herkomst, cultuur of territorium, regelmatig met elkaar omgaan en daarbij vooral het doel hebben criminele activiteiten te ontplooiën om op deze wijze financieel voordeel te behalen.

Eendoordeel Groep	☐ Hinderlijke jeugdgroep	☐ Plus à Straatbende
	☐ Overlastgevende jeugdgroep	☐ Plus à Straatbende
	☐ Criminele jeugdgroep	☐ Plus à Jeugdbende

*) Bron: regiopolitie Twente

Bijlage 5: alcoholgebruik jongeren regio Twente

Zoals eerder vermeld is het drankgebruik onder jongeren in Nederland wijd verspreid. Daarbij bestaat er geen aanleiding om te veronderstellen dat het drankgebruik binnen de regio Twente hoger of lager ligt of dat de patronen afwijkend zijn. Desondanks zijn er binnen de regio Twente wel enkele leefstijlonderzoeken uitgevoerd, die ook het drankgebruik onder jongeren aan de orde stellen.⁴³ Het in kaart brengen van deze gegevens maakt het mogelijk om het drankgebruik van de jongeren uit drinkketen in een beter perspectief te kunnen plaatsen.

Net zoals uit landelijke onderzoeken is gebleken, drinken jongens meer dan meisjes. Van de jongeren uit de 2^e klas (ongeveer 14 jarige leeftijd) drinkt ongeveer 62% wel eens alcohol. Iets meer dan 20% van de jongens drinkt op een weekenddag meer dan 5 glazen alcohol. Bij meisjes is dat net iets meer dan 10%. Naarmate jongeren ouder worden neemt het alcoholgebruik ook toe. In de 4^e klas (ongeveer 16 jarige leeftijd) drinkt 88% wel eens alcohol. In deze levensfase drinkt ongeveer 75% van de jongens meer dan 5 glazen alcohol op een weekenddag. Meisjes volgen met 50% wederom hetzelfde patroon.

Bijna 60% van de jongeren die alcohol consumeren, doen dat geregeld thuis met anderen samen. Het drinkgedrag wordt meestal voortgezet in het uitgaanscircuit. Bij uitgaansgelegenheden wordt door 50% van de jongeren alcohol geconsumeerd. In de 2^e klas is 30% van de drinkende jongeren wel eens dronken geweest. Dit aantal loopt op tot 70% in de 4^e klas.

Een overzicht van het alcoholgebruik onder jongeren die drinkketen bezoeken staat beschreven in hoofdstuk 5, waar de belangrijkste resultaten van het onderzoek aan bod komen. Mede door de ongelijke onderzoeksmethoden zijn de resultaten niet geheel met elkaar te vergelijken. Wel kan het aantonen dat jongeren die alcohol consumeren, gebaat zijn bij een 'vrije' beschikbaarheid. Jongeren die thuis (in)drinken, vallen niet per definitie onder een andere categorie dan drinkkeetjongeren, met betrekking tot het drankgebruik. Het is de namelijk de vraag in hoeverre ouders het drankgebruik onder jongeren kunnen beperken en of ze dat daadwerkelijk doen.

⁴³ Aan het E-MOVO onderzoek van de GGD hebben 4214 leerlingen uit de 2^e (± 14 jaar) en 4^e (± 16 jaar) klas van het voortgezet onderwijs (VMBO, HAVO en VWO) binnen de regio Twente meegedaan. Binnen de gemeente Enschede heeft een soortgelijk leefstijlonderzoek van de GGD plaats gevonden.

Bijlage 6: beleid regio Twente

Niet alleen landelijk bestaat er de wens voor een betere aanpak en nieuwe richtlijnen, ook regionaal worden initiatieven ontplooid met betrekking tot alcohol en overlast bij de jeugd. Diverse maatschappelijke instellingen binnen de regio Twente hebben het besef dat het alcoholgebruik onder jongeren zorgwekkende vormen begint aan te nemen met onacceptabele gevolgen. Gevolgen waar de politie, maar ook de samenleving mee geconfronteerd wordt.

Vanuit politieel oogpunt leidt het alcoholgebruik tot overlast, criminaliteit en ongelukken. Uit een eigen onderzoek van de regiopolitie Twente is er een sterke relatie tussen het alcoholgebruik en uitgaansgeweld gevonden. Een ruime meerderheid (70%) van de aangehouden verdachten van een geweldsdelict in de nachtelijke uren, bleek onder invloed van alcohol te verkeren.⁴⁴

De politie heeft het vermoeden dat jongeren risico's verkeerd inschatten dankzij het gebruik van alcohol. Ook is zij van mening dat de tolerantie van ouders ten aanzien van het alcoholgebruik onder de jeugd is toegenomen. De plannen die de politie in samenwerking met ketenpartners gemaakt heeft, richten zich dan ook op alcoholpreventieve maatregelen. Een pedagogische aanpak, waarbij er een nieuwe norm gevormd moet worden met betrekking tot alcoholgebruik onder jongeren; géén alcohol onder de 16 jaar. Een project voor de lange termijn, want reeds bestaande normen laten zich niet makkelijk wijzigen. Daarnaast moet de beschikbaarheid en controle op alcoholverkoop aangescherpt worden.

Alcoholpreventieve activiteit / wakkere ouders

Op de korte termijn wil de politie starten met een pilotproject, om jongeren en ouders ervan te doordringen dat openbare dronkenschap op jeugdige leeftijd niet getolereerd wordt. De regiopolitie Twente hanteert een model dat reeds in Deventer is toegepast. Hierbij worden dronken jongeren (<16 jr.) die een strafbaar feit gepleegd hebben, thuis afgeleverd door de politie en krijgt de jongere de verplichting om een alcoholpreventieve activiteit via Bureau Halt te gaan volgen. Ouders kunnen de jongere ook afhalen bij het politiebureau, waarbij voor de jongere dezelfde verplichting geldt. Als de jongere zich structureel schuldig maakt aan problematisch drinkgedrag, wordt deze via Bureau Halt doorverwezen naar een TACTUS-hulpverlener.⁴⁵

Ook in korpsen buiten Twente wordt dit project uitgevoerd. In de politieregio Kennemerland heeft dit project de naam 'wakkere ouders' gekregen. Het doel is om ouders te confronteren met het (drink)gedrag van hun kind. Het kind krijgt een alcoholvoorlichting. Het heeft een duidelijke educatieve functie.

Project Nachtwacht

Het geografische werkgebied van de politie is te groot om overal te kunnen surveilleren. Veel overlast, vandalisme en criminaliteit wordt gemeld door opletten getuigen. Tijdens de nachtelijke uren hebben jongeren echter meer mogelijkheden om zich ongezien baldadig te kunnen gedragen. Dit vormde de aanleiding voor de politie om met buurtbewoners naar een oplossing te zoeken. Hieruit vloeide het project Nachtwacht voort. De gemeente Hengelo had de primeur binnen Twente. Het project Nachtwacht doet een beroep op buurtbewoners, die zich tijdens de nacht bezig houden met het posten naar uitgaansoverlast. Het project richt zich op gebieden die in het verleden geteisterd werden door uitgaansoverlast. Zodra buurtbewoners vanuit woningen overlast constateren, schakelen zij de politie in. De politie komt vervolgens in actie. Buurtbewoners mogen zelf geen aanhoudingen verrichten. Het is een periodieke actie, dat zich op een bepaalde datum herhaalt. (gemeente Hengelo, 2007)

Alcoholcontroles

In de regio Twente is het aantal overtredingen als gevolg van rijden onder invloed de laatste jaren afgenomen (Ministerie van V&W, 2006). In vergelijking met andere regio's, rijden Twentse jongeren relatief minder vaak onder invloed van alcohol (Jansen et al., 2005). Regionale nieuwsberichten

⁴⁴ "De 'onderzochte' groep jongeren bestaat uit 206 (aangehouden) verdachten in de leeftijdscategorie van 15 t/m 25 jaar. Deze jongeren zijn in 2005 en 2006 tussen 23:00 uur en 07:00 uur aangehouden geweest voor het plegen van uitgaansgeweld in de Enschedese binnenstad." R. Grevink. (2007). Regiopolitie Twente, district Zuid-Twente

⁴⁵ Actieplan (voor de korte termijn) Alcohol en Jeugd (onder 16 jaar). Gemeente Enschede in samenwerking met ketenpartners, waaronder de politie Twente. Het pilotproject loopt van 2007 tot en met 2008.

maken echter ook duidelijk dat een passieve houding ten aanzien van het alcoholgebruik in het verkeer niet wenselijk is. Er zijn nog steeds beginnend automobilisten die onder invloed van alcohol deelnemen aan het verkeer en een fataal ongeluk veroorzaken. Niet alleen ongelukken tijdens de nachtelijke uren, maar ook in de morgen, als mensen zich weer naar het werk begeven. Zodoende is de politie Twente gestart met speciale 'maandagochtendcontroles' gericht op restalcohol. Mensen die in de nacht van zondag op maandag flinke hoeveelheden alcohol hebben genuttigd, zijn in de vroege morgen nog niet geheel nuchter. Zij hebben nog steeds een dosis restalcohol in hun lichaam. De lever heeft per standaardglas alcohol ongeveer één tot anderhalf uur nodig om de alcohol af te kunnen breken. Een korte nachtrust geeft dan geen garantie voor het veilig deelnemen aan het verkeer.

Project drinkketen plaats F

In dit project heeft de wijkagent samen met Tactus verslavingszorg en de brandweer een bezoek gebracht aan de vrijwillig deelnemende drinkketen. Tijdens het bezoek zijn de jongeren van adviezen voorzien op het gebied van brandveiligheid en alcoholvoorlichting. De wijkagent heeft een 'risicoanalyse' gemaakt van de vriendengroep die deze drinkkeet bezoekt.

Hieronder staan de in BPS beschreven resultaten:

Na bezoek aan de 17 drinkketen blijkt dat: meerdere keten niet voorzien zijn van een brandblusser en enkele keten de elektriciteit niet voor elkaar hebben.

Daarnaast hebben we de indruk dat er aan de keet van de (locatie X) en aan de (locatie Y) overmatig veel alcohol wordt gedronken.

De keet aan de (locatie X) is gelukkig een uitstervende zaak.

De keet aan de (locatie Y) is een keet om in de gaten te houden.

Vervolgens heeft er een infoavond plaatsgevonden op het gemeentehuis in plaats F. Hier zijn de jongens van de keet en hun ouders/eigenaren van de keet bij uitgenodigd.

Invulling avond:

- Burgemeester opening beleid.
- Wijkagent bevindingen ronde tijdens brandweer en een stukje uitleg over waarom het in kaart brengen van de drinkketen.
- Brandweer: brandpreventie en bevindingen ronde.
- Tactus: alcoholvoorlichting.

De voorlichtingsavond is succesvol verlopen. In totaal zijn er ruim 70 mensen verschenen. Een ieder was zeer te spreken over de avond, men vond het een goed initiatief.

Verder zijn er aanmelding voor een hercontrole van de keet en verzoeken van ouders om vaker langs de keet te gaan voor een praatje.

Met betrekking tot het beleid is de gemeente er nog niet uit. Voorlopig kan het gewoon nog.

Bron: BPS en interview wijkagent (39), medio 2007. De gekopieerde informatie uit BPS is op enkele punten aangepast voor de noodzakelijke anonimiteit.

Bijlage 7: vragenlijsten

A: Vragenlijst voor interview wijk- en/of jeugdagenten

Interview

Doelgroep: wijkagenten / jeugdagenten van een plaats waar de drinkkeet bezocht is. De keuze tussen een wijkagent of jeugdagent is afhankelijk van beschikbaarheid en de hoeveelheid kennis en ervaring m.b.t. drinkketen.

Duur: ongeveer 30 minuten

- Hoeveel drinkketen zijn er naar schatting binnen uw werkgebied, de plaats.....? Waar baseert u deze gegevens op?
- Heeft u wel eens een bezoek gebracht aan drinkketen binnen uw werkgebied en bent u bekend met of bij de jongeren?
- Krijgt u wel eens klachten van buurtbewoners of andere betrokkenen met betrekking tot overlastgevend gedrag dat gerelateerd kan worden aan de drinkkeet? Welke vormen van overlast? (vb. geluidsoverlast, vernielingen, diefstal, openlijke geweldpleging, rijden onder invloed etc.)
- Kunt u een inschatting maken van de hoeveelheid overlast door toedoen van drinkkeetjongeren, die (grofweg) in de afgelopen twee jaar binnen deze plaats heeft plaatsgevonden?
- Welke acties heeft u ondernomen? (vb. ouders, jongeren en/of buurtbewoners aangesproken?) Wat was het effect? Welke acties heeft u ondernomen naar uw collega's toe, in het geval u zelf geen dienst heeft? (aanwijzingen etc.)
- Wat zijn volgens u de grootste bezwaren met betrekking tot drinkketen en wat veroorzaakt volgens u de overlast door de drinkkeetjongeren? (vb. piraterij, drank, onvoldoende toezicht etc.)
- Aanvullende informatie...

B: Vragenlijst voor interview buurtbewoners

Interview

Doelgroep: buurtbewoners van de 10 bezochte drinkketen. In de nabijheid van elk bezochte drinkkeet worden 2 buurtbewoners benaderd.

Duur: ongeveer 15 minuten

- Bent u er van op de hoogte dat er in uw nabijheid een drinkkeet aanwezig is?
Indien nee geantwoord: ervaart u wel eens overlast van een groep jongeren bij u in de buurt?
(hierbij moet duidelijk worden dat het de jongeren van de drinkkeet zijn)
- Ervaart u wel eens overlast van de jongeren die deze drinkkeet bezoeken?
- Waar bestaat deze overlast uit? (vb. geluidsoverlast (schreeuwen, feesten, auto's/brommers), vernielingen, diefstal, openlijk geweld etc.)
- Welke actie(s) heeft u ondernomen om de overlast tegen te gaan? Heeft u mensen benaderd?
(vb. de drinkkeetjongeren, de eigenaren van het perceel, politie/wijkagent)
- Tot welke resultaten heeft uw actie geleid? Is de overlast verminderd?
- Aanvullende informatie...

C: Vragenlijst/aandachtspunten voor interview drinkkeetjongeren

Variabele: ligging

Geografische ligging drinkkeet. Waarden: de dorpskern, de stad of het buitengebied. Afstand bepalen van keet tot dichtstbijzijnde (populaire) horecagelegenheid.

Variabele: omschrijving drinkkeet

Soort optrek, verplaatsbaar of permanent. Van de buitenwereld gesloten? Vloeroppervlakte: bij twijfel schatten. De 'eigenaar' van de drinkkeet vaststellen.

Variabele: inrichting

Aanwezige apparatuur/installaties. Wel of geen brandwerende voorzieningen. Zo ja, observeren welke. Overige opvallende zaken.

Variabele: verkeer en vervoer

Welke vorm van vervoer wordt gekozen om de drinkkeet te bereiken, welke vorm van vervoer wordt gekozen om na keetbezoek een café of discotheek in de omgeving te bezoeken en welke vorm van vervoer om weer thuis te komen. Waarden: lopend, fiets, scooter, auto, openbaar vervoer of anders. Bestaat er een BOB-regeling binnen de keet?

Variabele: ontstaan en samenstelling vriendengroep

Waar kennen de jongeren uit de vaste groep elkaar van? Sinds welke leeftijd gaan ze met elkaar om? Uit hoeveel vaste leden bestaat de groep die de drinkkeet bezoekt? Onderscheid tussen man en vrouw. Welke belangrijke veranderingen hebben zich in de afgelopen jaren voorgedaan in de samenstelling van de groep? Drinkketen in de buurt?

Variabele: motivering bezoek drinkkeet

Waarom hebben deze jongeren een keet opgericht? Waarden: ligging, prijzen horeca, eigen beheer, geen buitenstaanders, verdrongen uit openbare ruimte of anders. Wat zijn de toekomstverwachtingen met betrekking tot bezoek drinkkeet? M.a.w., tot welke leeftijd verwachten ze de drinkkeet te bezoeken? Welke stappen onderneemt de groep als de keet noodgedwongen moet worden gesloten en er geen andere mogelijkheden zijn om een nieuwe drinkkeet op te richten? Staat de groep open voor initiatieven vanuit de overheid m.b.t. ruimtes voor jongeren?

Variabele: frequentie en duur bezoeken

Het aantal bezoeken aan de drinkkeet per week. Op welke dagen vallen de bezoeken en hoelang duren deze bezoeken. Onderscheid tussen vaste en sporadische bezoekers.

Variabele: groepsregels- en gedrag

Welke houding neemt de groep aan ten aanzien van nieuwkomers. Zijn er (on)geschreven regels waar leden/bezoekers zich aan dienen te houden? Hoe staan de jongeren tegenover bezoekers van het andere geslacht en tegenover meegebrachte partners (binnen een relatie)? Wie is de gangmaker (komt met de ideeën) binnen de groep?

Welke regels zijn er opgesteld voor het bekostigen van de keet, de inrichting, de consumpties en eventueel entreegelden van 'bezoekers van buiten' / nieuwkomers.

Variabele: leeftijd

Waarden: gemiddeld tot en met 15 jaar, 16 t/m 20 jaar, 21 jaar en ouder.

Variabele: muzikale voorkeur

Welke soort muziek wordt er zoal gedraaid binnen de drinkkeet. Waarden: piraten (schlagers), pop, rock, trance (harde variant) of variabel.

Variabele: dagelijkse hoofdbezigheid en woonsituatie

Waarden: schoolgaand, werkend, werkloos en anders.

Zijn de jongeren thuiswonend (verantwoording afleggen aan ouders, regels) of wonen ze op zichzelf (eigen verantwoording, autonoom).

Variabele: alcoholgebruik

Hoeveel alcohol wordt er gemiddeld per persoon gedronken in een drinkkeet. Waarde: getal.

Motieven voor alcoholgebruik. Waarden: gezelligheid, snel dronken worden (effect), smakelijk en anders.

Motieven voor bepaalde drankvoorkeur. Waarden: prijs, effect, iedereen drinkt het (meeloopgedrag), gemak, statussymbool.

Laten ze zich wel eens leiden door drankreclames?

Welke standpunten nemen de jongeren in ten aanzien van overmatig alcoholgebruik. Hebben ze wel eens spijt dat ze teveel gedronken hebben? Denken ze na over de gevolgen op korte en/of lange termijn? Hoe reageren ze of zouden ze reageren als bekende naasten zeggen dat ze minder moeten drinken?

Variabele: overig middelengebruik

Soortgelijke observaties als naar het alcoholgebruik, maar dan gericht op drugs. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen soft- en harddrugs. Uit observaties zal duidelijk moeten worden welke drug in dat geval de voorkeur geniet en welke regels er gelden binnen de keet over drugsgebruik. Daarnaast kan het rookgedrag in kaart gebracht worden. Is geen primair doel, maar wel een kleine moeite om het te signaleren en te registreren.

Variabele: toezicht

In hoeverre hebben ouders toezicht op hetgeen wat in de drinkkeet gebeurt. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen jongeren op wiens terrein de keet gevestigd is en jongeren die uit de nabije omgeving komen. Ik zal, waar mogelijk, aan de ouders van beide categorieën vragen in hoeverre zij wel eens 'een oogje in het zeil houden'. Of ze op de hoogte zijn van het (drink)gedrag van de jongeren. Bij de jongeren in de keet zal ik nagaan of zij een idee hebben of hun ouders weten hoeveel alcohol ze werkelijk consumeren en wat ze zoal doen in de keet.

Wordt gedrag wel eens afgekeurd of bestraft door belangrijke naasten (waaronder ouders en buurtbewoners)? Wat waren de consequenties? Heeft het een positieve uitwerking gehad?

Variabele: overlast

Welke vormen van overlast komen bij de observaties naar voren en welke vormen van gepleegde overlast geven de jongeren zelf aan. Waarden: geluidsoverlast, vandalisme, openbare dronkenschap, verkeersoeverlast, geweld en anders.

Hoe waarderen de jongeren hun gedragingen zelf als ze onder invloed verkeren? Hebben ze wel eens spijt van hun gedragingen? Doen ze wel eens iets tegen hun zin in? Is er met betrekking tot overlast een gangmaker binnen de groep? Is de politie of andere hulpverlener wel eens op bezoek geweest?